

Именослов (Лозко)

Добавил: Медведь
04.08.11 22:56

Галина Лозко

Именослов

Год издания: 1998

Страна: Украина

Автор: Г.С. Лозко

Жанр: История

Издательство: Киев, редакция журнала «Сварог»

Язык: Украинский

Если Вы плохо понимаете украинский язык:

1. [Яндекс.Перевод](#)
2. [Переводчик Google](#)

Медведь

Описание:

Впервые в Украине собрано более 2000 собственно славянских имен людей, Богов и мифологических фигур, представлены их переводы, некоторые описания обрядов, краткие исторические справки о носителях знаменитых имен.

Формат: [RTF](#)

Качество: Хорошее

Количество страниц: 176

Размер: 1.3 MB

Скачать: {gcontent} Slav-imena.info {/gcontent}

Альтернативная ссылка: Drevo.ho.ua

Онлайн: ...на странице 2 (в сокращённом варианте) »

ІМЕНОСЛОВ

ІМЕНА СЛОВ'ЯНСЬКІ, ІСТОРИЧНІ ТА МІФОЛОГІЧНІ

ЧОЛОВІЧИ ІМЕНА

А

АВСЕНЬ – див. Овсень. АГАТИРС – значення неясне, можливо, ім'я перекручене Геродотом; за скіфською легендою – син Геракла і Змієної Богині, дочки Борисфена-Дніпра, родоначальник одного із скіфських племен. Варіант імені – Агафірс.

АНАХАРСІС – грецька вимова імені скіфського мудреця, філософа, який отримав освіту в Греції та в інших країнах, де подорожував. Він мав свої філософські праці та листи, які грецькі мудреці цитували ще довгий час після його смерті. Анахарсій був забитий з лука самим царем (його братом) за те, що, повернувшись додому, хотів завести в Скіфії іноземні звичаї й обряди.

АРЕЙ, АРЕС – ім'я скіфського Бога Воїнської доблесті, якому скіфи будували величні дерев'яні храми з символом цього Бога – старим залізним мечем. Існує припущення, що кожна волость скіфської землі приносила в святилище свої мечі для освячення. Геродот описав це святилище досить примітивно, археологічні дослідження нині дають значно величнішу картину цього культу. Міфологема чарівного меча, який поборює всіх ворогів, існувала на Слов'янщині кілька тисячоліть, а відгомін її й досі живий в народних казках, легендах та билинах. Сюжет пошуку непереможного меча використав Іван Білик у своєму романі “Меч Арея”. Щодо походження імені цього Бога, то мовознавці його просто зігнорували: у словниках української мови нема ніяких згадок цього слова. Однак, в народній Зодії (яка, вірогідно, має свої витoki з язичницьких “Звіздочотів”) збереглась назва сузір'я Арес (за часом близьке до Овна), в якому Сонце перебуває 18 квітня – 14 травня. Ареем також в народі називається планета Марс, день якої – вівторок. Виходячи з цього, можемо припустити, що в основі імені Арей – корінь Ар-, Яр- або Ор-, що цілком

узгоджується зі слов'янською мовною і міфологічною системою. У скіфській мові до нього близьке слово аріма – один.

АРІАНТ – ім'я скіфського царя; щоб порахувати кількість скіфського населення, Аріант наказав кожному принести по наконечнику стріли. Наконечників виявились так багато, що ніхто не міг порахувати їх кількість. Тоді цар наказав переплавити їх і виготовити величний пам'ятник – ритуальний казан для святилища в місцевості Еksamпей. За словами Геродота, цей казан в шість разів перевершує бачений ним у Греції ритуальний посуд. Казан уміщав шістсот амфор священного напою. Вважають, що ця місцевість розташована на сучасній Миколаївщині, поблизу річки Мертвод (шлях, яким відправляли скіфських царів до місць вічного спочинку).

АРІАПЕЙТ – ім'я скіфського царя, батька Скіла. Варіант імені – Аріапіф.

АРПОКСАЙ – син Таргітая, родоначальника скіфів (легенду про них див. Таргітай).

АХІЛ – брат Змієної Богині слов'ян; “О, Ахілес, владика землі Скіфської!” – так писав грецький поет кінця VII – початку VI ст. до н.е. В Північному Причорномор'ї існує чимало графіто з подібними написами. На думку дослідників, усі імена, що мали корінь Ах-, пов'язані з потойбічним царством; на о. Левкас (нині о. Зміїний у Чорному морі поблизу гирла Дунаю) було святилище Ахіла, куди, за повір'ями, відправлялися душі покійних. Пізніше місцем культу Ахіла став о. Березань (поблизу сучасного м. Очакова), а також – Кінбурнська коса. Ахілу присвячене дерево – срібляста тополя. Дотичність до символіки зміїності вказує на його близькість до слов'янського культу Велеса. Пор. Ахілес – Велес. Саме з цим культом пов'язані уявлення про острів Вірій. Див. також: Змієнога Богиня, Ірій.

Б

БАВА – 1) від укр. “бавити” – гратися, забавлятися; 2) від московського “повільний”.

БАЙКО – той, що знає байки (від “баяти” – співати або заколисувати казками).

БАЄСЛАВ – від “баяти славу”, тобто той, хто співає про славу.

БАЖАН – бажаний.

БАКУНЯ – говіркий, красномовний.

БАЛОМИР – значення неясне; західнослов'янське.

БАЛУЙ – 1) дитяче ім'я від “балувати” – пестити; розбещений, вередливий; 2) в московських діалектах – гриб.

БАННИК – дух-господар лазні (див. ще Лазьник); після миття в лазні йому залишають теплу воду, віник, рушник, іноді їжу. Це вірування, вірогідно, пов'язане із давнім слов'янським звичаєм поминати Предків на день Чистого Четверга (Навського Великодня) в лазні; перед купанням просять у Банника дозволу (як благословення), а після миття дякують; не дозволяється митися вночі, або після третього пару. Християнство перекрутило й затемнило образ Банника, змалювавши його страшним, однак його зв'язок з духом Предка – незаперечний. Одна з народних легенд розповідає, як Банник захистив чоловіка від чужого духа, який хотів того задавити: він наказав чоловікові скинути з себе хрест і бити злу силу, чоловік зробив так, як радив Банник, після чого все зникло (М. Власова). Звернімо увагу на те, що чужу силу можна здолати, скинувши чужий символ. Такі легенди, де значення хреста подається ще за язичницькою традицією, непоодинокі (див. Крестний).

БАРВИН – кольоровий, барвистий, барвінковий.

БАРМА – 1) глина з домішкою залізної руди, що дає червоний колір (форма слова барва, фарба); 2) з московської дослівно “той, що бубонить”; ім'я одного з будівників Московського храму Василя Блаженного, осліпленого християнськими попами, щоб більше не міг збудувати подібного храму, ім'я другого будівничого, що з ним вчинено те саме, – див. Постник.

БАРНИМ – 1) слов'янського бурий, барнавий – коричневий; 2) повільний; той, що “бариться”.

БАСЕНОК – казковий; той, що розповідає “басні”.

БАСКО – 1) дитяче ім'я: від басувати – ставати дибки, скакати, пустувати; 2) красень (з давньоіндійського bhasah – світло, блиск; діал. “баса” – краса).

БАСТАР – 1) вірогідно, з дуже давнього пелазгійського дієслова bastare – “бути достатнім”; 2) ім'я руського княжича згадується у ВК, дощ. 17-А.

БАТАК – 1) дослівно: той, що хитає ногами (від “батати”); 2) або: батавний – задержуватий, упертий; 3) українське діалектне батати, батувати – збивати, розривати, розпанахувати.

БАТУРА – 1) впертий; той, що б'є, рве (від слов'янського бат – битва); 2) великий батіг (за Словником Б. Грінченка).

БАТЮТА – дитинний (вірогідно, за аналогією до “мамин синок” – “батьків синок”).

БАЯН – оповідач, ворожбит; див. ще Боян.

БЕЗНОС – безносий; переносно: з маленьким носом.

БЕЗОБРАЗ – некрасивий (ім'я – оберіг).

БЕЗПРЕМ – незмінний, неодмінний (від безпременно – неодмінно).

БЕЗРУК – невмійко, від переносного “безрукий”.

БЕЗСОН – той, хто не спить ночами.

БЕНЬ – 1) той, що гудить, бубонить; 2) можливо від бенчати – гудіти, дзижчати (про комах).

БЕРЕЗА – 1) березове дерево; 2) провідник колядницького гурту, що первісно називався Пережа; мотиви називання цим ім'ям – народження в пору святкувань, пов'язаних з вшануванням берізки (коляда, веснянки, русалії, водіння Куста тощо); загалом береза – жіночий символ.

БЕРИСЛАВ – від наказового дієслова й іменника: “Бери славу”.

БЕРКУТ – порода орла (вірогідно, саме слово тюркського походження).

БЕРМЯТА – важкий (від брем'я – тягар).

БЕСКО – 1) від бес, біс- чаклун, чарівник; пор. назви отруйних рослин: бесиво, бесіжник, бісіна, які використовувались у лікуванні й чарах; 2) від бесіда – розмова віруючих зі священником, волхвом; від санскритського кореня bhasha – розмова і обрядова братчина (обід) одночасно.

БЕСТУЖ – безсоромний (від стоуж – сором; без стиду).

БЕЖАН – від старослов'янського ізбежать – уникнути (небезпеки).

БИВОЙ – той, що “б'є воїв” – боєць.

БИК – 1) бик (у значенні здоровий, міцний); 2) народжений під знаком бика (у травні).

БИСЛАВ – скорочення від Збислав (дуже славний – від ізбиток – надмірна слава).

БІДА – бідовий, бравий.

БІДОСЛАВ – дослівно “бідою славний”.

БІЛАН – білий, світлий, святий; західнослов'янське.

БІЛИЙ ВОВК – втілення духу воїна; “вовки” – назва військової касти русів.

БІЛИЙ ПОЛЯНИН – 1) належний до вищої (військової) касти племені полян; 2) ім'я казкового лицаря, який, за билиною, навчає царевича військовій справі.

БІЛИК – 1) світловолосий; 2) самець білки.

БІЛОБОГ – Бог Білого (світлого) дня, добра, щастя; неодноразово згадується у ВК; від старослов'янського кореня біл-, індоєвропейського bhol, bha – сяяти, блищати, що асоціативно завжди пов'язувалось із вищим, божественним світлом. Тотожний Світовидові. Виступає переважно в парі з Чорнобогом, як два протилежні начала. На думку багатьох дослідників, Білобог – тотожний грецькому Аполону. Геродот записав у V ст. до н. е., що Аполон прийшов з краю Гіперборейського на о. Делос, тобто із Скіфії в Грецію. Кілька італійських писемних згадок також вказують на тотожність Аполона з Білуном, Білобогом: Apollini Beleno, Belts, Belenus, Belinus. Див. ще Білун.

БІЛОВОЛОД – дослівно “володар святості” (білий колір – символ святості).

БІЛОГОР – біла (священна) гора.

БІЛОГОСТЬ – священний гість.

БІЛОГУБ – 1) блідогубий; 2) може означати надто білий, пор. Тригуб (3).

БІЛОЗІР – 1) красень, епітет Місяця; 2) білий сокіл; 3) світлоокий; 4) назва рослини: гадай-зілля.

БІЛОКУР – білий півень (символ світанку).

БІЛОСЛАВ – славний святістю.

БІЛОТА – священний, білий.

БІЛОТУР – білий тур (тотемна тварина; можливо народжений під знаком Тура – Тільця).

БІЛОУС – той, що має білі вуса.

БІЛОЯР – священна сила, мужність, звитяга; ім'я князя, будівника міста Сурожа, згадується у ВК, дощ. 4-В, 9-Б.

БІЛУН – тотожний Білобогу; слов'яни уявляли його сивим дідом, з довгою бородою, в білому вбранні й з білою палицею в руці. Він виводить з лісу тих, хто заблукав, допомагає тим, хто працює в полі; у білорусів Білун – покровитель хліборобства: він підходить до бідняка, тримаючи торбу на носі й просить втерти йому носа, якщо чоловік не злякається й утре, Білун висипає йому всі гроші з торби й зникає.

БІЛЯЙ – скорочення від імен на Біл-.

БІЛЯН – скорочення від імен на Біл-.

БІС – від індоєвропейського бгаса – блиск, світло.

БЛАГИНЯ – добрий, похідне від благо – добро.

БЛАГОВИД – гарний на вигляд: благовидний.

БЛАГОЛЮБ – той, хто любить благо (добро).

БЛАГОМИЛ – благий, милий; ім'я-новотвір.

БЛАГОМИР – 1) благий (добрий) і мирний; 2) благо для людей (миру); ім'я згадується у ВК, дощ. 22, за якою Благомир одержав від Сварги повчання, що подарований Квасурі священний напій, слід назвати суринією.

БЛАГОРОД – добре народжений, благородний.

БЛАГОСЛАВ – славний добром, або той, що славить благо (добро); Благовісник; ім'я-новотвір.

БЛАГОТВОР – той, що творить добро; ім'я-новотвір.

БЛАГОЯР – добре родючий, потужний.

БЛАЖКО – скорочення від імен на Благо-.

БЛУД – 1) дух, який примушує людину блукати в лісі, в дорозі та ін., бо цей дух “водить”; причиною блукання може бути: галас чи інші негативні дії людини у лісі, входження в ліс без “дозволу” Лісовика, або коли людина потрапила на “слід Лісовика”, на його дорогу та ін.; рятуватися від Блуда можна, вивернувши одяг навиворіт, або помінявши черевики (лівий на праву ногу й навпаки); 2) блудливий; ім'я воеводи, який зрадив князя Ярополка і допоміг князю Володимирі вбити свого брата; подія описана в літописі під 980 р.

БОБРЕЦЬ – бобер; ім'я воеводи, згадане у ВК, дощ. 18-А: по смерті отримав Чин Перунь (за перекладом Я. Оріона – це чин Хороброго Гординства).

БОБРОК – бобер (ім'я воеводи учасника Куликівської битви).

БОГ – від старослов'янського Богъ, південнослов'янського Вогъ, давньоіндійського Bhagah – наділяючий, податель, пан, господь, владика; основа Бог- стала надзвичайно словотворчою для особових імен людей і Богів. Див. ще Богиня, Божич. Многопроявність Божественної сутності отримала у слов'ян велику кількість імен Бога, і відповідно, множину слова Боги. Серед імен слов'янських Богів є багато найменувань одного і того ж Божества (імена-синоніми), які часто можуть виявитися давніми епітетами, що пізніше стали сприйматися як імена власні: Вишень – Всевишній, Світовид – Світлий, Миродержець – Миробог, Мокоша – Мокра та ін. З приходом інтернаціональних світових релігій відбулося спрощення релігійного світогляду, примітивізація розуміння Божественного. Християнська церква жорстоко боролася з етнічними іменами Богів, називаючи їх “лжеіменні Боги”, однак і вона, не змігши викоринити народне розуміння багатопроявності Бога, вимушена була замінити давніх Богів на своїх “святих”: Власа замість Велеса, Іллю замість Перуна, Богородицю замість Рожаниці та ін.

БОГДАВЛАД – 1) дослівно: “Бог дав лад” (порядок, згоду); 2) або “Бог дав владу” (володіння).

БОГДАЖДЬ – одна з форм імені Дажбога: “Яко же видіти не дав Богдаждь будучини смертним, тож восславимо премудрість його. А старе спом'янемо і, що відаємо, речемо” (ВК, дощ. 8-А).

БОГДАН – 1) даний Богом; 2) присвячений Богами.

БОГОВІД – ім'я-новотвір: знаючий (той, хто “відає”) Богів.

БОГОДІЙ – дослівно “Богу діючий” – той, хто діє на догоду Богами, або Богослужитель.

БОГОЙ – божий, набожний; сербське.

БОГОЛІП – від Бог і дід (красивий, ліпший) – гарний, богоподібний, або Богові приємний красою.

БОГОЛЮБ – 1) люблячий Богів; 2) любимий Богами; 3) набожний.

БОГОМИЛ – дослівно “Богові милий”; (історична особа – жрець Богомил Соловей, відомий як захисник Рідної Віри в Новгороді у 990 р.).

БОГОМОЛ – той, хто молиться Богами.

БОГОНОС – дослівно, той, хто “несе знання про Бога”; завжди з Богом.

БОГОРИС – форма імені Борис (історична особа – болгарський цар).

БОГОРОД – 1) дослівно “Богом народжений” – народжений після прохання до Богів; 2) нащадок Божественного роду.

БОГОСЛОВ – священник; знаючий слово Боже.

БОГУМИЛ – милий Богу.

БОГУМИР – той, що живе в мирі з Богами (один з прабатьків слов'ян за ВК, дощ. 9-А, 10, 22).

- БОГУН** – скорочене від імен на Бог-.
- БОГУСЛАВ** – той, що славить Богів.
- БОГУСЬ** – скорочене від Богуслав.
- БОГУХВАЛ** – той, хто хвалить Богів.
- БОГША** – скорочене від імен на Бог-.
- БОДАН** – колючий (історична особа – сербський князь XI ст.).
- БОДАЛО** – спис.
- БОЙ** – воїн, боєць.
- БОЙДАН** – войовничий (дослівно: “даний в бою”, або – для бою).
- БОЙМИР** – боєць за мир.
- БОЙСЛАВ** – славний боєць.
- БОЖ** – від Бог; князь русів згадується у ВК, дощ. 32. Див. також Бус.
- БОЖЕН** – скорочення від імен на Бож-.
- БОЖЕДОМ** – Божий дім (можливо, той, хто служить при храмі – Божому домі).
- БОЖЕСЛАВ** – славлячий Богів.
- БОЖЕТИХ** – Божа втіха.
- БОЖИДАР** – Божий подарунок.
- БОЖИМИР** – Божий мир (люди).
- БОЖИЧ** – Божий син; в Рідній Вірі Божества мисляться як родина: Батько-Небо, Матінка-Земля, син-людина; або сім'я небесних світил: Бог-Сонце (батько), Богиня-Луна (Місяць, мати). Зірки (діти). В праукраїнській релігії Божич – Різдвяне світло Дажбога (народжується 21, 22 грудня, зимове сонцестояння), має ще ім'я Коляда.
- БОЖКО** – скорочене від імен на Бож-.
- БОЖОК** – скорочене від імен на Бож-.
- БОЖУШКО** – зменшено-пестливе від імен на Бог-, Бож-.
- БОЛЕСЛАВ** – славніший (дослівно: більше славний; історичне ім'я польського князя Болеслава Хороброго).
- БОЛОРЕВ** – неясне; ім'я воїна чи воєводи, згадане ВК, дощ. 8, 27.
- БОЛОТЯНИК** – дух болота, який намагається затягнути неухважну людину в трясовину; він близький до Водяника.
- БОРАЙ** – 1) Божий Рай (Вирій, Ірій – місце перебування Богів); 2) скорочення від імен на Бор- (корінь від боротись); 3) від слова бір, пор. Боровий, Боровик; 4) див також Борей.
- БОРЕВЕН** – переможець в боротьбі; ім'я князя, який перемиг еланів на морському узбережжі; згадується у ВК, дощ. 18-Д.
- БОРЕВЛАН** – оборонець земель; ім'я правнука князя Боревена; згадується у ВК, дощ. 18-Б.
- БОРЕЙ** – назва вітру: швидкий, сильний (пор. борше – швидше); тотожний Стрибогу – Богу Вітрів; згадка ВК, дощ. 5-Б.
- БОРЕЙКО** – зменшено-пестливе від Борей.
- БОРЗОМИСЛ** – швидкокомислячий.
- БОРЗЯТА** – швидкий (можливо, скорочення від Борзомисл).
- БОРИВОЙ** – переможець воїнів.
- БОРИМ** – скорочене від Боримир.
- БОРИМИР** – борець за мир або той, що бореться мирними засобами.
- БОРИПОЛК** – переможець полків.
- БОРИС** – скорочене від Борислав.

БОРИСЛАВ – ушлавлений в боротьбі.

БОРИЧ – боровий, лісовий (живе в лісі).

БОРОВИК – дух бору; уявляється у вигляді маленького дідка, який завідує грибами, живе під грибами й харчується ними; “молодший” лісовий дух, підлеглий головному, старшому Лісовику.

БОРОВИН – боровий, лісовий (або походить від назви ягоди боровина – брусниця, чорниця); згадується у ВК як ім'я проповідника, який намовив венедев відійти на захід: “Боровин бо мовить, яко сильний, а люд той віру має до тих слів” (дош. 36-А). Автор дощечки стверджує, що ми не повинні уподібнюватися венедам, які хибну віру взяли, а тепер “перед ворогами землю упорядковують”, бо “ми не дурні, не безумці”. В цій дощечці звучить оптимістичний заклик: “Відродити маємо Рускень нашу з Голуном і трьомастами городів і сіл. Вогнищ дубових дим там, і Перун наш є, і земля...”.

БОРОДАЙ – 1) бородатий, колючий, гострий; 2) походить від назви трави “чортова борода”.

БОРОНЛЮБ – старослов'янське “заступник за інших”, той, хто любить боронити когось.

БОРОНМИР – оборонець миру.

БОРУ СЛАВ – те саме що й Борислав (ім'я князя згадується у ВК, дош. 25).

БОРУТА – лісовий чаклун (той, що в бору, в лісі).

БОЯН – 1) оповідач, співець, казкар, ворожбит, поет. Віщий Боян згадується в “Слові о полку Ігоревім”, де він називається Велесовим онуком; він наділений здатністю перекладати мову птахів і звірів на мову людей і укладати їх у пісні, вміє чути пророцтва птиці Гамаюн, Алконоста і Сирина; 2) також документальне ім'я болгарського царевича.

БРАВЛИН – бравий, хоробрий, зухвалий; історичні імена князів згадуються у літописах та ВК (дош. 28): Бравелен, Боровлень.

БРАЗД – походить від старослов'янського бразна –борозна.

БРАН – 1) дослівно взятий (у значенні: прийнятий на світ); пор. баба-бранка – повитуха; 2) народжений для борні (брані – битви); західнослов'янське.

БРАНИБОР – той, хто бореться на полі бою (брані).

БРАНИМ – скорочення від імен на Бран-.

БРАНИМИР – той, що боронить мир (людей).

БРАНКО – скорочення від імен на Бран-.

БРАНИПОЛК – від брань – боротьба, битва і полк –військовий похід, військо (можливо: полководець або взагалі хоробрий воїн).

БРАНИСЛАВ – воїн, що прославився в боях.

БРАТАН – 1) племінник (син брата); 2) побратим (“побратаний”); походить від давньоіндійського кореня *ber, bra* – родити, приймати пологи.

БРАТИВОЙ – воїн-побратим.

БРАТИЛО – скорочення від імен на Брат-.

БРАТИМИР – той, хто бере (бореться) за мир (людей), або дослівно “братній мир”; так могли називати синів, щоб між братами був мир (магія, що прикликає сказане).

БРАТИНА – 1) побратим, або скорочення від імен на Брат-; 2) назва кругової ритуальної чари.

БРАТИНКО – скорочення від імен на Брат-.

БРАТИСЛАВ – первісне значення: родова слава, братня слава.

БРАТКО – зменшено-пестливе від імен на Брат-.

БРАТОМИЛ – милий брат.

- БРАТУНЬ** – зменшене від імен на Брат-.
- БРАТША** – зменшене від імен на Брат-.
- БРЕНКО** – від брень – бриніти (відоме як ім'я боярина Дмитра Донського).
- БРЕСЛАВ** – скорочення від Бретислав.
- БРЕТИСЛАВ** – той, хто надбав славу (від слов'янського обрести- знайти, придбати); документальне ім'я чеського князя XI ст.
- БРОНЕБОР** – від старослов'янського всепоборюючий.
- БРОНЕТВОР** – “оборонець творчості”; ім'я-новотвір.
- БРОНИСЛАВ** – той, хто боронить славу.
- БРОНЬКО** – скорочення від Бронислав.
- БРОНЯ** – скорочення від Бронислав.
- БРЯЧИСЛАВ** – той, хто дзвенить (бряжчить) славою; документальне ім'я князя 1104 р.
- БУВАЛ** – бувалий, бувалець.
- БУДАЙ** – 1) той, хто будить, пробуджує; 2) будівник; скорочення від імен на Буд-.
- БУДАНКО** – зменшено-пестливе від імен на Буд-.
- БУДИВИД (Т)** – пробуджуючий воїнів, витязів; пор. Світовит.
- БУД ИВОЙ** – пробуджуючий воїнів.
- БУДИВОЛНА** – піднімаючий хвилі; хвилюючий.
- БУДИЛО** – скорочення від імен на Буд-.
- БУДИМИР** – півень; той, хто пробуджує мир (людей).
- БУДИСЛАВ** – пробуджуючий славу.
- БУДКО** – скорочення від імен на Буд-.
- БУДУТА** – скорочення від імен на Буд-.
- БУЙ** – 1) тотожне Яру – буйний, нестримний, плодючий, збуджуючий; (пор. Буй-Тур і Яр-Тур); 2) документальне ім'я білоруського князя.
- БУЙ-ТУР** – дикий бик з великими рогами; буйний тур (прізвисько князя Всеволода).
- БУЄСЛАВ** – буйний славою (уславлений буйством, молодечством).
- БУКА, БУКАН** – дух, яким лякають неслухняних дітей; можливо від бук – палиця; уявлення про нього різноманітні, волохатий, темний, страшний; етимологи пов'язують його значення із звуконаслідуванням бу! – ревіти, плакати, кричати тощо.
- БУЛЬБА** – товстун, бульбашка (можливо круглий, кулястий; пор. картопля – бульба).
- БУНКО** – від польського та словацького bункos –пастуша палиця; ім'я слуги московського князя Василя II.
- БУРЕВІЙ** – див. Буривой.
- БУРИВОЙ** – 1) воїн бурі; 2) від бурий- рудий, червонуватий; ім'я новгородського князя кінця IX ст.- батька князя Гостомисла; український варіант імені Буревій.
- БУС** – 1) туман; народжений в негоду; сірий; 2) від українського бусол – лелека; історичне ім'я князя антів IV ст. (варіанти імені: Бож, Бос). Згадується у ВК, дощ. 32.
- БУСЛАЙ** – син лелеки (бусла); лелека – тотемний птах слов'ян ще з VI-III тис. до н.е.
- БУТКО** – 1) східнослов'янське: бувалець, досвідчений; 2) молода зелена цибуля; 3) польське but – чобіт, взуття.
- БУЧКО** – від бук – дерев'яна (букова) палиця.
- БУШУЙ** – бушуючий, шумливий.
- БУЯК** – буйний, нестримний.
- БУЯН** – буйний, нестримний, розбишака.

В

ВАДИМ – скорочення від Вадимир; історична особа Вадим Хоробрий підняв повстання в Новгороді проти Рюрика і його дружини, але повстання потерпіло невдачу, ватажок був страчений (ПВЛ, 864 рік).

ВАДИМИР – той, що веде мир (людей), провідник громади.

ВАДКО – скорочення від Вадимир. **ВАЖИН** – поважний.

ВАЦЛАВ – чеське; те саме, що й давньоруське Вячеслав.

ВЕЛЕС – Бог таємничих знань, покровитель музики й поезії; опікун домашніх тварин; зв'язковий світів Яви і Нави. Походження імені: від південнослов'янського *vels-/ *vols-, що пов'язане з *volstb – власть, влада, *voldeti – володіти; існує також припущення, що в основі слова – веле – великий, а також воля- повелитель. Велесу присвячувались окремі храми, де на жертovníку підтримувався вічний вогонь. Культ Велеса – один з найрозвинутіших культів у Східній Слов'янщині, пов'язаний насамперед з господарською діяльністю наших Предків.

ВЕЛЕСИК – син Велеса; нині існує прізвище Велесик (Рівенщина).

ВЕЛЕСИЧ – син Велеса.

ВЕЛИКОСАН – 1) можливо, від косан – великий косак (козак), така форма існує й нині; 2) довговолосий; ім'я давньослов'янського князя; 3) етимологія “великий сан” (як подає В. Казаков) – не відповідає часу побутування імені.

ВЕЛИН – можливо від веліти, або від вельми- дуже; західнослов'янське.

ВЕЛИМИР – 1) дуже мирний; 2) той, що повеліває миром (людьми).

ВЕЛИСАР – ймовірно, великий цар; західнослов'янське.

ВЕЛИСЛАВ – 1) “вельми славний”; 2) той, хто повеліває славою.

ВЕЛИМУДР – людина великої мудрості.

ВЕЛИЧКО – від великий, величний, величавий; син великого.

ВЕНДЕСЛАВ – дослівно “уславлений венед”; у ВК, дощ. 32: князь, який розбив готів і помстився за те, що вони розіп'яли князя Буса і сімдесят руських старійшин.

ВЕНЦЕСЛАВ – польський варіант від Вячеслав; болгарське – уславлений вінцем (короною).

ВЕРГУНЕЦЬ – синонім Перуна; згадується у ВК, дощ. 30: “Се Бога Ондере маємо, який є інший Перунець”, “Вергунець Ондере упаде на нас і зростить віна і злаки”; тотожний індійському громовержцю Індірі.

ВЕРЕН – значення неясне; Верен був родом з Великограддя і княжив у Києві після Київського сина Славера двадцять літ (ВК, дощ. 36-Б).

ВЕРНИГОРА – від “вернути гори”; казковий богатир, що може звернути гору.

ВЕРНИДУБ – від “вивертати дуба”; казковий богатир, що може вивернути дуба.

ВЕРШИГОРА – буквально “вершина гори” – високий, великий, здоровий; або те, що й Вернигора.

ВЕСЕЛИК – журавель (породжене часовою забороною вживати слово журавель); коли вперше прилітають журавлі, їх називають веселики, щоб позбутися журби й бути веселими).

ВЕСЕЛИН – веселий.

ВЕСЕЛУН – веселий; той, хто розвеселяє.

ВИБОР – 1) вибраний; 2) виборений; це ім'я новгородського князя IX ст. – сина Гостомисла, на честь якого батько заснував місто на березі моря.

ВИТ, ВИД – Бог західних слов'ян (напр., у чехів), тотожний Святовиту; його день в дохристиянські часи святкувався 15 червня і супроводжувався принесенням в жертву чорного півня; відомі звичаї “показувати” Сонечку весь красивий одяг, рушники, що є в скрині – виносити на подвір'я, щоб Вид “видів” і давав примноження добра.

ВИЛКО – вірогідно, пов'язане з Вилами (русалками): дослівно “син Вили”; можливо так називали народжених в час Русалій. Русальний тиждень за календарем наших Предків нині припадає на середину травня.

ВИТОМИР – те саме, що Вітомир.

ВИТОСЛАВ – те саме, що Вітослав.

ВИХОР – одне з імен Бога Посвистача (ця форма імені названа в “Хронографі” Л. Боболинського в XVII ст.).

ВИШАН – високий; той, хто живе на горі (у вишині); західнослов'янське.

ВИШАТА – скорочення від Вишеслав; ім'я воєводи згадується в літописі під 1043 р.).

ВИШЕЗОР – народжений під високими зорями.

ВИШЕНЬ – язичницьке ім'я Бога Всевишнього (згадується у ВК, дощ. 15-Б).

ВИШЕСЛАВ – 1) дослівно “вищий славою”; 2) той, хто славить Всевишнього; документальне ім'я одного з синів князя Володимира-христителя.

ВИШНЯК – 1) скорочення від Вишень – син Вишня; 2) вишневий сад.

ВИДОГОНЬ – душа; духовний вогонь, який живе в тілесній людській оболонці (віра у Відогонь існує в Чорногорії та в сербів).

ВИРОСЛАВ – ім'я-новотвір: 1) віруючий у Богиню Славу; 2) віру славлячий.

ВИРКО – південнослов'янське від жіночого Віра.

ВИТЕР – від загального іменника вітер.

ВИТОМИР – привітний з людьми (миром).

ВИТОСЛАВ – дослівно “славний своєю привітністю”, привітний; ім'я-новотвір.

ВИЩЕСЛАВ – 1) той, кому “віщують славу”; 2) або сам славний віщун.

ВЛАДИСЛАВ – той, хто володіє славою.

ВЛАД – скорочення від імен на Влад-, Волод.

ВЛАДИЛО – від влада.

ВЛАДКО – скорочення від Владислав.

ВЛАДУЛ – від влада; західнослов'янське.

ВОВА – міфічна істота, якою лякають дітей; подібний до Буки; пор. українське Вовка – вовк.

ВОВК – належний до касті воїнів; ім'я-оберіг; документальне ім'я воєводи князя Святослава Ігоровича.

ВОВЧОК –вовчєня; ім'я з новгородської берестяної грамоти.

ВОГНЕБОГ – синонім Симаргла: “Цьому Богу Вогнику Семурглі речемо показатися і стати на Небі і так бути до блакитного світа. Наречемо його ім'ям Вогнебога і йдемо трудитися, всяк день молитви творячи” (ВК, дощ. 3-А). Вогнебог посередник між Богами і жертводавцем, богомольцем.

ВОГНЕВІД – ім'я-новотвір: той, хто відає (знає і завідує) священним вогнем – священнослужитель.

ВОГНЕДАР – ім'я-новотвір: той, хто дарує вогонь; дослівно “запалючий”.

ВОГНЕМИР – ім'я-новотвір; вогонь для миру (людей); вогонь, який горить на громадському жертovníку під час язичницької Богослужби.

ВОГНЕСЛАВ – той, хто славить вогонь.

ВОГНИК – зменшено-пестливе від імен на Вогне-.

ВОДЯНИК – чоловічий дух води; уявлявся у вигляді Царя Річного в короні й з тризубом, як грецький Посейдон, римський Нептун. Йому приносять жертви рибалки (першу пійману рибину), пасічники (перший мед), мірошники (перше борошно з нового врожаю) та ін., щоб був добрий промисел.

ВОЇН – боєць; давньоруське.

ВОЙБОР – старослов'янське войовничий.

ВОЙКО – зменшене від імен на Вой-.

ВОЙНИГ – войовничий і ніжний.

ВОЙНЯТА – син воїна.

ВОЙСВІТ – світлий воїн.

ВОЙСЛАВ – уславлений воїн.

ВОЙТЕХ – міський голова; згадується в 997 році.

ВОЙТИША – зменшене від Войтех.

ВОЙЦА(-Я) – войовничий; ім'я з берестяної грамоти.

ВОЙЦЕХ – те саме, що й Войтех (чеське).

ВОЛЕГ – від воля; див. також Олег.

ВОЛЕЛЮБ – ім'я-новотвір: люблячий волю.

ВОЛЕМИР – ім'я-новотвір: 1) вільний і мирний; 2) воля для людей (миру); 3) прагнучий до миру.

ВОЛЕСЛАВ – той, хто славить волю.

ВОЛЕТВОР – ім'я-новотвір: той, хто є творцем (здобувачем) волі.

ВОЛОБУЙ – той, хто воює за волю; від воля і боєць.

ВОЛОДАР – 1) власник; 2) той, кому подарована влада; ім'я ватажка, який в 1000 р. боровся проти впровадженого силоміць християнства.

ВОЛОДИМИР – 1) той, хто володіє людьми (миром, громадою); 2) на думку сучасних мовознавців – запозичення з готського Вольдемар – знаменитий правлінням (владою), що видається непереконливим. Володимир – слов'янське ім'я (форми імені: Владимир, Ладимир – від “влада над миром” або “ладувати мир”). Ім'я Волхва Рідної Віри – Володимира Шаяна, який написав багато праць про українську духовність; нині ці праці зібрані в книзі “Віра Предків наших” (1-й том).

ВОЛОДИСЛАВ – див. Владислав.

ВОЛОС – див. Велес.

ВОЛОТ – велетень, богатир; є легенда про перших людей велетів, які населяли слов'янську землю, і що вони поховані в курганах, які називаються волотками; синонім вол ота – магит, могут, могута; пор. також чоловіче ім'я Могута, жіноче ім'я Волотка.

ВОЛУЙ – крикун (від волати).

ВОЛХВ – 1) з санскритського volva – світлий, блискучий; литовське volho – палаючий; наділений чарівною силою (волхв); жрець; провісник; 2) старослов'янське влѣхвъ – маг, ворожбит, лікар, знахар; 3) язичницький священник. Див. також жіноче Волхва.

ВОЛХОВЕЦЬ – молодий волхв або син волхва.

ВОЛЯ – скорочення від імен на Воле-.

ВОЛЬГА – 1) скорочення від Вольгост; 2) одна з версій – тотожне з Олегом (пор. Ольгост, Олег); 3) похідне від ольха, вільха (див. також Олех, Олешко).

ВОЛЬГОСТ – дослівно “благоволящий до гостей”.

ВОРОБЕЙ – горобець; ім'я новгородського посадника, який намовляв людей

охреститися.

ВОРОНІГ(Ж) – чорний, чорнявий; від ворон.

ВОРОНКО – скорочення від Вороніг.

ВОРОПАЙ – 1) від давньоруського вороп – напад; епітет молодого у весільному обряді (парубок, який, за давнім язичницьким обрядом викрадає дівчину); 2) весільний коровай.

ВОРОТИСЛАВ – той, хто повернув славу; ім'я згадується в 945 р.

ВОЯТА – скорочення від імен на Вой-.

ВПАРУНА – можливо, те саме, що Перун (ВК, дощ. 31): “Слава Впаруні, Богу нашому, який нас охороняє і здоров'я дає!”.

ВСЕВИД – всевидючий, передбачливий.

ВСЕВІД – всевідаючий, всезнаючий, передбачливий.

ВСЕВОЛОД – 1) володар села (від давньоруського весь – село); 2) власник всього (володар).

ВСЕМИЛ – всім милий.

ВСЕМИР – 1) той, хто всіх мирить; 2) той, хто живе для всіх людей (миру).

ВСЕСЛАВ – 1) той, хто прославив село (старослов'янське весь – село); 2) всім славний; ім'я князя Всеслава Полоцького, якого в народі називали віщим, бо він був народжений матір'ю від волхвування.

ВСЕТВОР – дослівно “все вміє творити”; слов'янське здалий, умілець.

ВТОРАК – другий син в сім'ї.

ВЯТКО – скорочення від Вячеслав; легендарне ім'я прабатька племені в'ятичів (предків московитів).

ВЯЧЕСЛАВ – 1) славніший (від вяче- більше); 2) старший у славі (від вятше – старіше); 3) варіант імені – Вящеслав, словацьке і чеське – Вацлав; пор. також Венцеслав.

В'ЯЧЕСЛАВ – український новотвір від чеського Вячеслав.

ВЯЧКО – скорочення від Вячеслав.

Г

ГАЛАН – 1) українське півень (символ сонця); 2) південнослов'янське гад – чорний; або від старослов'ян. гад – кулястий.

ГАЛАЙКО – крикун, галасливий.

ГАЛАТА – 1) грубий, лихослов, непристойний (ім'я-оберіг); 2) можливо, від гал-- круглий, кулястий.

ГАЛАШ – (неясне); можливо від галас – крик, шум.

ГАЛКО – похідне від галка – назва птаха в значенні чорний.

ГАЛЮТА – 1) те саме, що й Галко; 2) можливо, похідне від гал – круглий, кулястий.

ГАМАЮН – 1) балакучий; 2) ім'я казкового птаха-віщуна (пор. українське гомін – тихий звук; гомоніти – вести тиху розмову).

ГАРАЗД – здібний, ладний, кмітливий.

ГАТИЛО – 1) той, що робить загату, греблю; 2) той, хто воює, добре б'ється, пор.

українське гатить (гамселить, б'є).

ГЕЛОН – відтопонімне ім'я: мешканець Гелону, скіф, один із синів слов'янського Геракла і Змієної Богині, дочки Борисфена-Дніпра. У ВК: “відродити маємо Рускень нашу з Голуном і трьомастами городів і сіл” (дош. 36-А). Гелон згадує Геродот як дерев'яне місто слов'янського племені будинів, розташоване на північному сході від гирла Дунаю.

ГЕННІЛЬ – Бог-покровитель пастухів у балтійських слов'ян: від гнати – погонщик череди, отари. Його символом був кий з наверхам у вигляді руки, що тримає кільце. Його носив з хати в хату пастух, який промовляв: “Бди, Генніль, бди!”, тобто пильнуй, доглядай. Після цього починався загальний бенкет, усі були переконані, що їхня худоба перебуває під охороною Бога-захисника тварин і пастухів. Його свято у слов'ян відбувалось у середині травня, супроводжувалось спеціальними пастушими піснями. Див. ще Гонидло, Гонигліс.

ГЕРАКЛ – ім'я скіфського культурного героя, родоначальника скіфських племен, якого греки включили в свій пантеон; на деяких грецьких кам'яних пам'ятниках він називається “Гереклес Склавенс” (Геракл Слов'янський). Дослідники припускають, що Геракл тотожний Таргітаю. Докладніше легенду про нього див. в жіночих іменах: Змієнога Богиня.

ГЕРОВИТ – див. Яровит.

ГЛАДИШ – яйце; в значенні круглий, гладкий.

ГЛАДУН – те саме, що й Гладиш.

ГЛАЗКО – негативне значення: той, що може зурочити (зглазити); в позитивному значенні вживали слово око.

ГЛАС ОРІЇВ – згадується у ВК як ще одна форма імені Отця Ора: “І наказав отець Глас Оріїв трьом синам своїм поділитися на три роди і йти на південь і на захід сонця. А то були Кий, Щек і Хорив” (дош. 31).

ГЛІБ – 1) слов'янське неясне: можлива слов'янська етимологія від хліб; пор. ще глина, гливкий; 2) також пор. слов'янське Голібо, що походить від індоєвропейського вигука Гу! (гукати, кликати) й Бо – Бог: дослівно “кликати Бога”; 3) сучасні лінгвісти вважають ім'я Гліб раннім запозиченням зі скандинавського Готліб, що видається не досить переконливим (у скандинавів гот – Бог, лефр – нащадок, дослівно “нащадок Бога”).

ГЛОБА – 1) клин, зігнуте дерево; 2) глобити – гнути, ламати, завдавати болю.

ГЛУЗД – розум, свідомість.

ГЛУШАТА – 1) глухий, тихий; 2) той, що заглушує своїм голосом, перекрикує.

ГЛУШКО – зменшене від Глушата.

ГЛЯД – скорочення від Глядота.

ГЛЯДІЙ – скорочення від Глядота.

ГЛАДКО – скорочення від Глядота.

ГЛЯДОТА – 1) від глядіти – дивитися; 2) від глядило – дзеркало; 3) від глядіти – доглядати.

ГНІВАШ – гнівливий (венедське ім'я); запальний, пор. гніт, огниво.

ГНІЗДИЛО – багатодітний (пор. Всеволод Велике Гніздо).

ГНУР – неясне; ім'я скіфа, батька Анахарсиса.

ГОВСЕНЬ – див. Овсень.

ГОДИМИР – 1) народжений в мирну годину: година – загалом означає “добрий час”; 2) або “угодний” людям.

- ГОДИСЛАВ** – 1) народжений у славному годину; 2) той, що угодив Богині Славі.
- ГОДОВИК** – народжений на Новоліття (Новий рік).
- ГОДОСЛАВ** – те саме, що й Годислав; історичне ім'я-князя бодричів (початок IX ст.).
- ГОДОТА** – повільний.
- ГОДУН** – 1) годувальник; 2) горщик для їжі.
- ГОЄМИСЛ** – дослівно: “зцілюючий думками” (від гоїти – лікувати, зцілювати).
- ГОЖИЙ** – гарний, красивий, приємний.
- ГОЖІЙ** – те саме, що Гожий.
- ГОЙТОСІР, ОЙТОСІР** – значення неясне; скіфський Бог, подібний грецькому Аполону; він поєднує воєдино Небо, Землю і Підземний світ, тобто, за слов'янським світоглядом, є зв'язківцем світів Прави, Яви і Нави. Малодослідженість скіфського пантеону, як і еволюція самого грецького Аполона, не дає можливостей провести точні аналогії зі слов'янським культом. Має деякі риси Велеса, Симаргла, Ярила та ін.
- ГОЛЕЦЬ** – 1) гладенький, добре поголений; 2) бідний.
- ГОЛИК** – те саме, що й Голець.
- ГОЛІБО** – див. Гліб.
- ГОЛОВАНЬ** – головатий, головний, розумний.
- ГОЛУБ** – назва птаха.
- ГОЛУБЕЦЬ** – зменшене від Голуб.
- ГОЛУБКО** – пестливе від Голуб.
- ГОЛЯШ** – зменшене від Голець.
- ГОНИГЛІС** – у литвинів (українців-сіверян і білорусів-поліщуків) Бог-покровитель пастухів; див. ще Генніль.
- ГОНИДЛО** – у поляків і в лужицьких сербів Бог-покровитель пастухів; див. Генніль.
Українська форма імені – Гонило.
- ГОПКО** – танцюрист; той, що гопає, скакає, танцює.
- ГОРА** – високий, як гора.
- ГОРАН** – горішній; той, хто живе на горі; південнослов'янське.
- ГОРДАН** – гордий; південнослов'янське.
- ГОРДИНЯ** – гордий; ім'я боярина з ВК, дощ. 6-Д.
- ГОРД ОСЛАВ** – ім'я-новотвір: гордиться славою.
- ГОРДУН** – гордий.
- ГОРДЯТА** – гордий.
- ГОРЕСЛАВ** – призвідця загального горя; ім'я сина Ярослава Мудрого – Олег Ізгой Гореслав.
- ГОРИМИСЛ** – 1) той, що має високі думки; 2) той, що горить думками (запальний).
- ГОРИНИЧ** – 1) той, хто живе на горі, в горі (в печері); 2) той, хто приносить горе; міфологічний персонаж – Змій Горинич.
- ГОРИНЯ** – казковий гірський велетень.
- ГОРИСЛАВ** – той, що горить (сяє) славою; ім'я згадується у ВК.
- ГОРЛАЧ** – крикун (горластий).
- ГОРОБЕЦЬ** – назва птаха; пізніше (первісне Воробець, Воробей – сталася заміна першого звука В на Г).
- ГОРОВАТО** – ототожнюється з Хоривом; означає верхній, буквально “горовати” – підвищувати, керувати; історична особа (згадується у ВК, дощ. 4-Г як один з трьох братів: Кий, Пашек, Горовато).

ГОРОГЛЯД – 1) той, що дивиться вгору; 2) той, що доглядає (глядить) гору (можливо, святилище на горі).

ГОРОХ – ім'я міфічного Царя Гороха: “це було за царя Гороха, коли людей було троха”; слово горох, польське *groch*, сербське *грах* (грашах) одного походження зі словами: грім, гриміти, грохати; Цар Горох у східних слов'ян – символ Бога грому Перуна; щоб позначити події незапам'ятної старовини, вживають вираз “Згадати Царя Гороха”.

ГОРОШКО – від горох (пор. українське Котигорошко; московський казковий лицар Горошко).

ГОРУН – 1) високий; 2) горець (той, хто живе на горі); можливо скорочення від Горовато.

ГОРЯЙ – 1) той, що живе на горі; 2) горючий, палкий; документальне ім'я улицького князя (1462-1492).

ГОРЯСІР – неясне; можливо “гарячкуватий і сердитий” (варіант: Горясер); ім'я воеводи князя Святополк Ярополковича, який убив Гліба.

ГОСТЕНІГ – дослівно: той, що ніжить (надто піклується) про гостей (купців).

ГОСТИВИТ – той, що вітає гостей (купців).

ГОСТИЛО – гість; ім'я з новгородської берестяної грамоти.

ГОСТИМ – скорочення від Гостимир.

ГОСТИМИР – мирний з гостями (купцями).

ГОСТОМИСЛ – той, хто думає (мислить, дбає) про гостей; документальне ім'я новгородського князя (дід Рюрика)

ГОСТЯТА – скорочення від імен на Гост-; ім'я з берестяної грамоти.

ГРАДИМИР – той, хто огороджує (зберігає, будує) мир

ГРАДИСЛАВ – той, хто охороняє славу (загороджує)

ГРАНИСЛАВ – 1) від грань – розжарене вугілля (палаюча слава); пор. чеське границе-багаття; 2) від границ – межа (загороджена, захищена) слава; пор. ще звичай: в кордонах запалювали охоронні вогнища.

ГРЕМИСЛАВ – 1) гримлячий славою; 2) громова слава (від грім).

ГРІМ – грім; ім'я боярина, посла, якого князь Іго послав до греків.

ГРІМКО – 1) народжений під час грому; 2) зменшене від імен на Грім-, Грем-.

ГРОДАН – містобудівник.

ГРОЗА – народжений під час Грози; є також жіноча пара імені.

ГРОМАШКО – див. Грімко.

ГРОМИКА – той, хто громить, або скорочення від імен на Грім.

ГРОМКО – те саме, що й Грімко.

ГРОМОБОЙ – народжений під час гром о бою.

ГРУДЕНЬ – народжений у грудні.

ГРУНЬ – пагорб, вершина гори.

ГУБАР – губатий.

ГУБАЧ – те саме, що й Губар.

ГУДИМА – 1) музикант (від гудіти – грати на гусях, дудках та ін.); 2) від литовського Гедимін – відважний, хоробрий; 3) від гебрайської самоназви єгудим – жид.

ГУДИМИР – той, хто “гуде для миру” (людей), тобто грає на гусях; пор. “гудіння” птахів символізує сватання (голуб гуде до голубки), тому й молодий наречений гуде на гусях для своєї милої; пісні з цим мотивом виконуються на весіллях. Гудимир – епітет молодого, що сватається.

ГУДИСЛАВ – грає (співає) про Славу (співець).

ГУКАЛО – той, хто гукає.

ГУЛЯЙВІТЕР – народжений у вітряну погоду.

ГУЛЯЙПОЛЕ – народжений у полі.

ГУНЯ – той, хто носить гуню (тип одягу).

ГУРЯТА – твірна основа імені: слов'янське юрь – відкрите підвищене місце; ярь – крута гора, обривистий берег; яр – пристрасть, збудження; польське jętu- пристрастний. Початкове Г з'явилося в деяких діалектах (як наприклад, очі – гочі) ; 2) ім'я поширене в Київській Русі: Гурята Рогович здійснив третю редакцію ПВЛ та інформував літописця про події у північних землях Русі; в Київському посольстві Ростислава Мстиславовича був посол Гурята Семкович.

ГУСЛЯ – гусяр, співець, ворожбит.

Д

ДАБОГ – болгарська форма імені Дажбога.

ДАВИЛО – від давити – тиснути, переносно – силач.

ДАГУС – неясне; вєнедське ім'я згадує Саксон Граматик.

ДАЖБОГ – Слов'янський Бог літнього сонця, син Сварога, Прабатько русичів-українців: “Дажбожі внуки ми – улюбленці Богів, і Боги свої десниці тримають на ралах наших”, “Славимо Дажбога, і буде він наш по крові тіла (кровний) заступник від Коляди до Коляди” (ВК, дощ. 3-А, 31). За В. Шаянам, Дажбог – це животворче горіння в душі нації, Дажбог – Батько людського щастя, добра, блага, любові, Добростану і саме в цьому розумінні – багатства. Дажбог – творець земного буття: “Се бо Дажбог створив нам яйце, що є світ-зоря, яка нам сяє, і в тій безодні повісив Дажбог Землю нашу, аби тая удержана була. Так се Душі Пращурів суть, і ті світять нам од Іру” (ВК, дощ. 1).

ДАЖБОЖИЧ – нащадок Дажбога; ім'я зафіксоване в словниках староукраїнської мови XIV – XVII ст. уже як прізвище.

ДАЙБОГОВИЧ, ДАЙБОЖИЧ – варіанти імені Дажбожич.

ДАЛЕБОР – 1) далекий воїн (здалека); 2) той, що поборює далеко.

ДАЛЕВИД – ім'я-новотвір: передбачливий.

ДАЛЕМИР – 1) далекий від людей (миру); 2) дослівно той, хто “дає мир”, чи “даний миру”.

ДАЛЕСЛАВ – ім'я-новотвір: прославлений далеко.

ДАЛИМИЛ – 1) милий вдалині; 2) дослівно “даючий милість”.

ДАЛКО – зменшене від імен на Дал-.

ДАЛЯТА – скорочення від Далимир.

ДАН – тотожне жіночому Дана; чеське.

ДАНКО – зменшене від Даньслав; південнослов'янське.

ДАНЬСЛАВ – той, хто приносить данину Славі.

ДАНЬША – зменшене від Даньслав.

ДБАЙЛО – ім'я-новотвір: дбайливий.

ДВИНЕЦЬ – вірогідно, похідне від назви річки Двіна; ім'я з берестяної грамоти.

ДЕВ'ЯСИЛ – дуже сильний (дев'ять сил); назва цілющого зілля.

ДЕДЯТА – схожий на свого діда.

ДЕРЖИКРАЙ – володар країни; історичне ім'я галицького князя 1223 р.

ДЕРЖИСЛАВ – володар слави.

ДЕРКАЧ – назва птаха; походить від звуконаслідувального слова дер, що імітує звук птаха (пор. деркати).

ДЕРМЕЛА – вірогідно, від дерти і молоти : пор. “дерти крупи” – перетворювати зерно в крупу з допомогою жорен (у Б. Грінченка).

ДИВ – слов'янський Бог Ясного Неба, денного світла. Слова диво – чудо і дивний – незвичайний були близькими до божественний. У “Слові о полку Ігоревім” вислів “уже вержеся Див на землю” мабуть, означає “настав день”, тобто світло. В ранніх “Поученіях” проти язичництва згадується “Диева служеніє і кладення треб”, що означали вранішню Богослужбу. Пізніше християнство перетворило Дия на Диявола, якого оголосило антиподом свого бога (Ісуса-Ягве). За Г. Дяченком, Див, Дій – тотожний римському Юпітеру.

ДИВОЗОР – небесний; народжений на світанку (диво – вранішнє світло, світанкова зоря);

ДИЙ – те саме, що Див.

ДИТЯТА – дитинний.

ДІД – північнослов'янське уявлення про Бога, як про діда, який підтримує сонячний вогонь; по його велінню починається день і настає ніч. В Україні Дід тотожний білоруському Білуну, який наділяє людей багатством.

ДІДИЛЕЦЬ – зменшення від Дідослав.

ДІД-ЛАДО – чоловіча пара Лади; Предок; інші варіанти імені: Див-Ладо, Диво-Ладо; у західних слов'ян Didis Lado.

ДІДОСЛАВ – славний Предками (дідами).

ДІДУХ – дослівно “дідів дух”; мотиви називання – схожість із дідом, час народження на Різдво Божича, коли сніп жита вносять у хату як священний символ єднання з духами Пращурів. Про ритуальне призначення Дідуха оповідає ВК: “Це Велес навчив праотців наших орати землю і засівати цілини, і жати снопи колосисті на струджених полях, і ставити снопа при вогнищі у хаті, і шанувати його, як Отця Божого”.

ДІЕС – можливо, похідне від Дій, Див; у ВК це ім'я отця Діеса, який був замучений обрами (дош. 32). ДІЙ – те саме, що Див, Дий.

ДІЙКО – зменшене від Дій, Дий; західнослов'янське.

ДІР – можливо від дірка; є гіпотези й про варязьке, кельтське, грецьке походження імені (у ВК: “Дірос Еллінський”, дош. 6-Е, 29).

ДІЯН – діяльний; можливо від Дій, Див.

ДОБРИК – скорочення від імен на Добр-.

ДОБРИЛО – скорочення від імен на Добр-.

ДОБРИНЯ – скорочення від імен на Добр-:

ДОБРИША – скорочення від імен на Добр-.

ДОБРИЯН – 1) можливо, поєднання язичницького добрий і християнського Ян (Іван); 2) той, хто добре себе хвалить (від янь – самохвал, версія В.Казакова).

ДОБРО – добро; західнослов'янське.

ДОБРОБОЙ – добрий боєць.

ДОБРОВИТ – 1) добрий витязь; 2) дослівно “добре перебуваючий” (від витати – перебувати, виталище – місце перебування душі).

ДОБРОГНІВ – запальний; пор. добре огниво (гніт).

ДОБРОГОСТ – добрий купець; добрий до гостей (купців); гостинний.

- ДОБРОДІЙ** – той, хто діє добро.
ДОБРОЖИР – багатий добром; ім'я з берестяної
ДОБРОЛЮБ – добро люблячий.
ДОБРОМИЛ – добрий і милий.
ДОБРОМИР – добрий до миру (людей).
ДОБРОМИСЛ – добро мислить, добре мислячий.
ДОБРОСЛАВ – славлячий добро; той, хто має добру славу.
ДОБРОТВОР – ім'я-новотвір: той, хто творить добро.
ДОБРОХОД – той, хто добре ходить, або ходить з добром.
ДОБРЯН – добрий, добряк.
ДОВБУШ – 1) дятел; 2) той, хто б'є в літаври (козацьке).
ДОВГАЛЬ – 1) назва ковальського молотка; 2) високий, довгий.
ДОВГАНЬ – 1) назва однієї з порід змії; 2) високий, довгий.
ДОВГУШ – високий, довгий.
ДОГОДА – те саме, що Погода; давньослов'янський Бог, тотожний з грецьким Зефіром.
ДОГОДЬКО – той, хто догоджає.
ДОЛЯ – 1) той, кому покровительствує Богиня Доля; 2) частина.
ДОМАЖАР – домочадець, від дім і жар – дослівно “домашнє вогнище”.
ДОМАЖИР – домовитий, багатий домом (домашнім достатком); ім'я боярина Галицького, посла Романа Мстиславовича до Константинополя.
ДОМАЙ – скорочення від імен на Дом-.
ДОМАК – скорочення від імен на Дом-.
ДОМЕЦЬ – скорочення від імен на Дом-.
ДОМКО – скорочення від імен на Дом-.
ДОМОРАД – 1) домашня радість; 2) той, хто приносить радість додому.
ДОМОСЛАВ – славлячий дім.
ДОННИК – дух дна моря, тотожний Водянику.
ДОПОМОГА – помічник.
ДОРОГА – народжений в дорозі.
ДОРОГОКУП – дорого куплений. Відомий спеціальний обряд “викупу” немовляти, який застосовували у випадку частого вмирання дітей в родині: “продавали” дитину через вікно прийомним батькам з метою запобігання смерті; див. ще подібний обряд: Продан.
ДОРОГОМИЛ – дорогий і милий; писемна згадка імені 1299 р.
ДОРОГОСИЛ – той, хто дорожить силою.
ДОРОЖ – народжений в дорозі; писемна згадка імені 1238 р.
ДРАГАН – південнослов'янське – від дорогий.
ДРАГОЛЮБ – дорогий, любий; південнослов'янське.
ДРАГОМИЛ – форма імені Дорогомил; південнослов'янське.
ДРАГОСЛАВ – дорога слава.
ДРАГОТА – західнослов'янське від дорогий.
ДРАГОШ – західнослов'янське – від дорогий.
ДРАЖКО – вірогідно, скорочення від імен на Драг- і Дорог-; документальне ім'я князя бодричів, що згадується у 808 р.
ДРЕВАН – нащадок священного дерева (можливо, древлянин).
ДРЕВОСЛАВ – славлячий священні дерева.

ДРОЗД – птах.

ДРУЖЕЛЮБ – дружній, люблячий; болгарське.

ДРУЖИНА – друг, дружинник.

ДУБИКА – похідне від дуб.

ДУБКО – похідне від дуб.

ДУБОВИК – присвячений дубу (або Перуну, бо дуб – Перунове дерево); міцний, як дуб.

ДУБОК – молодий дуб, міцний хлопчик; дуб в фольклорі символ чоловіка (пор. Береза – жіночий символ).

ДУБУН – син дуба.

ДУДАР – гравець на дудці.

ДУДИКА – гравець на дудці; переносно – балакун.

ДУДКО – гравець на дудці.

ДУЖЕСЛАВ – ім'я-новотвір: дуже славний; славний силою (дужий).

ДУКА – багач, від дукат – червінець; образ билинного богатиря відомий у галицьких українців. Дука їде з Галича до Києва, де вихваляється своїм багатством і красою, якої в Києві не бачили. Навіть Чурило Пленкович не зможе зрівнятися з ним. Тоді князь наказує обом богатырям міняти щодня вбрання іншої барви й оздобу та брати іншого коня протягом трьох з половиною років. Виграє Дука, ім'я якого стало символом багатства й розкоші. Див. ще ім'я Дюк; пор. також дукач – золота монета і жіноча прикраса.

ДУЛЕБ – представник племені дулебів (дулібів); ім'я згадується в VI ст.

ДУНАЙ – 1) за В. Шаяном, Дану – жіноча персоніфікація води, Дунай – чоловіча; основа міфів, що означає “потужний, переможець, завойовник” (пор. Дунаець – менший від Дунаю); 2) ім'я воєводи волинського князя Володимира Васильковича XIII ст.; 3) драматичний образ билинного героя Дуная, який на угоду царю змагається зі своєю любов'ю жінкою Поляницею (польською королівною) у стрільбі з лука, де гинуть обое, їхня кров тече в дві ріки – Дунай і Дніпро.

ДУХЕН – належний духам (чеське).

ДУШАН – душевний, добрий, лагідний.

ДЮДЬКО – народжений в холоднечу (від дитячого дюдя – холод).

ДЮК – багач; див. Дука.

ДЯТЕЛ – птах; історичне ім'я Волхва-віщуна.

ДЯТИНА – жертвопринесення третього дня Великоднього тижня (вірогідно, так називали народженого в цей день).

Є

ЄВНИК – див. Овинник.

ЄЛАН – ім'я відетнонімного походження – представник племені еланів, аланів (яке згадується у ВК); походження: 1) від слов'янського елаиь – рівнина, луг, степ, неозора долина, яка ще називається алань (за Г. Дяченком); 2) елеиь – олень; в Україні кілька сіл мають назву з цим коренем: Ялан, Єлан, Яланець, Єланець та ін.

ЄРЕЙ – варіант імені отця Орія (ВК, дощ.35-А).

ЄРЕМИС – ім'я покровителя мандрівників, торгівлі мистецтва, який вважався посланцем Богів. Про нього пам'ятають старі люди в Україні, як про назву планети Мер. курій. В українському народному зодіаку йому присвячений день середа. Близький до грецького Гермеса, який прийшов до них від пелазгів (найдавніших відомих племен Європи, яке

поширилось з Подніпров'я). Єремис – Бог таємних знань (герметичних – закритих).

Ж

ЖАВР – вірогідно, від жайвір, жайворонок, писемна згадка імені 1266 р. в джерелах з литовської історії.

ЖАДАН – очікувана дитина жаданий.

ЖАДИМИР – той, хто жадає (прагне) миру.

ЖАДИСЛАВ – той, хто жадає(прагне)слави.

ЖАДОК – жадібний.

ЖАДЬКО – жадібний.

ЖАНЬ – неясне (сербське); можливо те саме, що західнослов'янське Ян (християнське Іван), отже, це слов'янізована форма чужоземного імені.

ЖАР – жаркий, гарячий; народжений в спеку.

ЖАРКО – жаркий, південнослов'янське.

ЖАРОК – те саме, що й Жар; з берестяної грамоти

ЖДАМИР – очікуваний миром (людьми).

ЖДАН – те саме, що й Жадан.

ЖДИГОД – той, хто чекає на добру годину.

ЖДИМИР – той, кого чекає мир (люди).

ЖДИСЛАВ – той, хто чекає славу; на кого чекає славі

ЖЕЛАН – бажаний.

ЖЕЛЄЗАН – залізний; болгарське.

ЖЕЛИСЛАВ – дослівно “жалощами славний”; пор. жіноче Желя; ім'я Володимир-Волинського воєводи.

ЖЕНЧИК – 1) від слов'янського жнива, жати, жнець; українське пестливе – женчик; 2) від давньоруського жень – драбинка для вилізання на дерево при добуванні дикого меду; 3) від індоєвропейського ген, жен – “носій спадковості”, рід; мотиви називання – народження під час жнив.

ЖИВАН – чоловіче ім'я-пара до жіночого Жива; південнослов'янське.

ЖИВ'Є – польський Бог Життя; пор. жін. Жива.

ЖИВКО – скорочення від імен на Жив-; західнослов'янське.

ЖИВОДАН – данина життю (присвячений Богині Живі).

ЖИВОДАР – подарований Богинею Живою.

ЖИВОРОД – народжений для життя, нащадок живучого роду.

ЖИВОТОК – 1) джерело Живої води; 2) течія життя; писемна згадка імені XI ст.

ЖИДИСЛАВ – дослівно “славлячий жидів”; документальне ім'я батька московського воєводи Бориса Жидиславича, який грабував Київ 8 березня 1171р. за вказівкою Андрія Боголюбського.

ЖИДОБОЙ – дослівно “побиваючий жидів” (за В. Казаковим).

ЖИДОБОР – дослівно “поборюючий жидів” (за В. Казаковим). На нашу думку, імена Жидобой і Жидобор є прізвиськами-новотворами.

ЖИДЯТА – скорочення від Жидослав; документальне: писемна згадка – ім'я християнського єпископа 1036 р.

ЖИЖ – дух вогню; пор. дитяче жижа – гаряче; так застерігають дітей від опіків; білоруси кажуть: “Жиж унадзівся” – коли засуха.

- ЖИЗНОМИР** – мирно живучий; ім'я з берестяної грамоти.
- ЖИЛА** – жилистий.
- ЖИЛЕЦЬ** – зменшене від Жилко; живучий.
- ЖИЛКО** – живучий, народжений для життя.
- ЖИЛЯТА** – форма імен на Жил-.
- ЖИРОВИТ** – живучий в достатку, багатстві.
- ЖИРОМИР** – від жир – багатство; “достаток і мир”.
- ЖИРОСЛАВ** – славний багатством і достатком; ім'я поширене серед боярської верстви, відомо кілька воєвод з цим іменем, посадників Київських, Володимир-Волинських та ін.
- ЖИРЯТА** – 1) скорочення від імен на Жир-; 2) жертво давепь.
- ЖИТКО** – скорочення від імен на Жит-.
- ЖИТО** – 1) хліб, зерно; 2) від слов'янського жити, життя-, історичне ім'я чеського Волхва.
- ЖИТОВАБ** – приваблюючий життя, достаток.
- ЖИТОМИЛ** – життя миле.
- ЖИТОМИР** – 1) від жито – хліб, багатство і люди, або мир; 2) життя для миру (людей).
- ЖОЛУДЬ** – плід дуба; первісно означало чоловічу плідність (пор. символіку дуба – Перунового дерева, захисника воїнів); давньоіндійське gulah – жолудь, пеніс, фалос. Мотиви називання – народження на Перунові святки (20 – 27 липня).
- ЖУК** – жук (вірогідно в значенні “чорний”).
- ЖУЛЯВА** – 1) українське діалектне жулявка – щучка; 2) від польського zul – намул, болотиста місцевість; у Києві є місцевість Шулявка, що знаходиться на берегах прадавньої річки Либеді; тут же був Шулярський млин та Шелвовий бір. Припускають, що назва місцевості походить від імені якогось невідомого першопоселенця. Перехід шул- у шел-, а також зміна початкового ш – ж дають змогу припускати і кореневе Жел- (пор. жін. Желя – журба).
- ЖУРОК** – похідне від жур – обрядова страва (вівсяний кисіль); ім'я з берестяної грамоти.
- ЖУРАВ** – журавель.
- ЖУРИЛО** – див. Чурило, Ярило; на нашу думку, ім'я Журило не слід пов'язувати з журбою.

З

- ЗАВИД** – заздрісний; той, кому заздять; документальне ім'я князя 1125 –1132р.
- ЗАДОРА** – 1) бадьорий, енергійний; 2) задерикуватий.
- ЗАЄЦЬ** – похідне від індоєвропейського зай – той, що скакає, стрибає; ім'я зафіксоване в багатьох джерелах, починаючи з берестяних грамот.
- ЗАЖИНОК** – народжений перед початком жнив.
- ЗАЙДА** – захожа людина, мандрівник.
- ЗАЙДИСВІТ** – мандрівник, бродяга.
- ЗАПІЧНИК** – Домовик, що живе за піччю.
- ЗАРЕБОГ** – Бог Зорі згадується у ВК, дощ. 26.
- ЗБИГНІВ** – надмірно занальний (гнівливий); 2) скорочення від Ізбигнів – ізбиток (надмір гніву (вогню); ім'я польського князя Збігнев (XII ст.).
- ЗБИСЛАВ** – 1) дуже славний (від ізбиток); 2) або “збираючий славу”.

ЗБРАСЛАВ – той, хто обрав славу.

ЗВАН – покликаний.

ЗВАРОГ – те саме, що Сварог; Ю.Миролюбов записав на Українському Подніпров'ї назву свята Зворожини (Діди осінні), і вважав, що первісна назва – Сварожини; словоформу Зварог подав також О. Фамінцин.

ЗВІЗДАН – від звізда.

ЗВІЗДОЧОТ – 1) знаючий (читаючий) зоряне небо; той, хто шанує зорі (від чтити – шанувати, поважати); 2) корінь зв-, дзв- первісно означав яскравий, дзвінкий (сильне світло і сильний звук виражалися однаково); пор. дзвеніти, звук, свист (перехід з – с).

ЗВІРОПОЛК – можливо, мисливець (в основі поняття “війна на звірів”).

ЗВОНИМИР – оголошувач вісті про мир.

ЗВЯГА – дзвінкий, голосний.

ЗДЕБОР – здобуваючий у боротьбі.

ЗДЕНЕК – скорочення від Здебор.

ЗДЕРАД – здобуваючий радість.

ЗДИСЛАВ – те саме, що Збислав; ім'я боярина Київського Здислава Жирославовича.

ЗДОРОВЕГА – велетень, здоровило.

ЗДРАВМИР – здоровий і мирний.

ЗДРАВΟΣЛАВ – ім'я-новотвір: прославляючий здоровий спосіб життя.

ЗДРАВОТВОР – ім'я-новотвір: лікар (дослівно “творець здоров'я”).

ЗЕЛЕНЯ – молодий.

ЗЕМЕБОГ – 1) ім'я Бога Землі згадується у ВК, дощ. 36-А: “Се бо Ор-отець іде перед нами, і Кий іде з русами, і Щек веде плем'я своє, а Хорев хорватів своїх. І Земебог радіє з того, які то ми внуки Божі”; 2) від старослов'янського земя – низький, первісно як відповідник чоловічого роду (пор. сучасне: чернозем, глинозем).

ЗЕМЕННИК – Бог Землі – чоловіча пара Богині Земіни (у литви і жмуді). Стрийковський у своїй “Хроніці” описує осінні жертвопринесення Земеннику, які відбувалися наприкінці жовтня. Мешканці кількох поселень сходилися в громадський будинок (вірогідно, первісно святилище), накривали спільний стіл з хлібом, пивом. На подвір'ї різали бичка і телицю, барана і вівцю, козла і козу, кабана і свиню, півня і курку, гусака і гуску – всіх по парі, тут же готували його. Записана також молитва віщуна: “Тобі, Земенник, Боже наш, приносимо ми жертву і дякуємо тобі за те, що ти зберіг нас у минулому році в доброму здоров'ї, дарував нам в достатку всяких благ, хліба і добра і уберег нас від вогню, заліза, мору і всяких ворогів наших”. Далі кидали на землю, під стіл, в кутки хати шматочки жертвовного м'яса і закликали Земенника скуштувати, щоб вберег громаду й далі, в наступному році.

ЗЕМИСЛАВ – дослівно “славлячий Землю”; ім'я польського князя.

ЗЕМЛЕДУХ – дух землі; мотивація наречення таким іменем, вірогідно “народжений на землі, на ріллі” то що; в Україні також існує назва рослини земледух – лікарська назва “медведка звичайна”.

ЗЕМОВИТ – 1) дослівно “на землі витаючий”, тобто той, хто живе на землі; документальне ім'я князя Польського, князя Черського і Мазовецького (Земовит – Сомовит); Земовит князь Добжинський.

ЗЕМОМИСЛ – мислячий про землю; документальне ім'я – батько польського князя Мечислава I, який охрестив Польщу.

ЗЕРНЬКО – зерно; ім'я воїна князя Данила Романовича. Див. також жіноче Зерня.

ЗИМА – народжений взимку; холодний.

ЗИМОРОД – народжений взимку (пор. також сучасну назву птаха зимородок).

ЗЛАТАН – золотий; українське золотий походить від старослов'янського жолтий.

ЗЛАТОВЛАС – золотоволосий.

ЗЛАТОДАР – золотий дарунок; даруючий золото.

ЗЛАТОСЛАВ – золотом славний; той, хто має золоту (осяйну) славу.

ЗЛАТОЯР – епітет Бога Вогню (дослівно “золотий і ярий”).

ЗЛИДЕНЬ – уособлення бідності; уявлявся у вигляді худого, обірваного чоловічка, який поселяється за піччю і “поїдає” всі запаси сім'ї; позбутися злиднів можна, піймавши їх в якусь посудину чи коробку й винести подалі від дому; є спеціальний обряд вигнання злиднів з допомогою хлібного колобка.

ЗМАГОЛЮБ – дослівно: той, хто любить змагання, боротьбу; ім'я-новотвір.

ЗМІЙ – від старослов'янського змія, південнослов'янського земея, що означає земля і пов'язане з давньою заборорою (табу) називати імена священних тварин, тобто “земна істота”. Змії за трипільської доби були символом земноводної стихії, оберегами родючості. Як ім'я людини, первісно несло позитивну інформацію. Символіка вогняного змія – жар кохання (пор. Перелесник, що уявлявся в образі літаючого змія). Змій – первісно Божество, пізніше – символ язичництва (згадаймо постійне “змієборство” християн). Змію-Дракону поклонялися новгородські словени на Ільмень-озері, ще в VI ст. вони носили бронзові застібки з його зображенням. У білорусів є повір'я: коли Зміїний Цар веде своїх зміїв у Вирій, можна вимолити в нього щастя, якщо поклонитись йому до землі й розстелити білу скатертину з хлібом-сіллю, тоді Зміїний Цар на знак подяки скине зі своєї голови один золотий ріжок із золотої корони. Хто матиме цей ріжок, буде мудрим ясновидцем, знатиме чужі думки, виходитиме з будь-якої скрути і не боїтиметься отрути. Див. також жіночі імена: Змія, Змієнога Богиня.

ЗНАМЕН – знаменитий; знаменний; болгарське від знамено.

ЗОЗУЛЕЦЬ – самець зозулі (пор. ще народне зозуль), мотивація називання – народження на свята Живи (або Солов'їний Великдень – 2 травня).

ЗОРЕМИЛ – 1) милий для зору; 2) зорям милий; 3) той, хто милується зорями. Слово зоря походить від індоєвропейського жер – сяяти, споріднене з литовське zarija – жаринка.

ЗОРЕСЛАВ – 1) дослівно “озорений славою”; 2) або дослівно: “зором славний” (той, хто має променисті очі); 3) той, хто славить зорі; 4) народжений на зорі (на світанку).

ЗОРІЯНКО – лагідне, зменшено-пестливе від імен Зореслав, Зорян.

ЗОРЯН – скорочення від Зореслав.

ЗОРЬ – від зорі; ім'я легендарного праслов'янського Волхва, якого Перун забрав до Лук Сварожих.

ЗУБКО – дослівно зубатий (народжений з зубами); 2) або переносно: той, хто вміє добре говорити.

ЗУХ – з польської zuch – молодець; (скорочення від українського зухвалий).

ЗЮЗЯ – дитяче холод-, народжений в мороз. За народними переказами, нібито існувало таке Божество як Дюдя (почуте в Києві); у білорусів Зюзя (Дюдя) – те спме, що Дід Мороз: “Зюзя на дворі – куття на столі”.

I

ІВА – верба; по-батькові Івачевич: документально відоме ім'я галицького боярина Ізбигніва Івачевича.

ІВЕРЕНЬ – від івер – “зарубка на дереві”; осколок Сонця чи Місяця (золота і срібла).

ІВОР – тріска; див. Іверень; відомі імена: Івор Мирославович – боярин суздальський, Івор Молибогович – боярин галицький та ін.

ІГОР – загальноприйняте в мовознавстві пояснення: раннє запозичення зі скандинавського імені Бога Ingvi та іменника varr- заступник; дослівно “охоронець Бога Достатку”; однак, можливе і походження від слов'янського гравець (пор. ігrecь – той, хто грає на музичних інструментах).

ІДАНТІРС – значення неясне через грецьку транскрипцію; ім'я скіфського царя, сина Савлія. Він відомий своєю військовою хитрістю і перемогою над перським військом Дарія. Ідантірс застерігав царя Дарія: “Я досі нікого не лякався, і не тікав ні від кого, ні в минулому, ні тепер від тебе... Але спробуй тільки зруйнувати отчі могили, тоді визнаєш, чи будемо ми з тобою воювати, чи ні!”

ІЗБИГНІВ – див. Збигнів; відоме ім'я боярина галицького Ізбигнів Івачевич.

ІЗБОР – вибраний; ім'я сина князя Славена.

ІЗОК – назва місяця червня; народжений у червні.

ІЗЯСЛАВ, ІЗ'ЯСЛАВ – від старослов'янського дієслова із'ять – вилучити, відібрати, тобто той, хто відібрав славу; ім'я кількох князів у Русі. Один з них – онук Володимира-христителя, старший син Ярослава Мудрого, який виступив проти Києва з найманним польським військом і безславно загинув у братовбивчій війні.

ІНГО – неясне; ім'я хорутанського князя, можливо близьке до Ігор (Інгвар).

ІНДРА, ІНТРА – арійський Бог-громовержець, ідентичний слов'янському Перуну; кілька разів згадується у ВК (дощ. 7-В та ін.).

ІНДРИК – син Індри-громовержця, Бог підземних вод, джерел; у слов'янській міфології відомий як Індрик-звір, що прочищає “ключі істочниє”, тобто джерела.

ІРІЙ – варіант імені отця Оря (див. ВК, дощ. 38-А); пор. українське діалектне жіночого роду ириця – “дуже стара жінка, відьма”, що вірогідно, походить від давнішого вириця (пов'язане з вирій); знахар, чаклун, ворожбит; той, хто спілкується зі світом Вирію (Раю). Слов'янський Рай уявлявся місцем, де перебувають душі померлих Пращурів і звідки посилаються душі новонароджених дітей. З Раю прилітають віщі птиці, щоб віщувати долю народження, шлюбу і смерті. В цю теплу священну країну за морем-окіаном відлітають на зиму птиці, там же знаходиться і терем Сонця, і його чудесний сад, де б'ють джерела Живої води і досягають молодильні яблука.

ІРОГОСТЬ – гість з Ірію (Вирію); Райський гість.

ІСТИСЛАВ – шукаючий славу (від іскати- шукати).

ІСТОМА – втомлюючий.

ІСТР – від назви річки (сучасний Дунай); ім'я посла в 945 р. до Царгороду.

K

КАДМ – значення неясне; можливо від давньослов'янського кадити; син Скіфа, про якого згадує Геродот. Відзначався високою порядністю й почуттям обов'язку, виконав доручення Гелона під час війни з греками.

КАДЮК – від давньоруського кадити – курити, диміти пахучими рослинами при язичницьких Богослужбах; кадило – назва ефіроносної рослини, квітки якої розкриваються вночі і сильно приємно пахнуть (лат. назва Melittis L).

КАЗИМИР – від “казати про мир”, тобто передбачати, провіщати мир; ім'я польського короля Казімежа (нар. 1458 р.), який прославився надзвичайною християнською набожністю.

КАЗКА – оповідач, казкар.

КАЛИНА – назва рослини; чоловіче і жіноче імена, які надавалися переважно знавцям трав, знахарям.

КАЛИНКА – від калина; ім'я знахаря, закатованого християнами в Москві 1677 року за “чародейство”.

КАПИЦЯ – вірогідно, від капище – слов'янський храм, місце поклоніння Богам; пор. український південний діалект кабиця – плита, невеличка пічка, що будується на подвір'ї для приготування їжі в теплу пору року.

КАРИСЛАВ – прославлений карою.

КАРН – можливо від кара; ім'я згадується в літописах – посол Олега Віщого до греків. Див. жіноче Карна.

КВАСУРА – дослівно: той, що “квасить суру” (готує священний напій); ім'я з ВК, дощ. 22: Бог Ладо відкрив Квасурі секрет приготування священної сури.

КВІТАН – народжений у квітні.

КИЙ – кий, палиця з наверхам – атрибут князівської влади; історичне ім'я князя, засновника м. Києва; неодноразово згадується у ВК (дощ. 7-Б, 15 –Б, 31, 38-А та ін.).

КИСЕК, КИСЬКО – 1) киса – мішок, гаманець для грошей; 2) похідне від кіска – коса (пор. варіант назви косак – козак); 3) похідне від кицька; ім'я зафіксоване у ВК: один з праатьків слов'ян, названий “сином Дажбога”: Кишек Великий, внук Бастарна, правив у Голині (Голуні) – столиці Руськолані, який руси залишили через прихід гунів і осіли в Києві (дощ. 17-а, 17-В, 19, 25, 35-А та ін.); варіанти імені: Кісте, Киська, Кишек.

КЛЯ – закляття; ім'я з берестяної грамоти.

КОБЯ – поширена думка, що це ім'я тюркського походження за аналогією імені половецького хана Кобяка; однак, є припущення – від слов'янського кобник – ворожбит; той, хто ворожить за польотом птахів; цікаво також порівняти зі словацьким коблии – податок священникові, що сплачується міркою зерна (міра сипучих речовин взагалі); кобь – ворожба.

КОВАЛЬ – коваль.

КОЗА – коза (можливо, народжений на Коляду, коли водять “козу”, або під сузір'ям Козоріг; астрономічно для нашого часу: 19 січня –16 лютого).

КОЛ – кілок; ім'я згадується у ПВЛ – боярин, посол від князя Ігоря до греків.

КОЛА, КОЛО – можливо, від коло – сонце, а також небо (подібне до грецького polos – вісь, полюс, небо, оберт; пор. слов'янське Сварга, коловорот); один з праатьків слов'янорусів (пор. з ім'ям Колокся – сина першого скіфа Таргітая).

КОЛИВАН – ім'я казкового велетня, під яким “коливається земля”.

КОЛОБУД – пробуджуючий сонце.

КОЛОВЕРША – дух, що допомагає відунам накопичувати багатство; уявляється у

вигляді зайця, або чорної кішки, що живе під полом, або під піччю, має спеціальний мішок для припасів, які приносить господарю (господині). Інша форма імені – Коловергиш; значення імені – швидкий, вертлявий.

КОЛОВРАТ – коловорот (знак Сварги, Сварога); документальне ім'я хороброго русича, що відзначився в битвах з полками Батия.

КОЛОКСАЙ – можливо, “Сонце-цар”; ім'я скіфського царя, наймолодшого сина першочоловіка Таргітая, який успадкував батьківський трон і став родоначальником племені паралатів. Див. легенду про це: Таргітай. Грецький поет VII ст. до н.е. Алкман писав: “швидконогі Колоксаєві коні”, де коні є метафорою Сонця. Колоксай – не тільки культурний герой скіфів, але й астральне Божество, пов'язане зі святом весняного воскресіння Сонця.

КОЛОТ – можливо, скорочення від сколот (представник племені сколотів).

КОЛОТИЛО – 1) від колотити (розмішувати, збивати масло тощо); 2) колотити – бити.

КОЛЯДА – 1) у Густинському літописі так називається Бог зимового Сонця (це досі єдине писемне джерело, що вказує на Бога Коляду, бо решта належать до усної народної міфології); 2) слово коляда – багатозначне: Святий Вечір, обряд славлення на Різдво, сама пісня, винагорода за колядування, різдвяний подарунок; значення слова сучасне мовознавство пов'язує з нижньолужицьким колода., праслов'янським коленда, колокол, латинським calendae та ін.; 3) мотиви надання імені людині – народження на свято Коляди (21, 22 грудня). Нині існує прізвище Коляда. Див. ще жіноче Коляда.

КОМОНЕБРАНИЧ – кінний воїн; ім'я князя згадується у ВК, дощ. 25.

КОРІНЬ – корінь; символіка кореня глибока – зв'язок з родом, міцність, джерело росту: “Де є коріння, там виросте й гілля”.

КОРОЧУН – є припущення, що Корочун (Карачун) – одне з імен давньослов'янського Бога зимового Сонця, однак писемних відомостей про нього не маємо; дослівно “короткий день”; назва різдвяного пряника у вигляді вісімки, яким пригощають колядників; найбільш доведеним є його значення як періоду часу від осіннього рівнодення до зимового сонцестояння; мотиви називання дітей – народження в цей час. Див. також Кречун, Куцень.

КОСНЯТА – скорочення від Коснятин.

КОСНЯТИН – 1) українське запізнілий- від діалектного косніти – зволікати, затримуватися; ім'я зафіксоване в 1018 р. 2) нерішучий, небалакучий (пор. також московське “косноязычний”).

КОСНЯЧКО – те саме, що й Коснятин.

КОСТИРЯ – 1) від костер – купа дров, складена для вогнища; 2) від костриця – назва рослини стоколос житній (кукіль); вірогідно, ім'я хранителя святині Огнебога; варіант перекладу ВК, дощ. 6-Е: “Аскольд і пізніше Дир усілися на землях наших, як непрошені князі, і почали князувати. Над ними досі ж були отці. По сьому Костиря, хранитель дому Огнебога [вірогідно, жрець], відвернувся від них, бо були вони охрищені у греків”.

КОСТРУБ – вірогідно, близький до Ярила – втілення чоловічої пристрасті; після Купальських свят його солом'яне опудало “хоронили” із спеціальними жартівливими обрядами. Це символізує спад продукуючої сили природи.

КОТИГОРОШКО – похідне від “котиться горошина”; міфологема народження дитини чарівним способом, коли мати з'їла горошинку і народила сина-богатиря; ім'я казкового велетня; див. також Котишко.

КОТИШКО – 1) можливо, скорочення від Котигорошко; 2) похідне від котитися –

народжувати потомство.

КОТЯН – похідне від кіт, або від котитися.

КОТЬКО – похідне від кіт, котитися.

КОЦЕЛ – неясне, можливо тотожне іменам на Кот-; документальне ім'я моравського князя 874р.

КОЦЬ – килим, ковдра.

КОЧЕНЬ – дослівно “головатий”; можливо, круглий (пор. качан капусти).

КОЩЕЙ – 1) худий, виснажений чоловік; від слов'янського кощь – кістка, або кощ, кощей – раб, прислужник; як вказує Г. Дяченко, “поруч з сідлальниками, конюхами, що сіддали коней, в Київському літописі згадуються і кощеї, які очевидно, служили при рухомих обозах”; 2) ім'я казкового персонажа, що уособлює потойбічне царство, ніч, зиму, холод; 3) можливе припущення, що це ім'я походить від старослов'янського кощюна – язичницька дума, пісня; пізніше християнізоване переосмислення слова кощунствовати (виконувати кощуни) – “оскверняти” християнську церкву.

КРАСНОМИР – красивий людям (миру).

КРАСНОСЛАВ – красою славний.

КРАСУН – красивий.

КРЕС – народжений у місяці вогню (червень, сонцекрес); пор. кресати, кресало, викрешувати вогонь тертям дерева (живий вогонь); за Г. Дяченком, свято Купайла називається кресини.

КРЕСЕНЬ – те саме, що Крес.

КРЕСТНИЙ – в деяких районах Росії (Смоленщина, Середній Урал) збереглось уявлення про Крестного як нечистого духа, що живе на перехресті доріг, або невдоволеного покійника, що загинув не своєю смертю; значення імені пов'язують не тільки з формою хреста (перехрестя, дерев'яні хрести, що ставились на роздоріжжях), але й з поняттям “хрещений батько”, що може носити на собі відбиток давнього негативу по відношенню до чужої релігії, в яку навертали насильно. Існує вислів “Крестной попутал”, який пізніше перероблений християнами на “Чорт попутав”. Див. ще Хресний.

КРЕЧУН – див. Корочун.

КРИВОРИГ – кривий ріг; ріг – символ добробуту, ритуальний посуд; історичне ім'я князя з роду Білоярів, який розбив греків в м. Сурож (згадується у ВК, дощ. 4-В).

КРИВОСЛАВ – викривлена слава.

КРИЛАЧ – крилатий.

КРИКУН – крикливий.

КРИЦЯ – сталевий, залізний, загартований (у значенні міцний).

КРИШЕНЬ – один з Богів Кола Сварожого, згадується у ВК, дощ. 11-Б; ім'я надавалося народженим у місяці Кришні (вірогідно, зимовий період, найближче виведення слова від крига, крижень; або від криж – Сварґа, символ Сварога).

КРІПЧУН – міцний, “кріпкий”.

КРУГЛЕЦЬ – кулястий, повний, товстий.

КРУТ – крутий, грізний; історичне ім'я князя бодричів XI ст.

КУДЕНЯ – кудесник.

КУДЕЯР – див. Кудіяр; документальне ім'я боярського сина, який закликав кримських татар спустошити Москву в 1571 р.

КУДІЯР – язичницьке: кудесник Ярила;

КУДЛАЙ – кудлатий, патлатий.

КУЙБИДА – дослівно той, що “скував біду”.

КУПАВОН – збуджений, пристрасний.

КУПАЛБОГ – те саме, що Купайло; за ВК, дощ. 38-А, Купалбог “до Митнищ правитиме всяким омовінням”.

КУПАЙЛО – Бог літнього сонцевороту (сонцестояння), покровитель шлюбу, кохання, продовження роду; походить від купа – поєднання статей, вступ у шлюб; купайлицею також називається ритуальне вогнище цього свята, де священну роль виконують вогонь і вода як засоби очищення (пор. також купатися). На думку археологів, у лісостеповій зоні України Купайло (Собутка) святкувалося вже три тисячі років тому. На честь цього свята у поляків названа священна гора Собутка (Сленжа). Цікаво, що у росіян нема пісень з іменем Купайло і багатьох обрядів, які збереглися в інших слов'ян (за І. Сахаровим). На півночі Росії є тільки християнізована Аграфена Купальниця.

КУПЛЕНИК – куплений; той, над яким здійснили обряд “продажу”; див. опис обряду чоловіче ім'я Продан, жіноче – Кума та ін.

КУРИЛО – народжений під час бурі (куряви), сильного вітру.

КУЧКО – від куча; ім'я боярина, який мав хутір Кучкове на місці сучасної Москви і був забитий Ю. Довгоруком.

КУЧМА – висока кошлата шапка; дослівно: кудлатий, патлатий.

КУЦЕНЬ – 1) куций, малий; найкоротший день; 2) народжений в період Куценя (від осіннього рівнодення до зимового сонцестояння), який ще має народну назву Корочун.

КУЦЬ – 1) те саме, що й Куцень; 2) чортик.

КУШПЕТ – від кушпела, кушпетити – здіймати пил, куряву.

Л

ЛАДИМИР – 1) від лад і мир, 2) скорочення від Володимир.

ЛАДИСЛАВ – 1) від ладі слава; 2) скорочення від Владислав.

ЛАДО – Бог порядку (ладу), Дід-Ладо – прашур слов'ян; див. ще Ладобог та жіноче Лада.

ЛАДОБОГ – Бог порядку, спокою, миру згадується у ВК, дощ. 38-А, де розповідається, яким Богам треба співати Славу: “І тому Ладобогу, який править лади родинні і благості всякі”.

ЛАДОЛЮБ – люблячий лад, Бога Лада.

ЛАДОМИР – ладуючий мир (людей).

ЛАДОСЛАВ – славлячий Лада, див. ще Ладислав.

ЛАЗЬНИК – у білоруській міфології – дух лазні (бані); йому залишають віник і воду, вважаючи, що він париться після півночі, тому не любить, якщо хтось затримується в лазні до ночі. Саме слово лазня походить від лазити – вилізати по драбинці на полицю, де парились. Див. ще Банник.

ЛАПА – лапа; ім'я новгородського воєводи 1364 р.

ЛЕБЕДЯН – син Лебеда; ім'я згадується у ВК, дощ. 34, 36-Б: “Лебедян, його ж називали ще Славер”, і він княжив після Кия 20 років. Варіант імені – Лебедень.

ЛЕВКО – зменшене від лев (лев – символізує силу і владу); мотиви називання могли бути пов'язані також із Зодією (у сузір'ї Лева за астрономічним язичницьким календарем Сонце перебуває 11 серпня – 17 вересня).

ЛЕПКО – гарний, красивий (діалектне українське лепський, ліпший). Див. також жіноче

Ліпа.

ЛЕСЛАВ – улесливий (від давньоруського лєсть); уславлений лестощами.

ЛЕЛЬ – Бог весняного оживлення природи; він же покровитель бджолярства та проростання хлібів; крім землеробського значення, він ще й опікун закоханих, допомагає обирати шлюбні пари; білоруси вважають, що Лель заколисує дітей, наводить на них сон. За польським істориком Длугошем, Лель і Полель – Божественні брати-близнюки, як у римській міфології Кастор і Полукс, що є помічниками людини, особливо воїнів, вершників, моряків; вони – втілення ідеї періодичної зміни життя і смерті, світла і темряви.

ЛЕСЬ, ЛЕСЬКО – діалектне десь – є, єсть; утворене з частки ле і вказівного займенника се, що зазнав редукції, як наприклад, у слові осьь; скорочення від Леслав (а не від Олександр, як це вважають нині).

ЛЕХ – родоначальник поляків (легенда про трьох братів: Леха, Чеха, Руса); можливо близьке до російського Леший, Лешко, Лешак, що тотожне українському Лісовику; дослівно “мешканець лісу”. Пор. також зменшено пестливі форми цього імені: Лешек, Лешко, враховуючи польське походження племен радимичів і в'ятичів, які мігрували на територію Московії.

ЛЕЩЕК – зменшене від Лех.

ЛЕГОКО – зменшене від Лех; ім'я короля Малої Польщі Лешка Краківського.

ЛИХАЧ – лихий, злий; писемна згадка – ім'я попа Лихача 1161 р.

ЛИХОВИД – 1) лихий на вид (вигляд); 2) той, хто бачив лихо.

ЛИХОЛАТ – 1) той, хто має погані (лихі) лати (військовий обладунок); 2) пор. також московське переосмислення українського лихий (злий, поганий) – ліхой (бравий, зухвалий).

ЛИХОТА – скорочення від імен на Лихо-.

ЛІК – значення неясне; ім'я скіфа, сина царя Спаргапейта. В ті часи корінь Лік- був досить словотворчим (для власних імен) як у Греції, так і в Скіфії.

ЛІПОКСАЙ – сучасна народна етимологія: “красивий цар”; ім'я скіфського царя, одного з синів Таргітая, родоначальника скіфського племені авхатів. Див. легенду: Таргітай.

ЛІСКО – від ліс, можливо, народжений в лісі.

ЛІСОВИК – лісовий дух, господар лісу; він ніби зливається з деревами, ховається в гіллях чи в покручених коренях дерев, борода його переплетена лісовими зелами, він оброслий зеленим мохом; шум дерев – це його голос; іноді він з'являється людині в образі зайця, дикого козла чи собаки, теляти, кішки, чи навіть поросяти; про нього є безліч повір'їв і переказів. Іноді Лісовиків уявляють як цілу родину з жінками й дітьми, які живуть в лісових хащах, господарюють і харчуються, як люди. Кожен ліс має свого Лісовика, і, якщо забреде чужий, трапляється сварка й бійка. Існує також уявлення про нього як про “царя Лісового”, високого поважного в білому одязі й з довгою сивою бородою, справедливого й мудрого повелителя звірів; він ніколи без причини не зашкодить людині. Лісовик охороняє ліс від надмірного полювання чи вирубування, але допомагає тим, хто дотримується правил поведінки в лісі. За звичаєм, у Лісовика просять дозволу на вхід у ліс, полювання, збирання ягід та грибів, ночівлю в лісових хатинках (курнях). Його задобрюють їжею, яку кладуть на галявині (жертвопринесення): хлібом, сиром, великодніми крашанками та ін.

ЛІСУН – див. Лісовик.

ЛІТАВЕЦЬ – див. Перелесник.

ЛІТО – народжений влітку, або на Новоліття, тобто на першому весняному Молодику (первісно літо – рік).

ЛОБ – головатий; переносно здоровий, міцний, грубий (пор. українське лобур, лобуряка).

ЛОБАН – головатий.

ЛОЗКА – 1) від лоза – назва рослини; 2) лоза – весняна хороводна гра, в якій увесь хоровод проходить у “ворота” з піднятих рук двох учасниць, співаючи обрядові пісні.

ЛОСЬ – 1) назва тварини; 2) давня назва сузір'я Великої Ведмедиці.

ЛУГОВИК – дух лугу; луговий, польовий дух; живе в норах на лугу, виходить в полудень і при заході сонця; в цей час його вважають небезпечним для людини: може наслати лихоманку, іншу хворобу. Вірування в луговика характерні для північнослов'янських регіонів.

ЛУДСЛАВ – 1) можливо дуд – видозмінене люд і слава – славний людяністю; 2) від лудити, полуда (одяг, сорочка, покриття, пелюшка) і слава; можливе дослівне значення: “відомий (славний) народженням в сорочці”.

ЛУЗАН – назва горішка, який, дозрівши, сам вилущується.

ЛУНЬ – сивий, сірий, білесий; лунь – хижий птах попелясто-сірого кольору.

ЛУЧ – промінь.

ЛУЧЕЗАР – від луч – промінь і зоря, народжений в променях зорі; болгарське.

ЛЮБ – від любити, любов; ім'я духа-охоронця шлюбного ложа. Уявляється в образі пухнастого золотошерсного кота, який тримає в роті стебло рослини, що називається стрілолист. Вважається, що Люб відганяє від спальні Нелюба – такого ж кота, тільки чорного. Любу приносять пожертви у вигляді спеціально випеченого хліба (жіночого і чоловічого символів), які ставлять у потаємних місцях спальні.

ЛЮБАС – коханець.

ЛЮБИК – любий; скорочення від імен на Люб-.

ЛЮБИМ – любимий син.

ЛЮБИСЛАВ – люблячий славу (Богиню Славу).

ЛЮБМЕЛЬ – у білорусів Бог шлюбу; на весіллях його зображає гарний хлопчик років десяти – дванадцяти, вдягнутий у білу сорочку, червоні чобітки, червоний пояс і вінок з червоних квітів; він сидить біля молодих, кладе молодій у черевик гроші, бажаючи цим багатства молодому подружжю; йому співають пісню як весільному Божеству.

ЛЮБОДАР – дарунок любові.

ЛЮБОЗОР – 1) люблячий зорі; 2) любий, приємний на вигляд (для зору).

ЛЮБОМИЛ – любий і милий.

ЛЮБОМИР – любий для миру (людей).

ЛЮБОМИСЛ – люблячий мислити.

ЛЮБОМУДР – люблячий мудрість.

ЛЮБОНІГ – люблячий ніжність (від давньоруського ніга, ніжність).

ЛЮБОР – скорочене “люблячий боротьбу”.

ЛЮБОЧАД – люблячий дітей (від слов'янського чадо – дитина).

ЛЮБОШ – скорочення від імен на Люб-.

ЛЮБОЯР – дослівно: “люблячий пристрасно” – від любов і яр – пристрась, нестримність.

ЛЮБША – скорочення від імен на Люб-.

ЛЮДМИЛ – людям милий.

ЛЮДОМИЛ – людям милий.

ЛЮДОМИР – мирний з людьми; ладуючий людей.

ЛЮДОСЛАВ – славлений людьми; славлячий людей.

ЛЮДОТА – можливо, скорочення від імен на Люд-; документальне ім'я київського коваля-зброяра X ст. (напис на мечі: “Коваль Людота”).

ЛЮТ – лютий, злий, суворий; народжений в лютому; Лют Свенельдич – ім'я сина воеводи Свенельда.

ЛЮТИЧ – лютичі- назва слов'янського племені; ім'я відетнонічного походження: чоловік з племені лютичів.

ЛЮТКО – те саме, що й Лют.

ЛЮТОБОР – лютий в боротьбі.

ЛЮТОБРАН – лютий в боротьбі (на полі брані –борні).

ЛЮТОМИСЛ – мислячий суворо, люто.

ЛЯДА – за польським істориком Длугошем, Ляда – язичницький Бог західних слов'ян, тотожний римському Марсу, який первісно вважався Богом весняного цвітіння, пробудження природи, а пізніше – войовничості.

ЛЯШКО – зменшене від Лех, Лешко (українська форма лях – давня назва поляків).

М

МАВОК – дитина Мавки; див. жіноче Мавка.

МАДІЙ – значення неясне; ім'я скіфського царя, сина Прототія, який прославився своїми великими завоюваннями по всій Азії, і утримував владу 28 років, беручи данину з підкорених ним народів. Далі він пішов завойовувати Єгипет, та цар Псаметіх приніс скіфам великі дари й умовив їх не йти далі.

МАК – 1) квітка; 2) ім'я означає гарного і розумного; макове зерно – символ розуму; пор., що каже українська приказка про нерозумного: “їж, дурню, бо це з маком”; “Аби цвіт – а маку ніт” (про гарного, але нерозумного); 3) макова голівка – символ Прародительки, голови Роду в часи матріархату. Припускають, що ім'я Мокоші (Макоші) пов'язане з маком, її зображення на рушниках також нагадують стиглу маківку – символ надзвичайної плодючості. Пор. маківка – купол церкви, святилища; Маїсовій – предковичне язичницьке свято Врожаю. Християнська церква до цього свята (1 серпня) притягла “за вуха” старозаповітну легенду про юдеїв Маккавеїв, які не мають ніякого відношення до християнства, хоча б тому, що це сімейство рабинів було страчене царем Іродом ще в 37 році до н.е. (тобто до народження Христоса). Батько, мати, семеро синів та інші родичі жорстоко знищували язичництво, впроваджуючи вогнем і мечем свою релігію – юдаїзм. Ірод знищив їх як узурпаторів духовної і світської влади в Іудеї.

МАЛ – малий; ім'я древлянського князя, за легендою, страченого княгинєю Ольгою. Певний час в історичній літературі побувала думка, що Малуша (мати князя Володимира-хрестителя) – дочка князя Мала (комусь було вигідно виводити його “чисто” князівське походження). Але існує й легенда про Малушу як дочку рабина (див. Малуша), що заперечує її походження з цього князівського роду. Відомо, що нащадки Мала, як і все плем'я древлян довго трималися язичництва, і були в опозиції до християнки Ольги. Історики й літописці плутають князя Мала з мешканцем міста Любеча (на Чернігівщині) – Малком Любечанином.

МАЛКО – зменшене від Мал; ряд дослідників (М. Браичевський, Б. Рибаків, Д. Ліхачов)

стверджують, що батьком Малуші був саме Малко Любечанин. На неслов'янське походження Малуші, її брата Добрині і сина Володимира вказують деякі побічні ментальні риси, що проступають із скупих літописних і народних джерел: зв'язок із новгородським купецтвом, опіка дядька Добрині над малолітнім “претендентом на Київський стіл”, слухняність Добрині щодо порад його матері, яка (в народному епосі) владно керує всім “сценарієм” захоплення влади, і нарешті – найняте на купецько-лихварські гроші військо, яке й садовить Володимира на Київський стіл. Наявність у Києві та в інших містах Русі синагог вказує на те, що в той час вже було чимало юдеїв серед населення Русі. Пор. також етнічну належність сучасних носіїв прізвища Малкович (нащадок Малка).

МАЛОГОСТЬ – малий купець.

МАЛЮТА – форма імені Мал; Малюта Скуратов – був катом при московському цареві Івані Грізному.

МАМАЙ – 1) кам'яна статуя в степу (культова скульптура, те саме, що й бовван); пор. українське мамай – майоріти, бовван – бовваніти – виднітися вдалині; 2) за В. Ірклієвським, старе народне – головнокомандуючий, воєвода, король, князь; тюркське – відважний, відчайдушний; латинське – юний, малий; 3) походження українського культурного героя козака Мамаєв досить давнє: існують фантастичні легенди про нестаріючого козака, який живе сотні років, з'являється в найскладніші моменти бою і допомагає козакам перемагати ворога. Мамай – образ незнищеного козацького духу. В Московщині Мамаєм лякали дітей: “Баю-бай, баю-бай, к нам приїхав Мамай, просит – дитятко отдай...”, що могло стосуватися козаків як войовничих по відношенню до них народів.

МАРИБОР – той, хто бореться з Марою (втіленням мороку, смерті).

МАРУН – народжений взимку.

МЕДОСЛАВ – пасічник.

МЕЖАМИР – дослівно “мирний кордон” (межа); історичне ім'я князя антів, який боровся з готами і був підступно вбитий аварами (обрами) – вбивство посла вже в давні часи вважалося порушенням міжнародного права. Ця подія датується між 558 і 565 роками.

МЕЗЕНМИР – те саме, що Межамир; ім'я Мезенмира згадується у ВК, дощ. 24-А, 24-Б.

МЕЗИСЛАВ – перебуваючий між славою; ім'я одного зі слов'янських князів згадується у ВК, дощ. 25. **МЕНЬШАК** – найменший в родині.

МЕНЬШИК – те саме, що Меньшак.

МЕСТИВОЙ – воїн помсти; ім'я князя бодричів. Див. Ще імена на Мсти-.

МЕСТЯТА – 1) місцевий; 2) мстивий.

МЕЧИСЛАВ – лицар, прославлений мечем; ім'я польського короля.

МЕША, МЕШКО – найменший; від мешкати, замешкатись – запізнитись.

МИЛ – милий.

МИЛАН – скорочення від імен на Мил-.

МИЛІЙ – скорочення від імен на Мил-.

МИЛКО – скорочення від імен на Мил-.

МИЛОВАН – помилуваний; милованин (той, яким милувалися).

МИЛОД'АР – милий дарунок.

МИЛОГОСТЬ – милий гість.

МИЛОМИР – милий для миру (людей).

МИЛОНІГ – милий і ніжний (від ніга – ніжність).

МИЛОРАД – милий і радісний.

МИЛОСЛАВ – милий і славний; милий Богині Славі.

МИЛОТИН – від милий; західнослов'янське.

МИЛОШ – скорочення від імен на Мил-.

МИЛЮТА – скорочення від імен на Мил-.

МИЛЯТИН – поширене скорочення від імен на Мил-; писемна згадка імені 1216 р.

МИРОБОГ – Бог миру й безпеки (існує народна молитва-оберіг: “Миробоже, виходжу я в путь, а ти поруч будь...”); ім'я жерця Бушівського святилища, викарбоване на кам'яній плиті (нині Вінниччина).

МИРОГОСТЬ – мирний гість (купець).

МИРОДЕРЖЕЦЬ – Бог Права – правитель Всесвіту, який “держить” увесь світ (мир); давній язичницький епітет (чи синонім Бога Всевишнього); християни надають це ім'я своєму Дияволу, якого ще називають “мирской князь”, що вказує на його язичницьке походження, яке було ненависне християнським попам. Див. ще Див, Дий.

МИРОЛЮБ – люблячий мир; улюбленець народу.

МИРОНІГ – мирний і ніжний (від ніга).

МИРОСЛАВ – славлячий мир (людей), або уславлений миром; ім'я старшого Проповідника Української Рідної Віри в Канаді, який створив першу язичницьку громаду послідовників вчення Володимира Шаяна.

МИСТИША – скорочення від Мстислав.

МИТУСЬ – 1) дослівно “лежати головами в різні боки”; “один проти одного”; “навхрест”; 2) старослов'янське митусь – взаємно: від мечь – помста, подяка; ім'я славнозвісного давньоруського співця.

МИШАТА – маленьке ведмежа; ім'я згадується в берестяній грамоті.

МІНЯЙЛО – 1) дослівно “виміняний” або “підмінений”; (пор.: невдала дитина – народне обміва, одміна, відмінча); 2) той, хто міняє різні речі, товари тощо: за ЕСУМ, ганчірник – сучасне макулатурний.

МІСЯЦЬ – 1) народжений при Місяці; присвячений Місяцю; 2) від індоєвропейського *mens, *mes, пов'язаних з *me – міряти (міряти час за Місяцем); слово місяць виникло як заміна первісного Луна, що було мовним табу (забороною називати ім'я нічної Богині).

МІХ, МІХА – мішок, шкіра, бурдюк; ковальський міх (піддувало); див. легенду про Міха Потока – чоловіче Потік.

МЛАДЕК – молодець (чеське); народжений на молодика (новому місяці).

МЛАДЕН – південнослов'янське від молодець, молодий.

МОВЕСЛАВ – ім'я-новотвір: мовою славний.

МОВЧАН – німий, безмовний, мовчазний.

МОГУТА – могутній; ім'я борця проти насильницького впровадження християнства (згадується в Никонівському літописі 1008р.).

МОЛИБОГ – 1) вимолений, випрошений у Богів; 2) народна назва жайворонка; ім'я батька боярина Івора Молибоговича.

МОЛНЕЗАР – зароджений блискавкою (Молнією, Молонією); народжений під час грози.

МОРГУН – той, що моргає.

МОРОЗ, МОРОЗКО – народжений в мороз; дух холоду, відомий Дід Мороз, свято якого 6 грудня за астрономічним язичницьким календарем; повелитель Зими і зимових Святків; близький до Велеса.

МСТИБОГ – від старослов'янського мзда – плата: вдячність Богом. В давнину це слово означало “так само”, “взаємно”: як людина Богові – так Бог людині. Первісно слово мстити не мало того негативного значення, яке виробилося під впливом християнства, адже християни відкинули правило кровної помсти “зуб за зуб, око за око”, бо за зло, на їхню думку, треба платити любов'ю: “Любіть ворогів своїх...”. Однак, самі християнські пастори ніколи не дотримувались проголошуваних ними принципів, впроваджуючи свою віру вогнем і мечем, знищуючи святині завойованих народів, убиваючи служителів їхніх культів. Отже, й поняття “мстивий бог” – набуло біблійного відтінку, де старозаповітний Яхве (бог юдейської релігії) неодноразово проголошує: “Я бог мстивий і страшний”.

МСТИСЛАВ – від старослов'янського мстити – платити взаємністю; дослівно “подяка Славі”; ім'я князя Тмутороканського (сина Володимира).

МСТИША – скорочення від імен на Мсти-.

МУДРОСЛАВ – ім'я-новотвір: уславлений мудрістю.

МУРАШ – мурашка (в значенні “малий”).

Н

НАВА – за слов'янською вірою – один з трьох часових вимірів, що позначає духовний світ Предків;

коріння Роду; духи покійних; див. ще Права, Ява.

НАВОЛОД – дослівно той, хто “наволодівся”; надмірна влада.

НАГИБА – високий зростом, який змушений нагинатися.

НАГНИБІДА – дослівно: “той, що змушує Біду нагинатися”; або “той, хто зігнувся від біди”.

НАДЕЖА – надія, надійний.

НАДІЙ – надійний; пара до жін. Надія.

НАЖИР – народжений для добробуту (жир – багатство); ім'я Нажир Переяславич є в літопису 1162 р.

НАЙДА – знайдений; див. також жіноче Найда.

НАЙДЕН – те саме, що Найда.

НЕБО – те саме, що й Бог, Сварог; у слов'ян були окремі молитви Небу.

НЕВЕР – 1) вірогідно, “представник племені неврів”, відомого з часів Геродота V ст. до н. е. як одного зі скіфських племен; 2) можливо від невір (існує назва села Невірівка: так християни назвали поселення людей за те, що вони не визнали чужої віри – християнства).

НЕВГОДА – неугодний.

НЕВЗОР – непримітний, неблаговидний (такі імена надавалися з метою оберегу від злих сил). **НЕГОДА** – народжений в непогоду.

НЕГОЙТА – неясне; південнослов'янське ім'я, що, можливо, означало те саме, що й Негода.

НЕГОРАД, НІГОРАД – радий ніжитися (ім'я з новгородської берестяної грамоти): від ніга – ніжність і радість.

НЕГОСЛАВ, НІГОСЛАВ – славлячий ніжність (дігу).

НЕДАН – неданий, ім'я з берестяної грамоти.

НЕДІЛКО – від неділя (день в який не можна працювати – дослівно “не робити діла”).

НЕЖДАН – нежданий.

НЕЗАМИСЛ – простак, незамислений.

НЕЗВАН – незваний.

НЕЗДАН, НЕЗДИЛО – нездатний.

НЕКЛАН – гордий, не здатний кланятися.

НЕКЛЮД – незграбний (від московського неуклюжий, нелюдимий).

НЕКРАС – некрасивий; історична особа – Некрас Рукавов був спалений християнською інквізицією в Новгороді у 1504 р.

НЕЛЮБ – нелюбимий, небажаний.

НЕМИР – нелюдяний, або неспокійний, шумливий.

НЕНАШ – чужинець.

НЕПОГОДА – 1) уособлення вітряної холодної години; як протилежність Погоді – добрій і теплій годині; 2) У поляків те саме, що Посвистач, Похвіст, Стрибог, тобто, Цілком окреслене теїстичне поняття – Бог, який завідує погодою взагалі (як доброю, так і недоброю). Наприклад, Посвистача (Бога Вітрів) молили, щоб добру погоду дав і моря не турбував. Очевидно, Погода і Непогода є лише подвійними проявами одного Божества (Посвистача, Стрибога та ін.). Ім'я надавалося народженням у вітряну чи холодну погоду.

НЕРАДЕЦЬ – ледар; дослівно “не радетель”, тобто той, хто не турбується ні про що; ім'я згадується в літописах 1086 р.

НЕСМІЯН – невеселий; той, хто не сміється. Див. ще жіноче Несміяна.

НЕСОЛЕН – несолений (в значенні невиразний).

НЕЧАЙ – нежданий (від старослов'янського чаяти –сподіватися, нечаяний – несподіваний).

НЕЧУЙ – від назви рослини нечуй-вітер, пов'язаної з вірою в її магічну силу зупиняти вітер на воді, рятувати човни й кораблі від потоплення, допомагати ловити рибу без невода. Збирають цю рослину зимою на берегах річок і озер опівночі 1-2 січня (Водокрес Богині Дани). Мотиви називання, вірогідно, народження в цей час, або якийсь інший зв'язок з цією рослиною.

НИСКИНЯ – неясне; ім'я древлянського князя.

НІГОСЛАВ – ніжністю славний.

НІЖАТА – скорочення від Нігослав; ім'я ладозького посадника.

НОВАК, НОВИК – народжений на Молодику.

НОВОЖИЛ – новий жилець.

НОВОМИР – нова людина в миру.

НОВОСЛАВ – ім'я-новотвір: славлячий нове.

НОВОТВОР – нове: творець нового.

НОВОЯР – 1) присвячений новому весняному сонцю; 2) народжений на свято Ярила; історичне ім'я князя, який воював з греками й варягами, згадується у ВК, дощ. 23.

НЯНЬКО – опікун; нянька; так називали старших дітей, які доглядали молодших.

ОБИДЕН – 1) повсякденний; 2) ображений.

ОБІЛУХА – від обіліє –достаток; дух врожаю.

ОБРЕТИН – від обрести – здобути; західнослов'янське.

ОВИННИК – вогняний дух, який має спільні риси з Домовиком, але його місце – овин (стодола); одяг Овинника чорний, мабуть від сажі (на відміну від Домовика, який має білий одяг), очі горять як жаринки; ночами він підмітає стодолу, віє зерно, надає йому “спорню”, а у знаючого господаря навіть молотить вранці. Йому приносять у жертву перший сніп, кидаючи його у вогонь, а також після обмолоту залишають сніп.

ОВСЕНЬ – походить з пеласгійського Ausel, етруського Usil; назву Овсень отримав під впливом назви Житнього Духа; у білорусів близький йому Жицень – вівсяний дух. В народів, де головним посівним зерном є овес, ним засівають на Різдво, при цьому закликаючи Овсеня. Свято Овсеня згадується у ВК, дощ. 37-А: “Овсяна велика і мала”; а також дощ. 6-Б: “обирали князів із отців, і ті були од Овсеня до Овсеня” (тобто річне коло). У латишів зафіксоване весняне свято Овсеня, що збігається з нашим Ярилом – 23 квітня (Усинь). Дяченко вважає Овсеня Богом осіннього сонця і подає назву “овсешнія песні” – пісні, які виконують на свято Овсеня. На думку О. Фамінцина, він тотожний з образом Кози, яку водять на Різдво і є символом родючості. Див. також Авсень, Усень, Говсень, Таусень.

ОВСЯНИК – народжений на свято Овсяної (Овсеня).

ОВЧИНА – народжений на овечій шкурі (використовувалась ритуально як символ багатства); писемна згадка імені 1530р.

ОГЛЕНДЯ – той, хто оглядається або оглядає (спостережливий) передбачливий; ім'я боярина, який закликав до єдності слов'янські племена: руськолань, венедрів і борусів; згадується у ВК, дощ. 8, 8(2).

ОГНЕБОГ, ВОГНЕБОГ – Бог священного Вогню згадується у ВК, дощ. 38-Б; можливо ідентичний з Симарглом, про що читаємо у ВК, дощ. 3-А: “Цьому Богу Вогнику Семарглю речемо показатися і стати на Небі і так бути до блакитного світа, наречемо його іменем Вогнебога і йдемо трудитися”. Див. ще Симаргл, Смир, Симарса.

ОГНЕВІД – див. Вогневід.

ОГНЯН – вогненний.

ОДИНЕЦЬ – єдина дитина в сім'ї.

ОДНОРУКИЙ – ім'я Бога-воїна (Тура, Яровита, Ареса або римського Марса); у скандинавів збереглась легенда про боротьбу Тура зі страховиськом Фенріром, в пашу якому він всунув свою руку, перемигши Фенріра, – так він позбувся руки, за що отримав таке ім'я. Ці легенди були відомі балтійським слов'янам, є молитви до Однорукого, а також знайдено кілька маленьких статуєток із його зображеннями.

ОДОАКР, ОДОНАЦЕР – можливо, перевернене греками чи римлянами Одинець; історичне ім'я слов'янського вождя й полководця (близько 431 – 493 років), який протягом 13 років володів Північною Італією, а в 476 р. захопив Рим; згадується у ВК (дощ. 28-Д) та в універсалі Богдана Хмельницького 1648 р. Одоакер був запрошений на бенкет до Теодоріка, який, обіймаючи його, підступно вбив ножем, після чого сам став імператором Риму. У Зальцбургському музеї (Австрія) є кам'яна плита з написом “Одоакер – король русів”.

ОДОБАША – неясне; західнослов'янське.

ОДЯКА – вдячність.

ОЗАР – озорений.

ОЗИМ – народжений на початку зими (дослівно: передзимний).

ОКТОМАСАД – грецька вимова імені скіфського царя V ст. до н. е.; брат царя Скіла. Коли скіфи побачили, що Скіл справляє Вакхічну містерію за грецьким звичаєм, тоді вони підняли повстання проти нього, Скіл втік до Фракії. Октамасада обрали царем і він виміняв одного фракійського полоненого на свого брата Скіла, якого одразу обезглавив. Так скіфи карали зрадників рідних звичаїв.

ОЛДОРЕХ – значення і походження неясне; згадується у ВК, дощ. 18-Б з негативною характеристикою (ім'я двидше готське, ніж місцеве).

ОЛЕГ – тотожне слов'янським іменам: Волег, Вольга, а також Олех, Олехно, Олешко. Див. також жіноче Ольга.

ОЛЕЛЬ, ОЛЕЛЬКО – народжений на свято Леля, Леді (“о Лелі”) – 22 квітня; любий, леліаний; можливо форма від Полель – Бог Вогняного першопочатку Всесвіту.

ОЛЕСЬ – див. Лесь.

ОЛЕХ, ОЛЕХНО – дослівно; вільховий, народжений дід вільхою.

ОЛЕШКО – зменшено-пестливе від Олех, Олег.

ОЛИМЕР – можливо, викривлене Волимер, Волимир; в іноземних хроніках цим іменем названий цар русів, який керував флотом під час нападу на Данію.

ОЛЬГОСТ – те саме, що Вольгост.

ОЛЬМА – вірогідно “біда”; ім'я християнина, який збудував церкву св. Ніколая на честь забитого князя Аскольда. В історичній літературі, щоправда, існують припущення, що Ольма – лише перекручене Ольга. Однак, вони непереконливі; вірогідно, що тут йдеться про мадярського правителя Олмоша, який жив в селищі Угорському під Києвом: в ПВЛ згадується “Ольмин двор” на горі.

ОЛЬСТИН – льстивий, улесливий; ім'я боярина згадується в 1185 р.

ОЛЯТА – скорочення від Ольстин.

ОНДЕРЕ – Бог дощу, який ще називався Вергунець; згадується у ВК, дощ. 30: “Се Бога Ондере маємо, який є інший Перунець” (можливо, син Перуна); “Вергунець Ондере упаде на нас і зростить вина і злаки”.

ОНОГОСТЬ – гість з іншого краю.

ОПРИША – вірогідно, від давнього опришок – повстанець, борець за справедливість.

ОР, ОРІЙ – орієць, землероб (орач); ім'я Прабатька слов'ян-русів; згадується у ВК як батько засновників Києва: “Се бо Ор-отець іде перед нами, і Кий іде з русами, і Щек веде плем'я своє, а Хорев хорватів своїх” (дощ. 36-А). Варіант імені Ірій (дощ. 38-А). Можливе встановлення етимології через давніші мовні форми, що існували на землях Слов'янщини, наприклад, скіфське слово Опор – чоловік. За ВК (дощ. 6-В), отець Орій жив за сто років перед Геродотом (від Отця Оря до Діра пройшло тисяча п'ятсот років), отже це ім'я існувало за скіфської доби.

ОРЕЛ – орел.

ОРИК – син скіфського царя Аріопейта і скіф'янки Опойї, брат Скіла (лише по батькові, бо матір'ю Скіла була гречанка, від якої той і навчився грецької мови і звичаїв).

ОРИСЛАВ – ім'я-новотвір: “славний орієць”, прославляючий Отця-Оря та оріїв.

ОРИМИР – ім'я-новотвір: “мирний орієць”.

ОРЛИГОРА – ім'я-новотвір: дослівно “орлина гора”.

ОРЛИН – орлиний, син орла.

ОРОГОСТЬ – гість-орач; ім'я згадується в ПВЛ під 1100 роком.

ОСЕДЕНЬ – осілий, посидючий; ім'я огнищанина згадується у ВК, дощ. 26.

ОСКОЛ – 1) осколок; 2) оскал зубів; 3) варіант імені Аскольд.

ОСЛАД – див. Услад.

ОСЛОВЕНЬ – належний до слов'ян; ім'я Волхва згадується у ВК, дощ. 25.

ОСМАК – восьмий у сім'ї.

ОСМОЛ – “осмолений” – чорний, як смола.

ОСМОМИСЛ – мислитель, багатодум (восьмимисл); ім'я галицького князя Ярослава Осмомисла.

ОСТРОМИР – вершина світу.

ОСТРОУС – той, що має гострі вуса.

ОСТРОУХ – той, що має гострі вуха.

ОСЬМАК – восьма дитина в сім'ї.

ОТАЙ – таємний; див. також жін. Отая.

П

ПАКОСЛАВ – можливо від західнослов'янського паковний – місткий, дослівно “вміщаючий славу”; імена синів краківського воєводи і малопольського рицаря згадуються в ПВЛ за 1211, 1226, 1228 рр.

ПАЛИВОДА – від “палити воду”; первісно мало позитивне значення як обрядодія на свято Купайла.

ПАЛИКОПА – язичницький Бог – вартовий святкових днів, який спостерігає, щоб люди шанували Богів належним чином; він близький до Чура – духа Предків, як дух межового вогню, пильнує майно і власність Роду. Чуром присягаються, застерігають свою власність: “Чур! Мое!” В санскриті слово чур означає ладити. Його день, 27 липня, завершує Перуновий тиждень. Тому і блискавку також пов'язують із Паликопою: якщо хтось не дотримується Звичаю Предків, Паликопа карає його своєю блискавицею. В цей день йому моляться, щоб уберіг копи від вогню.

ПАН – пан, предок; за хорватською легендою, Пан – батько Чеха, Леха і Руса; у греків Пан – Божество дикої природи, має деякі риси, подібні до слов'янського Велеса.

ПАПАЙ – батько; головний Бог скіфського пантеону, тотожний слов'янському Сварогу, грецькому Зевсу та ін.

ПАРКУН – ім'я згадується у ВК; вірогідно, одна з форм імені Перуна: “Паркун благоволив нам, і завдяки йому жили спокійно” (дощ. 5-А).

ПАСКО – пастух; або від іменника “пасок” – пояс.

ПАСМУР – народжений в пасмурну (похмуру) погоду.

ПАЩЕК – форма імені Щек, один з трьох синів батька Ора (Кий, Пащек, Горовато – Кий, Щек, Хорив); згадується у ВК, дощ. 4-Г. Ім'я означає змій (пор. вірменську легенду про заснування Києва, де це ім'я передано як Мелтей, що також означає змій).

ПЕК – незгасний вогонь, що палає на священному вівтарі; обожнювання вогню відображене й в імені Припікало та назві пекло, яке християни перетворили в ад, як місце перебування душ грішників. Проте, вислів “іти в пекло” первісно означав лише ритуальне спалювання тіла покійного на Вогні. Язичницький обряд спалювання тіла має на меті звільнення душі і швидке перенесення її до Лук Сварожих, тобто Раю, Вирію.

ПЕЛАГ – можливо, похідне від етноніма пелазг – назва племен, які залюднювали терени України за трипільської доби; див. також жіночі імена: Пелага, Палажка.

ПЕЛЕЙ – можливо, світлий, білий – належний до племені пелазгів (пор. жіноче Пелага);

ім'я батька Ахіла, скіфа за походженням. За часів Геродота пелазги мешкали в деяких областях Греції, Італії та Малої Азії, їх вважають вихідцями зі східної Слов'янщини. На афінському Акрополі найдавніша частина муру називалась пелазгійською, або пеларгійською (грецьке *pelargos* – лелека). Можливо імена Пелей і Пелага в давні часи становили пару, як Ладо і Лада.

ПЕНАТ – походить від *penus, penetralia* – внутрішня, потайна частина житла, храму; домове Божество у слов'ян; Пенати були привезені Енеєм із Трої в Рим, де їх помістили у внутрішній частині храму Вести. Імена Пенатів зберігалися в таємниці від непосвячених, до них могли наближатися тільки жерці й весталки. Козьма Празький записав у XII ст., що чеські поселяни ще в його часи поклонялися своїм родовим Божествам Пенатам, фігурки яких були принесені їхніми Предками – князем Чехом і його дружиною на їхні нові землі; Пенати – особисті Божества, які приносились до храмів у дні урочистих Богослужінь. Пенати шанувались також у балтійських слов'ян, знайдено багато їхніх маленьких статуєток, які мали спеціальні отвори чи вушка для прикріплення (можливо до стіни чи палички). Місце Пенатів – за піччю, або на горищі хати, подекуди для них будувалися спеціальні святилища біля жител. Ще в першій половині XIX ст. християнський пастор Карлблом жорстоко руйнував язичницькі Божниці Пенатів, що були в подвір'ях біля жител слов'ян і литовців у Пруссії.

ПЕРВОЙ – перший син в сім'ї.

ПЕРВУШКО – перший син в сім'ї.

ПЕРЕДСЛАВ – дослівно “випереджаючий славу”.

ПЕРЕЛЕСНИК – від старослов'янського *prelyščati* – спокушати, облящувати; літаючий дух, який спокушає жінок та дівчат. Уявляється в образі гарного парубка, який, подібно до літаючого Змія, зорею спадає в хату і кохається з жінкою, дарує їй коштовні прикраси, а вранці жінка чуває себе змарнілою. В українському народі вважається небезпечним докоряти жінці за зв'язок із Перелесником (Змієм), бо він може спалити хату.

ПЕРЕМИЛ – 1) дослівно “надто милий” – дуже милий; 2) або той, хто “перемінив милування” (пор. *перелюб*).

ПЕРЕМИСЛ – переосмислюючий.

ПЕРЕМИШЛЬ – те саме, що й *Перемисл*.

ПЕРЕМОЖЕЦЬ – сучасне рідновірське ім'я.

ПЕРЕНІГ – див. *Переніжко*.

ПЕРЕНІЖКО – дослівно “переніжений” – надто ніжний, лагідний;

ПЕРЕПЛУТ – Бог рослинних коренів, які він переплітає під землею, живить, дає їм ріст і силу; зображався у вигляді плетива на староруських мініатюрах, а також у вигляді наузів (плетених з ниток чи мотузок оберегів). На честь Переплута приносили жертви і пили священне причастя з рога.

ПЕРЕП'ЯТ, ПЕРЕПЕТ – вірогідно, від *перепинати, перепона* (давньоруське *препятствие*); легендарне ім'я скіфського царя Перепета і його жінки Перепетихи, які поховані в двох курганах, що розміщені біля витоку ріки Рут та безіменного струмка, що впадає в р. Унаву. Ця місцевість називається Перепетове поле (нині – Білоцерківський степ, між Білою Церквою, р. Стугною, м. Фастовом і Миронівкою Кагарлицького р-ну). Існує здогадка, що це ім'я скіфського царя Прототія (Партатуа, Бартатуа), як воно записане в іноземних джерелах.

ПЕРЕСВІТ – найвища якість прикметника світлий; документальне ім'я воїна-дружинника, який виступав у поєдинку з татариним Челубеєм перед початком

Куликівської битви в 1380 р.

ПЕРЕСЛАВ, ПРЕСЛАВ – найвища якість прикметника славний.

ПЕРЕСМАГА – обвітрений, засмаглий.

ПЕРЕЯР – найвища якість прикметника ярий або іменника ярь: потужний, мужній, збуджений, плодючий, весняний.

ПЕРЕЯСЛАВ – дослівно “перейнявший славу”.

ПЕРКО – від давньоарійського пер – перо, стріла, стрілець.

ПЕРУН – ім'я Бога, що проявляється в гromі та блискавці, несе енергію очищення, дає рухливість і життєву потужність всім істотам; загальнослов'янський культ Перуна бере свій початок ще в давньоарійській релігії, де його гromові функції тісно переплелися з військовими. За ВК, Перун – Бог Прі (боротьби), Бог воїнської доблесті і слави, захисник і покровитель чоловіка-воїна. Перун у своїй небесній кузні викував для русичів-українців гострий меч, яким вони завжди перемагали ворогів. В зображеннях Перуна головна увага приділялась волоссю (срібне) і вусам (золоті), як на Київській статуйі; в народі особлива увага була звернена на бороду Перуна (пор. “Велесова борода”, а в московських християн “барада Іль”). Атрибути Перуна: “Перунова палиця” (те саме, що осиковий кілок – засіб проти злих сил), стріли, камені, сокири, які мають лікувальні властивості, в християнських текстах називаються “богомерзкіє веші”. В українців і білорусів зберігся основний Перуновий міф (див. “Золотослов”) про його боротьбу з Велесом (Зміуланом) за воду (Діву, Додолу, Мокошу), який в основному відтворює давню праарійську основу, що дійшла до нас у писемних текстах Рігведи. Донині збереглося українське прізвище Перун (в селі Невірівка), і загальна назва блискавки – перун. В обрядових піснях літнього періоду (купальські і, так звані, петрівочні пісні) образ Перуна був замінений “святим Петром”, а в серпневих спасівських обрядах – “святим Іллею”. Це свідчить про те, що головними святами Перуна у наших Предків були: Купайло та Перуновий тиждень, що нині припадає на 21-22 червня та 20 –27 липня.

ПЕРЯТА – зменшене від імен, похідних від Перун; ім'я зафіксоване не берестяній грамоті.

ПЕСТИЛО – пестливий; ім'я воїна згадується у ПВЛ в XII ст.

ПИРИГ – пиріг (можливо від пиро – пшениця, злаки).

ПИРОГОСТЬ – гостинний (від пир – бенкет для гостей або для купців, бо гость ще має значення купець).

ПИРЯТА – скорочення від Пирогость або інша форма Перята; ім'я Київського боярина XI – XII ст. Вважають, що від його імені походить і назва міста Пирятин.

ПІДПРИГОРА – від “підпирати гору” – міцний, сильний; ім'я казкового богатиря.

ПІСКУН, ПИСКУН – 1) від пишати; 2) від діалектного пискувати – зухвало розмовляти пор. “казати правду в лице” (писок – зневажливе від лице, морда).

ПЛЕНКО – від старослов'янського пленять – полонити красою, чимось незвичайним; відоме ім'я билинного персонажа Чурила Пленковича.

ПЛОСКИНЯ – можливо від плоский(пор. назву села Плоске) або плоскінь – чоловічі стебла конопель, можливо пов'язане з часом, коли тіпають плоскінь; ім'я воеводи бродників, які воювали проти Київського князя Мстислава на боці татаро-монголів у битві на р. Калка 1223 р.

ПОГОДА – народжений в добрий час, гарну годину; у поляків Погода – Бог ясного часу, доброї години.

ПОЗВІЗД – 1)див. Посвистач, Посвист, Похвіст, Вихор; у Густинському літописі Позвізд

– ім'я слов'янського Бога Повітря, яке святкують 15 липня (Вітер); за Г. Дяченком, під Києвом у давні часи стояв кумир (статуя) Позвізда; за С. Килимником, свято Вітру – 20 вересня; 2) ім'я десятого з синів князя Володимира-христителя (вірогідно, від жінки болгарки); Позвїзд Володимирович був князем Волинським (згадується в ПВЛ під 988 роком).

ПОЛЕЛЬ – 1) наступний за Лелею (дослівно: “після Лелі”); брат-близнюк Лелі, син Богині Лади – божественне втілення Світла, небесного Вогню, чоловічої сутності як одного з двох першооснов життя, що виступає в парі з Лелею – Божественним втіленням Води, земної Вологи, жіночої сутності. Леля і Полель – аналоги пари: Купали (жіноче) і Купайла (чоловіче); 2) за іншою традицією, Лель і Полель – брати-близнюки, як римські Кастор і Полукс. Див. ще чол. Лель.

ПОЛКАН – в казках захисник дівчат – аналог кентавра, напівлюдина-напівкінь: можливо від полуконь.

ПОЛУДЕННИК – народжений в полудень; дух полудня; ім'я зятя одного з прабатьків Русі – Богумира.

ПОЛЮД – можливо від “полюддя” – данина князю.

ПОЛЯН – народжений в полі; скорочене полянин.

ПОП – дослівно “статуя Бога” (за Крип'якевичем, дуже давня скіфська назва); пор. з грецьким попос – загальна назва Богів і духів.

ПОПЕЛЬ – попіл – символ домашнього вогнища; ім'я польського князя VIII століття, який правив у Гнезно. За віруваннями слов'ян, попіл – також символізує періодичне відродження природи навесні (пор. грецьку птицю Фенікс, що воскресає з попелу, аналог нашої Жар-птиці); попіл широко застосовується в народному знахарстві як стерильний дезинфікатор.

ПОПУТЧИК – ім'я духа, який допомагає в дорозі.

ПОРЕВИТ – див. Поренут.

ПОРЕЙ – можливо, від пора – народжений “впору”, своєчасно; ім'я Київського боярина згадується в ПВЛ за 1064 і 1078 р. як воєвода Всеволода Ярославовича.

ПОРЕНУТ – слов'янський Бог зимового сну, холоду; ім'я походить зі слов'янського поринуті – зануритися в сон; статуя Поренута мала п'ять облич – символ п'яти зимових місяців; його протилежність – див. Руєвит.

ПОСВИСТ – народжений у вітряну погоду; див. Посвистач.

ПОСВИСТАЧ – ім'я Бога, що згадується в Густинському літописі та в польського історика Длугоша; П. Кулішем також записана в XIX ст. українська дума, в якій згадується Посвистач – Бог Погоди, аналог Стрибога – Бога Вітрів. Волхви викликали вітер з допомогою спеціальних замовлянь і посвисту – звідси Посвистач. Див. ще Позвїзд, Похвіст, Вихор.

ПОСПЕЛ – достиглий, спілий; ім'я козака, який жив у кінці XVI ст.

ПОСТНИК – це ім'я – зразок християнсько-язичницької синкретизації: “народжений в піст” (в язичницькій вірі календарні пости відсутні); язичницька традиція називання за часом народження і християнська назва календарного періоду посту, ім'я одного з будівників московського храму Василя Блаженного, якому попи викололи очі. Ім'я другого будівника – Барма.

ПОТІК, ПОТОК – 1) народжений біля потоку, джерела; 2) пов'язується з іменем богатиря Міха Потока (пізніше перетвореного в Михайла), відомого з галицьких українських билин. За билиною, Потік веде боротьбу з власною жінкою, яка має

суперечливу вдачу: перетворюється то на лебідь-білу, то на змію, то на чарівницю, яку він, нарешті убиває. Легенда про чоловіка, який поборює (знищує) жінку, вже позбавлена природнього язичницького змісту (за яким боротьба між чоловіком і жінкою мала б закінчитися шлюбом і народженням дітей). Християнський світогляд, за яким, так зване “зло” слід поборювати, знищило й первісну природню семантику образу й імені. Змія ще з трипільської доби – оберіг жіночої плідності (згадаємо фігурки Богинь із зображенням змій на животі та грудях), а також скіфська легенда про змієногу Богиню (дочку Борисфена-Дніпра). Християнське ж “змієборство” перекрутило первісне слов'янське розуміння цього образу, перетворивши його в образ юдея Михаїла-архистратига, що поборює змія-язичництво, тобто етнічні вірування підкорених християнським імперіалізмом народів. Див. ще ім'я Міх, Міха.

ПОТІХА – задоволення, втіха, веселість.

ПОЧИНОК – початковий, перший: починак куделі, прядива тощо.

ПОХВІСТ – див. Позвізд, Посвистач.

ПРАБОГ – верховний Бог (у лужицьких сербів); йому служать нижчі рангом Боги (Прибоги); це ім'я є також в угорських русинів, але вже нині вживається з викривленим християнським значенням – язичницькі Боги як “зла сила”: “Біс, іди ти до ста Прабогів” (записав О. Білецький)

ПРАВ, ПРАВА – Божественний закон гармонії Всесвіту, який керує зміною дня і ночі, пір року, рухами небесних світил та ін. Корінь прав- мають слова, пов'язані з Божественним, праведним життям; правда, правило, правий, православ'я. Вчення про Праву збереглося у ВК, дощ. І: “Права бо є невідомо уложена Дажбом, а по ній, як пряжа, тече Ява, і та соутворює живоття наше, і та, коли одійде, смерть єсть. Яв текуща, а творена в Праві. Нав'є бо єсть по тій. До тої є Нава, і по тій є Нава, а в Праві є Яв. Повчимося старому і зануримо душі наші в нього, бо єсть то наше”. Див. ще Яв, Нав.

ПРАВДОЛЮБ – ім'я-новотвір: що любить правду.

ПРАВОМИР – Божественний; той, хто “правує миром” (світом і людьми).

ПРАВОСЛАВ – ім'я новотвір, дослівно “славлячий світ Прави”; це ім'я вживалося вже в XIX ст.: Маркіян Шашкевич у передмові до “Русалки Дністрової” висловив подяку за допомогу у виданні книжки Православу Кавкову. Назва Православ'я первісно стосувалась етнічної релігії слов'ян, де Прав – світ Богів, славлення – назва язичницької Богослужби. Цей же корінь і в слові Прадіди, адже за вірою слов'ян, покійні родичі переходили зі світу Яви в Наву, а звідти – до Богів Права.

ПРАСТЕН – дослівно “праоснова”; пор. Станило; ім'я боярина, посла Ігоря Рюриковича до греків, згадується в ПВЛ під 945 р.

ПРЕБОР, ПРЕЙБОР – вища якість від слова боротьба, ім'я волинського боярина згадується в ПВЛ під 1262 р.

ПРЕДИСЛАВ – 1) ім'я-новотвір: той, хто має славних Предків.

ПРЕДРАГ – вища якість від слова дорогий.

ПРЕДСЛАВ – дослівно “випереджаючий славу”.

ПРЕМИСЛ – вища якість від слова мисль; дослівно “мислячий, мудрий”; ім'я чеських королів XII – XIII ст. (Пржемисл).

ПРЕРАД – вища якість від прикметника радий.

ПРЕСЛАВ – див. Переяслав.

ПРЕТИЧ – впертий; ім'я одного з воєвод князя Святослава, який в 968 р. врятував Київ від нападу печенігів.

ПРИБИСЛАВ – дослівно “прибуваюча слава”; ім'я князя бодричів відоме в 1125р.

ПРИБУВОЙ – дослівно “прибулий воїн”.

ПРИБИША – зменшене від Прибислав, Прибувой.

ПРИБОГ – у лужицьких сербів Божок, нижчий рангом по відношенню до головного верховного Прабога.

ПРИВАЛ – прибуток (московське діалектне привал –зять); взятий у дім батьків жінки; укр. приймак.

ПРИЗОР – доглянутий.

ПРИЙМАК – чоловік, взятий у приими до батьків жінки; відоме як прізвище.

ПРИПІКАЛО – у балтійських слов'ян Бог літньої спеки; про нього відомо з послань полабських єпископів, які в XII столітті руйнували язичницькі храми. У Верхній Лужиці знайдене скульптурне зображення Припікала: юнак з п'ятьма променями сонця навколо голови і з простертими вперед руками – символ сонячного вогню (за Фамінциним); нагадує статую Юпітера.

ПРИСТЕНЬ – ім'я духа-домовика, що живе “при стіні” (відомий переважно у білорусів).

ПРОВЕ – у балтійських слов'ян Бог земель Старгородських; йому присвячують старі дуби, які називають священними. За Гельмольдом, храм Прове був оточений дубовою огорожею з двома ворітьми. В храмі також зберігались скульптури Пенатів, якими була наповнена вся країна. Сюди сходилися люди для жертвопринесень на свято та для здійснення судів. Значення імені, вірогідно, близьке до Прав, Провидіння.

ПРОВИД – передбачливий; провидець.

ПРОДАН – дослівно “проданий”; дитина, над якою здійснений обряд “продажу”, який застосовували в разі дитячої смертності у родині для запобігання ранньої смерті:

Дитину передають кумові через вікно, за що він платить символічні гроші і називає себе батьком, а передаючи немовля справжнім батькам, наказує, щоб вони виховали сина нібито для нього. Подібна мотивація називання також в іменах: Купленик, Найда, Кума та ін.

ПРОКОШ – корисний; від прок – користь.

ПРОСВІТ – ім'я-новотвір: просвітитель.

ПРОТОТІЙ – ім'я скіфського царя, батька Мадія (інший варіант імені Партатуа); див. ще Переп'ят.

ПУГАЧ – назва птаха; так могли називати хлопчика, якщо при народженні чули крик цього птаха, який вважався віщим.

ПУТИВОЙ – дослівно “шлях воїна”.

ПУТИЛО – вірогідно, скорочення від імен з основою на Путь- ; можливо, народжений в дорозі.

ПУТИМИР – дослівно “шлях миру”, або “людський шлях” (мир – люд).

ПУТИСЛАВ – дослівно “шлях слави”.

ПУТИСИЛ – дослівно “шлях сили”.

ПУТША – зменшене від імен з основою на Путь-; ім'я вишгородського боярина, що служив у князя Святополка Окаянного, згадується в ПВЛ під 1015 роком як один з убивць князів Бориса і Гліба.

ПУТЯТА – 1) зменшене від імен з основою на Путь-; 2) від потяти – вбити, зарубати, посікти мечем; ім'я воєводи, який разом з Добринею жорстоко розправився з мирними язичниками у Новгороді, котрі не хотіли христитися. Звідси й приказка: “Путята христив мечем, а Добриня – вогнем”. Путята і Ян Вишатичі – брати (обоє були ненависниками

язичницької віри Предків). Ян вбивав Волхвів на Поволжі.

П'ЯСТ – кулак (пор. зап'ястя від п'ять пальців); ім'я родоначальника польських князів П'ястів.

П'ЯТАК – п'ятий син в сім'ї.

П'ЯТКО – п'ятий син в сім'ї.

Р

РАГОЗА – від укр. назви рослини рогіз, рогоза.

РАГУЙЛО – неясне; ім'я київського боярина Рагуйла Добринича, згадується в ПВЛ кілька разів у IX ст.

РАДЕЙ – 1) порадник; похідне від рада; радеть (пор. давньоруське Радетель – опікун, старійшина роду, племені, який пильнував дотримання Звичаю представниками общини); 2) похідне від радість, можливо імена на Рад- (радість) пов'язані з періодом Радуниці (поминальний тиждень після Великодня).

РАДЕХ – див. Радей.

РАДЕЧКО – похідне від радість.

РАДИВОЙ – порадник воїнів, охоронець воїнського Звичаю.

РАДИЛО – можливо, форма імен на Рад-; ім'я-боярина київського відоме в IX ст.

РАДИМ – скорочення від Радимир; ім'я легендарного прабатька радимичів – вірогідно, польське плем'я (брат В'ятка – родоначальника в'ятичів).

РАДИМИР – порадник людський; дослівно “заради миру”; той, хто піклується про мир; пор. радетель.

РАДИСЛАВ – той, хто дбає про славу; радетель слави; ім'я київського воєводи (ПВЛ, 1161 р.).

РАДИЩА – скороч від імен на Рад-; велика радість.

РАДКО – похідне від радість.

РАДОБУД – дослівно “пробуджуючий радість”.

РАДОВАН – той, хто радує.

РАДОГОЩ – див. Радогощ.

РАДОГОЩ – гостинний, дослівно “радий гостям”; ім'я Бога давніх слов'ян, святилище якого було в Ретрі, де стояла його золота статуя. На статуях Радигаства (Радогоста) зображали орла, бика, або буйвола, що відповідало народним гербам певної місцевості. Він вважається Сварожичем (сином Сварога); Бог – оракул, символ потужної плідної сили, сонячного вогню й воїнської доблесті. За легендами, з Богом Радигаством ототожнювали хороброго царя й героя Радагеза що жив у V ст. і отримав Божественний чин за свій героїзм. На думку Фамінцина, Радогощ означає “ратник”, “ратний муж”.

РАДОЖАР – дослівно “гаряча радість”, “радість жарка”: слово жар застосовувалось і до поняття сонячного світла, тобто осяйний, осяяний радістю.

РАДОМ – скорочення від імен на Рад-.

РАДОМИР – той, хто радує мир (людей).

РАДОСЛАВ – дослівно “радісна слава”, або “радість прославляючий”.

РАДУЛЬ – від радіти; західнослов'янське.

РАДУША – скорочення від імен на Рад-.

РАДША – те саме, що Радуша.

РАЙКО – можливо, народжений на Різдво, або на обжинки: див. Райок.

РАЙОК – означає Вирій, де перебувають душі Предків; райок – це сніп жита (Дідух), якого запрошують на Різдво до хати: “Ходи, Райок, до мене у двір”, “А прошу, Раю, к собі в хату”. Він же називається Добро, а в білорусів і москвинів – Спориш: “Ходзи, Спориш, ко мне на двор”. Ім'я надавалося народженим на Різдво Божича-Коляди. Райок запрошують до стодоли також після обжинок.

РАЛКО – орач, оратай.

РАНКО – народжений вранці, ранній.

РАРОГ – похідне від старослов'янського rari – дзвін, звук (в давнину звук і світло ототожнювалися: грім і блискавка); дух Вогню, охоронець домашнього вогнища; вогняний сокіл чеської релігії, за якою, Рарог може з'явитися із яйця, яке 9 днів і ночей людина висиджує на печі; він зображався у вигляді сокола з вогненними крилами і з вогняним язиком у дзьобі. Пор. чеське ім'я Ререк, польське Рірик, можливо й Рюрик.

РАТАЙ – орач, хлібороб.

РАТИБОР – воїн, “ратний борець”; ім'я поширене в Київській Русі, неодноразово згадується в ПВЛ: боярин переяславський, посадник Тмутораканський, воевода Володимира Всеволодовича, син поморського князя Святополка та ін.

РАТИМИР – борець за мир; ім'я воїна Александра Невського, відомого надзвичайною хоробрістю (піхотинець, який відбивався від багатьох ворогів одночасно, загинув у бою 1240 р.) і був відзначений серед найхоробріших героїв цієї битви.

РАТИСЛАВ – уславлений ратник (воїн); ім'я боярина XII ст.

РАТМИР – див. Ратимир, Ратомир.

РАТОМИР – захисник миру (людей); див. Ратимир.

РАТША – зменшене від Ратимир, Ратибор; згадується в літописах у 1146 р.

РАХМАН – брагман, індійський жрець; в Слов'янщині слово рахман отримало значення: віщун, чарівник, кудесник; в Україні соловей називається “птицею рахманною”; в Московії билинний персонаж Соловей-розбійник має по-батькові Рахманов, Рахманович, що може бути наслідком пізнішої християнізації світогляду. Однак, зв'язок понять рахман і соловей свідчить про первісну міфологему, вірогідно, одного з давніх віщунів або співців індоєвропейської прарелігії. Власні імена людей з основою Рахман-, можливо, походять від часу народження (Рахманський Великдень – 25-й день після Великодня Дажбожого) або певного присвячення дитини.

РАЦЛАВ – вірогідно, скорочення від Ратислав; ім'я згадується на берестяній грамоті.

РАЧУЙКО – старанний (старослов'янське рачительний); ім'я згадується в літописі в 1147 р. РЕДИГАСТ – див. Радогост, Радогощ.

РЕКУН – проповідник; той, хто рече – віщун.

РЕКУХА – форма імені Рекун.

РОГ – ріг – символ добробуту; ритуальні роги використовувались в Богослужіннях, жертвопринесеннях священних напоїв; ім'я згадується в літописі 1096 року в Новгороді.

РОГВОЛОД – володар рогу багатства; ім'я Полоцького князя – батька Рогнеди (першої жони князя Володимира).

РОГДАЙ – 1) той, хто дає багатство (ритуальний ріг передавався на братчинах кожному з учасників з побажаннями і славослів'ями Богам); 2) можливо, виночерпій – той, хто наливає напій на священній Братчині.

РОД – ім'я Прабога – творця Всесвіту і людського роду; згадується у ВК: “І тут у Сварги перші Пращури молили: в Роду і Рожаниць – джерело (криницю) випросили, а у Дуба – частку хліба нашого” (доц. 15 – А). Род – духовна енергія Пращурів, яка перебуває в

Сварзі, дарує життя людям, звірам, птахам, дає родючий дощ полям і городам, посилає людині Долю. Род єднає всі покоління: померлих прашурів, їхніх живих нащадків і майбутні ще ненароджені гілки родів, тобто Він є зміцнюючим ядром народу (нації) – зв'язком минулого, теперішнього і майбутнього, виразником історії свого етносу, який формує і його майбутнє. Рода вшановують на другий день зимового сонцестояння; здійснюють “рождественное волшення”, що означає віщувати за зірками майбутнє родів (“родословіє”), читати “Рожденик – книгу, в котрій указані добріє і зліє дні і часи і вплиєні їх на судьбу нарождающихся младенців”.

РОДАК – родич; можливо так називали дітей, які народились на Свято Рода (другий день Різдва Божича – нині святкується 22-23 грудня).

РОДАН – те саме, що Родак.

РОДИК – див. Родак, Родан.

РОДИМИР – 1) родючий; 2) народжуючий людей (мир); 3) мирний рід.

РОДИСЛАВ – 1) народжений для Богині Слави; 2) людина славного роду.

РОДКО, РОДЬКО – скорочення від імен на Род-.

РОДОБОГ – 1) див. Род; 2) народжений Богом; 3) жрець святині Роду, за аналогією до Миробог, Дажбог.

РОДОМИР – див. Родимир.

РОДОМИСЛ – мислячий про рід.

РОДОМИШЛЬ – те саме, що РОДОМИСЛ.

РОДОСВІТ – народжуючий світло; світлого роду.

РОДОСЛАВ – 1) слава роду; 2) нащадок Богині Слави.

РОЖДЕН – народжений; так називали переважно дітей, народжених на Різдво Божича (див. Родак).

РОЗНІГ – розніжений (ім'я згадується на берестяній грамоті).

РОЗПУТА – 1) народжений на роздоріжжі (розпутті); 2) народжений в негоду (бездоріжжя); ім'я селянина (писемна згадка XVI ст.).

РОЗУМ – розумний.

РОКСОЛЯН – ім'я відетнонімного походження: чоловік з племені роксоланів.

РОСВОЛОД – можливо, “володар росів”; ім'я київського князя – сина Всеслава Полоцького (1044 – 1101рр).

РОСТИМИР – ім'я-новотвір: “рости для миру”.

РОСТИСЛАВ – зростаюча слава; поширене серед князів ім'я.

РОСТИЧАР – майбутній (зростаючий) чарівник; набираючий потужності чарівник.

РОСТУН – 1) зменшене від імен на Рості-; 2) народжений на Молодику (на зростаючій фазі Місяця).

РУДАК, РУДИК – 1) від рудий- рудоволосий, русий; 2) від руда – кров, тобто “кровний”.

РУЄВИТ – слов'янський Бог літньої спеки; корінь чеське rujnu – палкий, гарячий, пристрасний; або сербське rujan – темно-червоний, жовтогарячий (як епітети Сонця); статуя Руєвита мала сім облич – символ семи теплих місяців, на поясі ж у нього було причеплено сім мечів – символ літнього запалу й пристрасті; його протилежність – див. Поренут.

РУЛАВ – неясне; можливо, скорочення від Руслан; ім'я боярина Олега Віщого, згадується в літописі 907 року.

РУНО – хутро вівці – символ багатства (використовувалось в обрядах народин та весілля для магії родючості; вірогідно, ім'я має цю ж символіку).

РУРИК – див. Рюрик.

РУС – 1) русявий, світловолосий; рудий, червонуватий; 2) імена на Рус- близькі до етнонімів (назв племен і народів): роси, аорси, ороси, русі, руси; 3) ім'я згадується у ВК: Рус – родоначальник племені русів – наймолодший син Богумира (дош. 9-А).

РУСАЛКО – народжений на Русальному тижні (в середині травня, під час Русалій).

РУСАН – те саме, що Рус.

РУСИН – син Руса; належний до Русі.

РУСЛАН – в сучасній лінгвістиці дуже суперечливі погляди на походження цього імені: 1) тюркське арсдан – лев, однак ця гіпотеза вже дещо застаріла і малопереконлива; 2) рус – назва народу і лан – земля, країна (пор. в інших індоєвропейських мовах laine, land: венелайи, саксолайн, роксолайи, інгленд, айдендта ін.), що видається природнішим. На думку переважної більшості дослідників, це ім'я – індоарійського походження.

РЮРИК – сокіл; варіанти імені: Єрек, Ерек, Юрик згадуються у ВК і в ПВЛ; онук новгородського князя Гостомисла (за Татищевим), відомий своїм надзвичайним здирництвом. Згадується у ВК, дош. 8, 8(27), 29.

С

САВУР – походження неясне: назва Савур-Могила за ім'ям ватажка, вірогідно, дуже давнього походження; легенди, які дійшли до нас називають вже християнське ім'я Сава. Серед билин киево-руського циклу є “Саур і його син”: цар Саур вирушив на війну, йому повідомляють про народження сина, цар вагається, чи повертатися додому – якби знав, що син буде, купував би коня, якби знав, що донька буде, купував би скриню; цей же сюжет є і в колядках, але вже без імені.

САДКО – 1) ім'я героя новгородського епосу; в новгородських діалектах означає надсадний, непосильний: “Садко терпіти” – почувати біль від удару, синця (В. Даль. “Толковый словарь”); 2) на думку В. Федосова, ім'я Садко – похідне від сотко, що означає “багатий, як соти”; обидві думки видаються малопереконливими; 3) язичницьке пояснення простіше і природніше – “зачатий або народжений в садку”.

САМО – 1) чеське “якраз, у міру”; 2) як потрібно, як повинно бути; 3) ім'я князя потужної держави на заході Славії. Західний союз племен був створений в 623 р. Його вождь Само до 627 року був князем Чехії, розбив аварів, зупинивши їхнє подальше просування в Європу. Цей союз до 658 р. успішно стримував натиск франків.

САМОРОД – самородок, рідкісний, самобутній.

САР – ім'я одного з легендарних князів давнього Києва; походження імені неясне (можливо “цар”); деякі вчені вважають, що від цього імені може походити етнонім сармати і виводять його етимологію з індоєвропейського сар – жінка; сармат – належний жінкам або жіночий (пор. Амазонки – жінки-воїни).

САХА – 1) походить від скіфського сака – олень (пор. “сохатий”). З найменувань скіфських племен збереглися назви Сака, Саї-Сайхи. На думку А. Попова (“Історія Донського Війська” 1814), перською мовою “Козак значить Скіф”. Імена Коссайхи,

---

Коссака, Козака, можливо, утворилися додаванням префіксів до основних скіфських найменувань Сайхи і Сака прикметників зі значенням: кос– білий і ка– головний, високий; 2) історична особа на ім'я Сах згадується у ВК, дощ. 6-Б – князь берендеїв. Племена берендеїв, які поселилися на берегах Дону після татаро-монгольської навали, стали називатися черкасами і козаками.

СВАРОГ – чоловіче втілення Роду. Бог-творець Всесвіту, Сварог – небесний коваль, що викував Світ. Він населив Землю різними істотами, створив перших людей, став покровителем шлюбу й сім'ї. В індоєвропейській прарелігії його аналог – Тваштар – творець усіх живих і мертвих форм природи. ВК донесла до нас і праукраїнське слово твастир – майстер (дощ. 22). Він зображався з топірцем у золотих руках і мав епітет прекраснорукий, тобто Бог-митець. Саме від цього образу походить український вислів “золоті руки”, яким позначають майстрів якоїсь справи. Сварог є втіленням космічних потуг Світла, Вогню, Повітря (Ефіру), а також Батьком зодіакальних сузір'їв, які отримали назви Сварожичів. Коло Свароже (вислів з ВК) означає річне коло сузір'їв, тобто календар. Чеська “Mater Verborum” переклала Сварог словом Зодіак. Ім'я Сварог походить із санскритського кореня Свар-, Свара-, що означає голос, звук, нота, від яких походять слова зі значенням: сварити, звучати, співати, сяяти, блищати, а також Сонце, сонячне саяво, небо. Див. також форму Зварог.

СВАРОЖИЧ – син Сварога; так іменуються Боги слов'янського пантеону, наприклад, в Україні Вогонь-Сварожич, у балтійських слов'ян Редигаст-Сварожич, Книтлінг-сага іменує Світовида – Svaravis, що також означає Сварожич.

СВАРУНА – можливо від санскритського свару – жертвний стовп; пор. також санскритське сваруші – власна воля, бажання, радість, натхнення. Ім'я вже в часи Київської Русі було рідковживаним, тому народна етимологія літописця-християнина надала йому значення “сварливий”.

СВЕБОЖ – можливо, “свій Бог”.

СВЕНТОРОГ – святий ріг; ім'я Литовського князя.

СВЕНТОЯР – див. Світояр, Святояр. За ВК, Свентояр – князь борусів, який об'єднавши своє плем'я з русами, воював проти готів (дощ. 4-Б).

СВІТЛАН – світлий; можливо, просвітитель; південнослов'янське.

СВІТОБОР – від світло і боротися, борець за світло.

СВІТОВИД – Бог Осіннього Сонця (день осіннього рівнодення), Бог світла і святості. В храмі Світовида (у балтійських слов'ян) аж до XIII ст. відбувалась урочиста всенічна Богослужба, рівнозначна Великодній. Володимир Шаян писав про Світовида, як про Творчого Духа Всесвіту, який є “Сином Найвищого Світла, у своїй природній Істоті із ним Єдиний і Тожсамий. Він був і є по всі часи Сварожичем – сином Сварога”. Статуя Світовида має чотиригранну форму, на якій зображені чотири Бога під одною шапкою: Перун, Дажбог, Лада і Мокоша, що символізує світ Прави, п'ятий – Велес зображений внизу як основа, на якій тримається вся світобудова – це світ Нави; середній ярус статуї позначає світ Яви – зображення людей. Варіанти цього імені Свантевит, Святовит. Див. також Святовид.

СВІТОВИК – казковий богатир; можливо, під ім'ям Світовик згадується Дажбог.

СВІТОЗАР – дослівно “озаряючий світлом”, “озорений світлом”; можливо так називали народжених на світанку – “світанкова зоря”; давньослов'янське світлий- святий.

СВІТОКОЛ – виднокруг, небесне коло.

СВІТОЛИК – світлоликий; той, хто має світле, ясне лице.

СВІТОМИР – ім'я-новотвір: просвітитель миру (людей).

СВІТОЯР – дослівно “плодюча сила світлого Сонця”, світло Ярила; сонячне і місячне світло. Етимологія слова світ – індоєвропейське “білий, сяючий, променистий, випромінюючий біле світло”; яр – нестримний, збуджуючий, плідний. Ім'я проповідника Української Рідної віри.

СВИРЯ – сопілкар (від рос. свирель – сопілка).

СВИРЯТА – зменшення від Свирия.

СВОБОДА – свобода.

СВОЙБОГ – 1) нащадок свого Бога, родич; 2) своїм Богом присвячений (західнослов'янське).

СВОЙСЛАВ – своїх (родичів) прославляючий (чеське ім'я).

СВОЯТА – свій, родич; можливо, скорочення від імен з основою на Свой-.

СВЯТИГНІВ – священний гнів; ім'я чеськ. князя X ст.

СВЯТОВИТ – див. Світовид. У ВК Святovit входить у Великий Триглав (доц. 11-А, 11-Б). Особливо вшановувався у балтійських слов'ян. В Арконі було святилище Святovита, зруйноване єпископом Абсальйоном 15 червня 1168 року. У західно-слов'янських літописців друга частина імені –vit часто передається латинським vitus, що дає право припускати тут слов'янське витязь (за Фамінциним); М.Костомаров вказує, що Святovit є Богом хліборобства.

СВЯТОГОР – дослівно “свята гора”; ім'я казкового богатиря.

СВЯТОЗАР – дослівно “світанкова, свята зоря”; див Ще Світозар.

СВЯТОДАР – ім'я-новотвір: святий дарунок.

СВЯТОПЛУГ – святий плуг; за скіфською легендою плуг, що впав з неба – дарунок Богів; ім'я Моравського князя.

СВЯТОПОЛК – святе воїнство; ім'я кількох князів Київської Русі, відоме також в інших слов'ян.

СВЯТОСЛАВ – свята слава; “славлячий святість, світло”. Великий князь Святослав Хоробрий, воював з ворогами Русі-України: як з юдеями Хозарського каганату, так і з візантійськими християнами. Святослав мудро передбачив сумні наслідки християнізації нашого народу. Перед битвою зі 100-тисячним візантійським військом Святослав звернувся до свого 10-тисячного війська зі словами: “Так не посоромимо землі Руської, краще ляжемо кістями, бо мертві сорому не мають...” На що воїни відповіли: “Де твоя голова ляже, там і ми голови покладемо”. Дружина Святослава перемагала доти, поки трималася Рідної Віри. Знищуючи церкви – розсадники чужовір'я, Святослав викликав ворожнечу з боку християнізованої частини війська. Він став жертвою підступної змови, однак пам'ять про нього як про князя-лицаря, який не зрадив Віри Предків, може стати символом відданості Рідним Богом. Святослав Хоробрий створював велику державу, що простяглася між трьома морями: Балтійським, Каспійським і Чорним. Загибель Святослава і державний переворот, здійснений його позашлюбним сином Володимиром на угоду Константинополю, припинив творення могутньої Слов'янської держави. Датування всього періоду не має однаковості серед істориків через зіпсованість літописних повідомлень, що свідчить про намагання політичних кіл X ст. приховати справжній перебіг подій, причиною яких була саме релігійна боротьба.

Загальноприйнята дата шлюбу княгині Ольги з Ігорем Рюриковичем – 903 р. (Ользі було 10 років, Ігорю – 29). Виникають питання: якщо, за літописними версіями, Святослав народився в 942 р. через 39 років їхнього шлюбного життя – тоді, як він міг мати

повнолітніх синів у 970 р.? За Татіщевим, Святослав народився 920 р. (тоді: як він міг бути дитиною під час древлянського повстання 946 р., як це подають Іпатівський, Воскресенський. Софійський I, Тверський літописи?); Святослав став князем Київським 945 р. (тоді навіщо б йому було регентство Ольги, якщо він мав 25 років?). Все це загадки історії, які ще належить дослідити. Див. ще роздуми на цю тему в статті Малуша (жін.).

СВЯТОША – зменшене від імен на Свят-; можливо, народжений на святки; на Київській околиці є й нині місцевість (район) Святошин.

СВЯТОЯР – див. також Світояр; дослівно “священна плідність”; у ВК, дощ. 4-Б згадується це ім'я князя борусів, який вигнав з Руської землі готів.

СЕВЕР – чоловік з племені сіверян; суворий, північний; виведення з латини, як це подають сучасні мовознавці, не досить переконливе.

СЕВІР – те саме, що Север.

СЕГЕНЯ – значення неясне; у ВК згадується боярин Сегеня (дощ. 6-Д).

СЕДЕНЬ – 1) можливо від сидіти (діалектне українське сидіти): пор. “сиднем сидіти”; 2) ім'я одного з прабатьків Русі згадується у ВК, дощ. 33 “ся треба наша (поминальний обід) по Седеню, отцю нашому”.

СЕЛИМИР – від “заселяти мир” – людське поселення; поселенець.

СЕЛЯН – селянин, сільський житель. Те саме значення імен Селята, Селянин.

СЕМАК – сьомий син в родині.

СЕМАРГЛ – див. Симаргл.

СЕМАШКО – сьомий син в родині.

СЕМИБОР – той, хто поборює сімох.

СЕМИДОЛ – той, хто подолає сімох.

СЕМИРАД – 1) семикратна радість; 2) той, хто дає сім порад (переносно – мудрий, розумний).

СЕМОЙКА – сьомий син в родині.

СЕМУША – однозначне з іменами Семейка, Семашко.

СЕРДИТКО – сердита дитина (ім'я-оберіг).

СЕРЕДОГОСТ – 1) можливо, народжений на свято Правої Середи (Рахманський Великдень) або взагалі в середу; 2) за іншою версією – “сердечний гість”; 3) середній, середульший.

СЕРЕЖЕНЬ – 1) середній, середульший; 2) народжений посередині жнив; князь Сержень княжив у Русі десять літ (див. ВК, дощ. 36 – Б).

СЕВА – 1) можливо, від север, сівер – північ; 2) син Богумира, від якого походить плем'я сіверян, згадується у ВК (дощ. 9-А).

СІВЕР – сіверянин (слов'янське плем'я, столиця –Новгород-Сіверський). Ще в I тис. до н. е. грекам були відомі племена саварів, які жили на місці Сіверщини. Див. Север, Сівер.

СІВИЙ – зимовий.

СІВОДІД – сивий дід.

СІВОЛАП – сива лапа.

СІВОЯР – біле сонце; ім'я Бога або назва місяця, якому покровительствує Сивий Яр (ВК, дощ. 11 – Б); вірогідно –зимове сонце, народжений в зимовий час місяця Сивояра.

СИГНІВ – перша частина неясна, друга – гнів; ім'я воєводи польського при Болеславі Стидливому (середина XIII ст.).

СИДАН – посидючий.

СИЛА – сильний, міцний, силач. Санскритське сила означає якість, достойність, красу і

міць; загальна ідея міцності і твердості – близьке за значенням до камінь.

СИЛАН – те саме, що Сила.

СИЛОБОР – ім'я-новотвір: сильний, непоборний.

СИЛОСЛАВ – ім'я-новотвір: прославлений силою.

СИМАРГЛ – Вогнебог, Сварожич; Бог вогняних жертвоприношень, посередник між світом Яви і Прави (людей і Богів), який несе молитви жертводавця до Сварги. Зображається у вигляді крилатого собаки (починаючи з трипільської доби), пізніше у вигляді вогняного сокола Рарога, яким завершувався священний Тризуб. Іноді Симаргла порівнюють з “Семи-Ярилом” – сім і яр (Сим і Регла). П. Беринда (XVII ст.) пояснив Симъ – слава, достойність, досконалість.

СИМАРСА – див. Симаргл (така форма імені в “Космографії” XVII ст.).

СИМИР – див. Симаргл (така форма імені в “Хронографі” Леонтія Боболинського, кінець XVII ст.).

СИНЕУС – синій (сизий) вус; міфічний брат Рюрика (дослідники вважають, що це не ім'я, а неправильно прочитане словосполучення: про Рюрика було сказано, що він прийшов з “родичами своїми” – шведською мовою сине усе й “вірною дружиною” – шведською тру вор, які літописець, перекладаючи зі скандинавського сказання, сприйняв за імена братів).

СИНКО – вірогідно, дитяче ім'я, що походить від загальної назви, зменшення від син; на думку В. Казакова, чортик; від “синець” – чорт (московське), що є непереконливим, див: Чорт.

СИНЬООК – синьоокий.

СІВЕР – див. Сивер.

СІЄВА – див. Сєва; ВК, дощ. 9-А.

СІМ'ЮН – сім'янин; той, хто любить родинне життя.

СКАЛОЗУБ – дослівно “той, хто скалить зуби”; переносно смішливий.

СКАРБОМИР – від скарб (добро, пожитки) і мир (польське ім'я).

СКІВ – значення неясне; згадується у ВК (дощ. 17-А) як князь, брат князя Славена, обидва вели славні війни на сході; вважають, що це грецька форма імені скіфського вождя V ст. до н. е. За переказами, Сків заснував Велику Скуф (Скіфію). Вірогідно, ім'я й етнонім (назва народу) пов'язані між собою. Див. також Скіф.

СКІЛ – ім'я скіфського царя, сина Аріапейта від матері істріянки (гречанки), яка навчила його грецьких звичаїв і мови. Він жив серед скіфів, але таємно мав окремих палац у місті Ольвії з розкішним подвір'ям, із статуями сфінксів. Там він мав і місцеву жінку-гречанку, до якої приходив і жив з нею бувало по місяцю. Під час його участі у вакхічній містерії Діоніса, Бог ударив блискавкою в його палац. Але це не спинило Скіла, він продовжував святкувати. Тут його й побачили скіфи. Згодом Скіл був страчений за зраду скіфських звичаїв. Про це розповів Геродот у V ст. до н.е.

СКІЛУР – значення неясне; грецька вимова імені скіфського вождя (60 – ті роки I ст. до н. е.).

СКІФ – за легендами, переказаними Геродотом, Скіф – один з трьох синів слов'янського Геракла, який дав ім'я народу скіфів. Геракл, вирушаючи до греків і залишаючи свою жону, дочку Борисфена з синами, дав їй свій лук і пояс з підвішеною до нього золотою чашею, і наказав передати тому з синів, хто зуміє підперезатися цим поясом і натягнути тятину лука так, як це робив сам Геракл. Це завдання виконав лише наймолодший – Скіф, який і став царем країни. Див. ще Геракл.

СКОЛ – скорочення від Сколот.

СКОЛОТ – значення неясне; є думка, що від сколота – колотнеча, смута, сварка, бійка; ім'я скіфського царя, від якого походить і назва племені сколотів.

СКОМОНД – неясне; ім'я ятвязького князя, який був і верховним Волхвом, чаклуном (кінець XIII ст.). Ятвяги – плем'я, яке в XII – XIII ст. входило до Галицько-волинського князівства, а в XIII ст. перейшло до Литовського, хоча етнічно походило, вірогідно, з нащадків давніх прусів.

СКОПАСІЙ – ім'я скіфського воєначальника, який брав участь у війні з перськими військами Дарія.

СКОРИНА – скорняк – той, хто обробляє хутро і шкіру, кожум'яка.

СКОРОДУМ – кмітливий, той, хто швидко думає.

СКОРЯТА – хутровий, пухнастий.

СКОТЕНЬ – 1) за давніми уявленнями, скот (худоба) становив багатство родини, отже, скотень, скотич-багатий; пор. скотниця – скарбниця; 2) давньослов'янське котитися – народжувати, отже, може бути – “народжений”.

СКОТИЧ – те саме, що Скотень; ВК згадує боярина Скотича, “що не піддався хозарам” (дош. 4-А, 4-Б). Тут Скотич і Скотень, очевидно, одна і та ж особа.

СКРИНЬ – скринька, шухляда; мабуть так звали людину, яка має “скриті” запаси, або має “скритний”, потаємний характер.

СКУРАТ – шкіряний, хутровий; від скура – шкіра, хутро.

СЛАВА – 1) пісня на прославлення Богів; вірогідно, праслов'янський корінь сла- відповідає санскритському сва-, що є дуже багатозначним: своя віра, радість, натхнення, прояснення, просвітлення; а також – дихання, здоров'я, благополуччя, благословення; 2) ім'я давньослов'янської Богині: Мати-Слава, Мати-Сва, яку уявляли у вигляді золотої птиці, яка співає пісню воїнам, закликаючи до переможного бою; золоте пір'я Матері-Слави прирівнюється до сонячного проміння.

СЛАВАТА – славлячий.

СЛАВЕН – слов'янин, славлячий Богів; слов'яни – люди, які славлять Богів. У ВК, дош. 17-А згадується князь Славен із братом Сківом, які вели великі війни на сході.

СЛАВЕР – див. Славір.

СЛАВИБОР – славлячий боротьбу, або уславлений боротьбою.

СЛАВИН – див. Славен; ім'я одного з проповідників Української Рідної Віри в Канаді (1915 – 1997 рр).

СЛАВІР – дослівно “слов'янської віри”, славетний;

ім'я князя, засновника міста Славенська (нинішній Новгород), його нащадками були новгородські князі, що вели свій рід від сина Славена – Венета. Його ім'я часто згадується у ПВЛ, Йоакимівському літописі, ВК (дош. 36 – Б): “А після нього був Лебедян, який звався Славен, і той був двадцять років”.

СЛАВКО – скорочене від імен на Слав-.

СЛАВОМИР – славлячий мир. Князь бодричів, наступник князя Дразжа (IX ст.).

СЛАВОНІГ – уславлений ніжністю (від старослов'янського ніга – ніжність).

СЛАВОТВОР – ім'я-новотвір: творець слави.

СЛАВУТА – славетний. СЛАВЯН – слов'янин.

СЛАВ'ЯТА – зменшене від Славута; ім'я згадується в ПВЛ.

СЛИНЬКО – слюнтяй; ім'я з берестяної грамоти.

СЛОБОДАН – вільний, той, хто відійшов на слободу – свободу.

СЛОВИША – скорочення від Соловей. В Новгороді були знайдені при розкопках гуслі з написом: “Словиша”, вірогідно – ім'ям співця.

СЛОВУТА – те саме, що й Славута.

СЛОВОТВОР – ім'я-новотвір: творець слова, письменник, поет.

СМІШКО – смішливий, усміхнений; народжений 1 квітня; за язичницьким календарем – День Сміху. У давніх джерелах згадується, що кияни відзначали це свято біля “ідола Сміха” (Г. Дяченко).

СМОЛА – смаглявий.

СМОЛИГА – те саме, що й Смола. Згадується в літописі в 1266 р.

СНІЖАН – народжений в снігову пору. СНІЖКО – сніжний, народжений під час снігопаду.

СНОВИД – побачений уві сні. Ім'я конюха Святополка Ізяславовича (1050-1113), що брав участь в осліпленні князя Василька Ростиславовича. Вплив Візантії, де осліплення, отруєння і тортури відповідали “нормам християнської моралі”, вже позначився на руському суспільстві. В язичницькій Русі таких злочинів ще не було, немає їх і у ВК.

СОБАНКО – можливо, похідне від собака.

СОБИНА – можливо, скорочення від імен на Собі-.

СОБІСЛАВ – сам себе славлячий.

СОБІБОР – той, що сам собі виборює необхідне.

СОБІМИР – 1) той, хто собі мир здобуває; 2) сам собі – громада (мир в значенні – люди).

СОБІМИСЛ – той, що сам про себе мислить.

СОБКО – можливо скорочення від імен на Собі-.

СОБОЛЬ – соболь.

СОБОТА – народжений на Сobotку – Купальське свято (літнє сонцестояння – 20, 21 червня).

СОВА – сова.

СОКІЛ – сокіл.

СОКОЛЬНИК – той, хто займається соколиним мисливством, сокольник.

СОЛН – сонячний.

СОЛОВЕЙ – 1) соловей, красномовний. Ім'я надавалося Волхвам, музикантам, співцям, які вміли гарно промовляти, співати тощо; 2) відомий Волхв “вищий над жерцями Богомил, сладкоречія ради наречений Соловей”, який очолив боротьбу за Рідну Віру в Новгороді (за Татіщевим); 3) Соловій Гудимирович згадується в українських билинах галицького періоду; його по-батькові також вказує на професію гусяра, музики.

СОЛОГУБ – 1) за народною етимологією, близьке до богохульник: від солонце – сонце, дослівно “сонце губити”, пор. душогуб; 2) від “солодкі губи” – переносно улесливий, той, хто солодко говорить; 3) надто сонячний; пор.: Тригуб, або четверогубо – вчетверо, чотирикратний; якщо можлива аналогія з сугубо, усугублять – ускладнювати, побільшувати (значення побільшення якості).

СОНЦЕБОГ – найдавніший Бог всіх слов'ян; ще із спільноарійських часів Сонцебог уявлявся на золотій колісниці, запряженій білими кіньми. Блискуча постать Бога Сонця, його войовничий характер, золоті стріли, які він пускає по вітру – все це успадковане слов'янами від їхніх Предків аріїв. Імен Сонця багато: Бог, Сонце-Цар, Князь, Око Боже, Чадо Боже, Сонце Праведне, Сонце Красне, Сонце Трисвітле; а також теоніми: Дажбог, Божич, Білобог, Ярило, Ладно, Купайло, Припікало, Світовид. Про всеперемагаючу силу Сонця, його щорічне відродження говорять такі народні приказки: Заглянець Сонце и в

наше воконце (білоруське); Бендзе і пжед нашемі врутамі слонце (польське); Взойдет Солнце и к нам во двор (російське); Дог ге сунце и пресі наша врата (сербське); Де Сонце, там сам Господь (українське). У сербській весільній пісні батько каже дочці: “Окрени се Сунцу на істоку, – помолісе Богу істинноме і жаркому на істоку Сунцу” – слов'яни завжди моляться, повернувшись обличчям на схід. Сонцю приносили в жертву спеціальне печиво, що називалося сончата, при цьому співали: “Грай, Сонечко, грай, тут твої сончата” (тобто діти Сонця-Дажбога). Імена похідні від сонце мають корінь сон-, сол-, соли-, солон- (пор. посолонь – “по сонцю”, за ходом Сонця).

СОНЦЕДАР – ім'я-новотвір: дарунок Сонця.

СОНЦЕЛЮБ – ім'я-новотвір: залюблений у Сонце.

СОНЦЕСЛАВ – ім'я-новотвір: той, хто славить Сонце.

СОРОКА – сорока, переносно “той, хто швидко говорить”.

СОЧЕНЬ – пиріжок із сиром, переносно “пухкий, повний”, соковитий.

СПАРГАПЕЙТ – ім'я скіфського царя (племені агатирсів), прадіда відомого філософа Анахарсія.

СПАС – давнє язичницьке ім'я Бога-рятівника від усяких бід і нещасть; як пише Г. Дяченко: “не слід думати, що це слово одночасне християнству, навпаки, воно вживалось слов'янами ще в язичництві. Беслаєв у кінці ХІХ ст. писав, що слов'яни називали своїх Богів Спасами (“О влиянии христианства на славянский язык”, с. 123). В одному з давніх західних джерел описане поминання загиблих воїнів, що здійснювалось на високій горі, де кожен вояк, проходячи повз жертвний вогонь, бряжчав зброєю і проголошував славу Богам: “там погодуємо Богів і принесемо Богам-Спасам великі жертви і проголосимо їм честь і славу” (цитата з О. Фамінцина з посиланням на Честміра).

СПАСЕН – спасенний; народжений на Спасівку.

СПАСИМИР – від Спас і мир – рятівник людей (або світу).

СПЕХ – 1) успішний, вдалий: дослівно “встигаючий”; 2) маленький дух, що допомагає в справах.

СТАВКО – 1) дослівно “поставлений”; 2) похідне від ставок.

СТАВР – пустомеля; від новгородського ставрі – яси, баляси, пустослів'я. Відоме сказання про новгородця Ставра Гоудиновича.

СТАН – основа; західнослов'янське.

СТАНИЛО – від стан – основа.

СТАНИМИР – дослівно “стан миру”; мир, що встановився; постійний мир.

СТАНІСЛАВ – стійкий, непохитний; постійно славлячий, постійно славетний.

СТАНЯТА – скорочення від імен з основою Стан-.

СТАРОВИТ – від старий і витати, “старий витязь”.

СТАРОДУБ – “старий дуб” – священне дерево; можливо, так називали народжених під дубом.

СТАРОДУМ – “старі думи” – стародавні героїчні співи; можливо так називали виконавців тих пісень.

СТЕМИД – неясне; боярин, посол Олега Віщого до греків.

СТЕМИР – значення неясне; можливо скорочення від Станимир.

СТИПКО – значення неясне.

СТОГОСТЬ – дослівно “приймаючий сто гостей” – хлібосольний господар.

СТОЖАР – назва сузір'я; народжений під сузір'ям Тільця з 14 травня по 21 червня (українські назви: Бик, Тур, Велес, Волосожар, Баби).

- СТОЙКО** – стійкий; так називають дітей, які рано стають на ноги.
- СТОЙМИР** – 1) той, хто стоїть за мир; 2) стійкий мир.
- СТОЙСЛАВ** – стійка слава.
- СТОЛПОСВІТ** – від стовп (столп) і світ-, дослівно “стовп світла”, що підтримує світ. Ім'я сина князя Славена, згадується у ВК.
- СТОЯН** – стійкий.
- СТРАЖ** – сторож, охоронець; ім'я предка польського княжого роду Стражев.
- СТРАХ** – страх; ім'я московського купця XV ст. –могло означати страшний зовнішній вигляд.
- СТРАШИЛО** – страшний, той, що лякає; некрасивий.
- СТРАШИМИР** – той, що лякає світ (мир) своїм виглядом, войовничістю, злістю, жорстокістю тощо.
- СТРАШКО** – зменшене від імен з основою Страх-. Відомо, що в XII ст. у Новгороді проживав Страшко-серебряник. .
- СТРИБОГ** – син Сварога (Сварожич). Бог Вітру (вихору, бурі). Вітри – Стрибожі онуки. Корінь стр- мають слова, що позначають швидкість: стріла, струмінь, стріляти, стрімкий.
- СТРИГУН** – той, що стриже шерсть.
- СТРИЖАК** – те саме, що Стригун.
- СТУК** – той, хто стукає. Ім'я з берести. При обряді наречення дитини слухали звуки довкілля, можливо ім'я Стук пов'язане саме зі стуком.
- СТУПА** – ступа (про незграбну людину). СУВОР – сувора, похмура людина; порівняй латинське північ– сувора.
- СУДАШ** – суджений.
- СУДИБОР** – від судити і боротьба; боротьба в давні часи була способом доказу своєї правоти на суді – хто перемагав у двобою, той вважався правим.
- СУДИВОЙ** – суддя воїнів; див. також Судибор.
- СУДИЛО** – скорочення від імен на Суд-.
- СУДИМИР** – від “мир присудив” – як вирішила громада (люди).
- СУДИСЛАВ** – 1) дослівно “судити славно”, досвідчений, розсудливий; 2) той, хто роздумує (складає судження) про славу. Судислав був сином князя Володимира-хрестителя. Відомі з літопису й інші історичні особи з цим ім'ям, навіть християнський чернець Судислав.
- СУДИША** – зменшення від імен з основою Суд-.
- СУДКО** – зменшення від імен на Суд-.
- СУДОР** – сударь, добродій (з берестяної грамоти).
- СУЛИБОР** – від судиця – вид зброї і боротися: дослівно “борець на сулицях”.
- СУМОРОК** – народжений на смерканні.
- СУРОВЕЙ** – суворий.
- СУРОНЖ** – мабуть “сонячне світло”; у ВК згадується: “Бога Світла славимо Суронжа, аби минула зима і повернуло на літо” (дош. 31). Вірогідно, синонім Світовида.
- СУТОРМА** – неспокій, безладдя; від тормошити – турбувати; пор. московське сутолока.
- СУХАН** – худий, виснажений.
- СУХИЙ** – те саме, що Сухан.
- СЯБР** – сусід (білоруське).

ТАГИМАСАД – ім'я скіфського Бога моря, джерел, водної стихії загалом, покровителя родючості; зображався з тризубом у руці; тотожний слов'янському Водянику, грецькому Посейдону та римському Нептуну.

ТАЇСЛАВ – дослівно “той, хто утаїв (приховав) славу”; потаємна слава.

ТАКСАК – значення неясне; ім'я скіфського воєначальника, який брав участь у війні з перськими військами Дарія.

ТАЛАЛАЙ – балакун, пустомеля.

ТАЛЕЦЬ – народжений навесні в березні, що раніше називався протальник (від танути, талий сніг). Ім'я боярина вижгородського Талець Єлович.

ТАРГІТАЙ – значення неясне. Давнє ім'я прабатька Слов'ян. Батьками Таргітая, за скіфськими легендами у переказі Геродота, були Зевс і дочка ріки Борисфена (за слов'янською релігією, вірогідно – Батько Сварог і Матінка Земля). У Таргітая було трое синів: Ліпоксай, Арпоксай і наймолодший – Колоксай. За їхнього царювання на Скіфську землю впали з неба золоті речі: плуг з ярмом, сокира і чаша. Першим побачив ці речі старший брат; тільки він підійшов, щоб підняти їх, як золото спалахнуло. Як наблизився другий брат, сталося те саме. Але коли підійшов третій, молодший брат, полум'я погасло, і він узяв золоті дарунки Богів. Тому старші брати віддали владу над всім Царством наймолодшому Колоксаю. (Геродот. Історія, IV – 5). Від старшого Ліпоксяя пішло скіфське плем'я, що називається авхатами. Від середульшого Арпоксяя – катіари з трастями, а від найменшого царевича – паралати. Всі вони загалом носять ім'я сколоти – за ім'ям їхнього царя. Скіфами ж їх називають греки (Геродот. Історія, IV – 6). Досі Таргітай згадується в Слов'янських казках під ім'ям Тарха Тарховича. Першочоловік Таргітай – культурний герой скіфської доби. Його символ – водоплаваючий птах, бо він є посередником між світом Предків (Навою), світом людей (Явою) і світом Богів (Правою). Вода, Земля, Повітря – три стихії, які підвладні водоплаваючому птаху.

ТАУСЕНЬ – див. Овсень.

ТВЕРДИЛО – похідне від твердий, міцний. Боярин Твердило відкрив німцям-христоносцям ворота Пскова в 1242 р.

ТВЕРДИМИР – твердий (міцний) мир.

ТВЕРДИСЛАВ – тверда (міцна) слава, витривалий.

ТВЕРДОЛИК – суворий з виду (лик – обличчя).

ТВЕРДЯТА – зменшене від імен з основою Тверд-.

ТВОРИЛАД – дослівно “творити лад”, упорядковувати.

ТВОРИЛО – скорочення від імен на Твор-.

ТВОРИМИР – дослівно “той, хто творить мир”. Історична особа боярин Творимир згадується в 1216 р.

ТВОРИСЛАВ – дослівно “той, хто творить славу”.

ТЕПЛО – теплий, народжений в теплий час року. Ім'я відоме в XV ст.

ТЕРПИЛО – терплячий.

ТЕТВА – тятива лука.

ТЕШИЛО – дослівно “той, хто тішить” – утішаючий; втіха. Ім'я з берестяної грамоти.

ТИТОМИР – захисник миру; можлива суміш з латинським ім'ям Тит (“той, хто захищає”). Порівняй зі слов'янським щит.

ТИХОЛІТО – народжений тихого (мирного, спокій ного) літа (року).

ТИХОМИР – тихий і мирний.

- ТИХОСЛАВ** – ім'я-новотвір: спокійна слава (тиха).
- ТИШКО** – зменшене від імен на Тихо-.
- ТОВСТУН** – товстий, повний.
- ТОЛИГНІВ** – “той, хто вгамовує гнів” (від старослов'янського утолять).
- ТОЛИСЛАВ** – дослівно “той, хто вгамовує славу” (від старослов'янського утолять).
- ТОЛМАК** – дослівно “той, хто тлумачить” (пояснює).
- ТОМИЛО** – дослівно “той, хто втомлює”.
- ТОМИСЛАВ** – утомлений славою. Ім'я Хорватського князя X ст.
- ТОПОР** – сокира. Згадується в новгородських книгах 1539 г. “холоп Топор”.
- ТОРОП** – хапливий, поспішний, від московського торопиться. Ім'я слуги Альоші Поповича, що брав участь в битві на р. Липиці в 1216 р.
- ТОРЧ** – держало списа, ратище.
- ТОРЧИН** – можливо, “той, хто належить до племені торків”. Історична особа Торчин згадується в 1015 р. в ПВЛ як кухар князя Гліба, що зарізав свого господаря кухарським ножем. Торчин також ім'я боярина Чернігівського.
- ТРАЯН** – див. Троян.
- ТРЕГУБ, ТРИГУБ** – 1) дослівно “тригубий”; ім'я може вказувати як на природню ваду (товсті губи, ніби потрійні), так і на ваду характеру – занадто говіркий, балакун, пустомеля, брехун тощо; 2) той, що “погубив трьох”, тобто силач, богатир, який подужає трьох у боротьбі (пор. душогуб, або міфологему перемоги одного над трьома, сімома та ін.); 3) потрійний (пор. у Г.Дяченка четверогубо –вчетверо).
- ТРЕТЯК** – третій син в родині.
- ТРИГЛАВ** – 1) Богознавча система етнічної релігії всіх слов'янських народів; 2) назва статуї Бога Трояна, яка мала три голови – символ єдності трьох світів (вимірів). ВК подає докладно вчення про Триглава: “Се бо, молячись, найперше Триглаву поклонятися маємо і йому велику Славу співаємо...” (доц. 11-А).
- ТРИГОСТ** – дослівно “третій гість”.
- ТРИМИР** – дослівно “три мири”; єдність трьох вимірів (світів: Прави, Яви і Нави). Хорватське ім'я. ТРИРІГ – дослівно “три роги”, див. ще Рог.
- ТРИЯН** – див. Троян.
- ТРОЯН** – Бог Триєдності у Слов'ян, покровитель людських душ у трьох царствах: Яві, Наві й Праві. У “Слові о полку Ігоревім” згадуються “тропа Трояна”, “віки Трояна”; також у ВК згадується “вік Троянь” (доц. 3-Б). Трояном ще називають батька, який має трьох синів. Не слід плутати Трояна із Траяном – у ВК також йдеться про римського імператора Траяна: “Згадаємо як Траян був дідами нашими розтросчений, і легіони полону брали до полів наших, і так трудилися на нас десять літ і одпущені були од нас” (доц. 29).
- ТРУВОР** – хибно сприйняте за ім'я; Трувор – міфічний брат Рюрика, що нібито прибув княжити в Ізборську (див. докладніше Синеус).
- ТУГАР** – 1) від тугий – міцний, дужий, повний; 2) сумний, від туга – печаль. Ім'я побутовало в слов'ян до XVI ст. Деякі дослідники вважають, що воно тюркського походження, однак, можна припускати, що так називали дитину, народжену в час лихоліть, воєн, в час загибелі батька, коли мати була в тузі та ін.
- ТУГАРИН** – те саме, що Тугар.
- ТУГОДУМ** – тупий, неосвічений.
- ТУЖИР** – дослівно “тучний багач” (від туки – жирний, повний, масивний і жир – багатство, достаток, запаси їжі, повнота).

ТУПОЧОЛ – дослівно “тупий чоловік”, або людина з низьким чолом – тупа особа. В XII сторіччі був відомий “тивун Тупочол”.

ТУР – 1) степовий дикий бик; на території України був поширений до XVII сторіччя; 2) в ПВЛ згадується: “Тур княжив у Турові, від нього і туровці прозвалися”; відомі імена боярина Київського та боярина Туровського (ПВЛ); 3) Тур як Божество вшановується на Коляду (Синопис); Гізель, засуджуючи язичницькі звичаї, записав: “Некоего Тура-Сатану і прочія богомерзкія скареди промишляюща вспоминають”.

ТУРБОГ – сузір'я Тура (Тільця); сузір'я, як сини Сварога, вважаються Божествами, звідси Тур – Бог; народжений під сузір'ям Тура (астрономічно 14 травня – 21 червня).

ТУРДІЙ – діями подібний до тура.

ТУРИЛО – ім'я, похідне від Тур.

ТУРОВИД – виглядом подібний до тура.

ТУРЯК – похідне від Тур; ім'я боярина Володимир-Волинського.

ТУЧА – 1) народжений у хмарну погоду; 2) від тучний – повний, товстий; ім'я новгородського посадника Тучі, який з багатьма іншими боярами потрапив у полон в 1456 р. у бою з московсько-татарським військом князя Шем'яки під Русявою.

ТУША – товстий; ім'я записане в Польщі у 1210 р.

ТЯГА – 1) від “тяга, тягнути” – в значенні заможний; пор. українське “козак-нетяга” – козак, що немає “тягла” для плуга, тобто коня, вола тощо; 2) втікач, пор. “дати тягу” – втекти.

У

УВІТИЧ – дослівно “віщуючий, вітаючий, провіщаючий”.

УГОМОН – спокійний, той, хто “угомонився”, той, що заспокоює; як антипод до Невгомон – невгамовний.

УГОНЯЙ – дослівно “той, хто уганяє”. Історичне ім'я новгородського тисяцького, який очолив оборону Новгороду від каральних загонів Добрині й Путяти, які христили новгородців вогнем і мечем. Він казав: “Краще нам всім померти, ніж дати Богів наших на наругу”. Ці слова і нині можуть служити прикладом шляхетності і мужності людини, яка захищає свободу своєї Батьківщини і честь своїх Богів.

УДАЛ – вдалий, від українського вдалий (пор. також московське Удалой).

УДРЕ – неясне; інші західнослов'янські форми імені: Удрикан, Удрище (за Ю. Венеліним).

УЛІБ – викривлене Гліб. Уліб – брат Святослава Хороброго. Він згадується в договорі Ігоря з греками в 945 р. як посол. В Іоакимівському літописі говориться, що князь Святослав, дізнавшись про зраду християн-дружинників, навіть і “єдиного брата свого Гліба не пощадив”, убивши його як зрадника (припускають, що це був його двоюрідний брат).

УЛИЧ – представник з племені уличів; назва слов'янського племені, яке жило між Дунаєм і Дністром.

УЛИБА – усміхнений.

УМАЙ – той, хто стомлює (від умаять – утомити).

УМИЛ – милий, той, хто викликає замилювання (дитяче ім'я).

УМНИК – розумний.

УНЕБОЖ – близьке до українського небіж – племінник, бідняк, покійник. Можливо,

префіксу- означає “той, що уникнув смерті”, тобто “ненебіжчик”. Мотиви називання таким ім'ям могли бути в ситуації, коли слаба, безнадійна дитина все ж виживала.

УНЕБОР – мабуть те ж саме, що й Унебож: пор. у Бориса Грінченка небор, неборейко – те саме, що й небіж (СУМ, Т. 2, ст. 537). Ім'я знаменитого венецького воеводи.

УНЕМИР – непримиренний; той, хто “унеможливорює” мир.

УПИР – кровопивця; московське вампір; відоме ім'я новгородського попа Упира Лихого, котрий переписав християнський рукопис, в якому склав подяку юдейському богу Єгові за те, що той “сподобив написати цю книгу”. Уявлення про упирів як міфологічних істот прийшли в Україну із Західної Європи (Д. Зеленін). Отже, твердження літописця-християнина про те, що нібито наші Предки поклонялися упирям, належить до таких же вигадок, як і подорож апостола Андрія в Україну по дорозі до Риму.

УПРАВКА – 1) той, хто вправляється робити все швидко (пор. діалектне “управитися” – зробити все по господарству, встигнути); 2) вправний (той, хто добре володіє якоюсь справою).

УРСУ – неясне; ім'я західнослов'янське (за Юрієм Венелиним).

УСЕНЬ – див. Овсень.

УСИНЯ – 1) казковий велетень, що має вуса на сім верст і живе в неприступних нетрях, має надзвичайну силу; 2) пор. також Овсень.

УСЛАД – 1) той, хто дає насолоду; 2) слов'янський Бог насолоди: бенкетів, веселощів, забав. На святах Услава обирали найкрасивішого юнака, який представляв Бога Веселощів. За даними Г. Дяченка, статуя Услава (Ослава) стояла в Києві.

УТИША – утіха.

УТИШАН – той, хто втішає; втіха.

УТІН – качур; водоплаваючий птах (символіку див. Таргітай).

УТРЕННИК – ранковий, народжений вранці. Ім'я зятя Богумира.

Х

ХАЛЯВА – халява чобота.

ХАТНИК – те саме, що Домовик; у Білорусі його ще називають Піднічником, за те, що він спить під піччю. Він встає на світанку й штовхає півня, тоді той кричить і будить господаря.

ХВАЛИБОГ – дослівно “хвала Богові”; той, що хвалить Бога.

ХВАЛИМИР – дослівно “хвалити мир”.

ХВИЛИБУД – що піднімає (будить) хвилю; ім'я антського воеводи V ст.

ХВІСТ – хвіст. В новгородських книгах згадується в 1495 р. селянин Хвост.

ХВОРОЩА – болісний, хворобливий.

ХВОЩ – жорсткий; від назви рослини “хвощ”.

ХЛІБ – хліб; мотиви називання цим іменем стосувалися поняття постійного добробуту – хліб, як символ багатства, святості.

ХЛІБОСЛАВ – дослівно “славить хліб”; славний хлібороб; вірогідно, ім'я-новотвір.

ХЛІВНИК – у білорусів дух хліва, стайні.

ХЛОПОТУН – дослівно “той, хто клопочеться”.

ХМІЛЬ – Бог бенкетів, пиття; водночас назва рослини. Язичницьке ім'я носив і гетьман Богдан Хміль (Хмельницький).

ХОВ – схований; від ховати, ім'я-оберіг. Так називали дітей, щоб приховати їх від злих

сил, хвороб, нещасть.

ХОВАН – те саме, що Хов.

ХОДОТА – похідне від ходити, ходак, вірогідно, “ходити в похід, на війну”. Ім'я Ходота відоме в історії: князь в'ятичів у XII ст. Воював проти насильницької християнізації слов'ян.

ХОДИНА – ходок. На думку деяких дослідників, так звали автора “Слова о полку Ігоревім”, який у кінці пісні зазначив “рекли Боян і Ходина – Святославля піснетворці”.

ХОЛОПИЩЕ – зневажливе прізвисько: раб, холоп.

ХОРБЕР – хоробрий; згадується (ВК, дощ. 21) як оборонець храмів Предківської Віри.

ХОРВАТ – 1) похідне від хоро – коло; представник племені хорватів; у ВК, дощ. 7-3 згадується як родоначальник хорватів; варіант імені Горовато.

ХОРИВ – за іншою версією: родоначальник Хорватів, брат Кия, син отця Ора (за ВК, дощ. 38-А).

ХОРИГА – можливо, в основі хоро – коло; отець Хориґа згадується у ВК, дощ. 29.

ХОРОШКО – похідне від хороший.

ХОРОШУН – похідне від хороший, той, хто причепурюється, прихорошується.

ХОРС – Бог зимового Сонця, Син Свароґа. Ім'я утворене від хоро – коло. За деякими версіями, Хорс – Бог Місяця (холодний; світить, тане гріє), нічне світило. Англійське Hors означає кінь (пор. білий кінь Світоvida – символ світанку, світла). В деяких перекладених пам'ятках ім'я Хорс пояснене як Аполон. О. Фамінцин пропонував розглядати це ім'я як твірну основу для назви племені Рос – Рус, вірячи в Божественність походження народу: велети – від Велеса, марси – від Марса (в Італії), гермунди – від Гермеса (в Німеччині), роси – від Хорса., Хороса. Пор. перехід Hors / Hros; в німецькій мові також Hors перейшло в Ross.

ХОРТ – давня назва вовка. Поняття пов'язане з войовничістю (“воїни-пси” – каста воїнів-характерників). ХОТЬ – бажаний; той, якого хотіли.

ХОТЕН – те саме, що й Хот.

ХОТЕНКО – похідне від хотіти.

ХОТИБОР – дослівно “прагнучий до боротьби”; той, хто хоче боротися (люблячий боротьбу).

ХОТКО – скорочення від імен на Хот-.

ХОТОБУД – збуджуючий бажання.

ХОТОВИД – той, хто має збуджуючий вигляд.

ХОТОНІГ – бажаний і ніжний.

ХОЦ – те саме, що й Хот.

ХОТУЛЬ – зменшення від імен на Хот-.

ХОТЯК – зменшене від Хот.

ХРАБР – хоробрий, сміливець. Болгарський чорноризець Храбр писав у X ст., що Слов'яни задовго до Кирила мали власну писемність, яку називали “чертами і різами”; сам християнин носив язичницьке ім'я.

ХРЕСНИЙ – нечистий дух, який перебуває на перехресті доріг; на Уралі збереглася навіть лайка “пішов к хресному!”, яка, вірогідно, була первісною стосовно християнського “пішов к Чорту!”; поява ж придорожніх хрестів замість язичницького бдина (стовпа з невеличким дашком) – належить вже до християнського часу.

ХУДАН – худий, кволий, виснажений, слабкий.

ХУДАШ – те саме, що й Худан.

ХУРС – те саме, що й Хорс.

ХУРСТЕН – можливо, похідне від Хорс; ім'я купця У посольстві Ігоря Рюриковича до греків.

Ц

ЦВІТАН – похідне від цвіт, народжений у цвітні (квітні).

ЦВІТОСЛАВ – ім'я-новотвір: те саме, що й Цвітан.

ЦУР – дух-охоронець роду; слово відцуратись означає “відмовитись від володіння, звичаїв і знань своїх Предків”; слова “Цур, тобі, Пек!” мають захисне значення (оберіг) від недобрих ворожих зазіхань; див. ще Чур.

Ч

ЧАДОГОСТЬ – дитя-гість, довгоочікуване дитя.

ЧАЄГОСТЬ – очікуваний гість (від старослов'янського чаять – чекати, сподіватися).

ЧАЄСЛАВ – той, хто сподівається на славу.

ЧАПОНОС – довгоносий.

ЧАСЛАВ – те саме, що Чеслав.

ЧЕРЕДА – чергова дитина (наступна); від черед – порядок, черга.

ЧЕРНИШ – чорнявий; або син слуги, людина низького походження.

ЧЕРНЬ – чорний. Ім'я князя, що заснував Чернігів.

ЧЕРНЯК – чорнявий, чорноволий.

ЧЕСН – чесний.

ЧЕСЛАВ – дослівно “чесна слава”; ім'я сербського князя X ст.

ЧЕСТА – чесний.

ЧЕСТИМИЛ – милий для Честі; той, кого любить Честь (тут Честь – духовна сутність).

ЧЕСТИМИР – чесний в мирі.

ЧЕТВЕРОК – четвертий син в родині.

ЧИСЛОБОГ – Бог Часу. У ВК закарбовано: “І Числобог рахує дні наші, чи бути дню Сварожому, чи бути ночі” (доц. 11-Б). Зображався у вигляді статуї з двома обличчями: Сонця і Місяця. Сонце відраховує денний час, а Місяць . нічний. За народними переказами, перед храмом Числобога росли різнобарвні квіти, які розтуляли свої пелюстки в різний час доби: від раннього ранку до пізньої ночі. За ними жерці визначали, котра година. Числобог тотожний грецькому Кроносу, римському Сатурну. Його свята відбувалися в час зимового сонцестояння (римські Сатурналії починалися 17 грудня і продовжувалися цілий тиждень; в Україні – 21-22 грудня Числобог вшановується поруч із Сварогом). **ЧОТИРЬ** – четвертий син в родині.

ЧОРНОБОГ – Бог Ночі. У ВК закарбовано: “Білобог і Чорнобог б'ються – і ті Сваргу тримають, аби світу не бути поверженому” (доц. 11-А). Чорнобог не несе негативного смислового навантаження, якого йому надали християнські попи, а пізніше дослідники з

християнською свідомістю. Він врівноважує Всесвіт; Ніч – володіння Чорнобога – для язичника священна, адже Сварог відкриває людського зору всі сузір'я для молитов і спілкування з Богами. У Бамберзі в балтійських слов'ян знайдена статуя Чорнобога у вигляді лева (чи вовка) з рунічним написом “Царні Бгу” – Чорнобог; за Шафариком, це Бог венеців.

ЧОРНОВІЛ – чорний віл – символ Чорнобога.

ЧОРНОТА – чорний.

ЧОРНОТУР – чорний тур – символ Бога Ночі, або сузір'я Тура (Тільця).

ЧОРНОУС – чорновусий.

ЧОРТ – первісно жрець Чорнобога; людина, наділена великою магичною силою, яку дають їй знання, почерпнуті зі стародавніх священних книг, написаних тайнописом (чергами і різами). Чортом називають також Домовика, Діда, Чура, Пращура, Цура – тобто родові Божества. Є свято “Чортовий тиждень” – в середині лютого, пов'язане з магією родючості, маскарадами, рядженням у вивернуті кожухи, маски (скурати, личини), через що християнські попи й створили образ Чорта для залякування ним людей, перетворивши його в суперника Бога.

ЧТИРАД – укр. дослівно “шануючий радість”, від старослов'янського чтити – шанувати.

ЧУДАК – від чудо; чудний, дивакуватий.

ЧУДИМИР – від чудо і мир; дослівно “чудесний для миру (людей)”.

ЧУДОРОД – чудово народжений.

ЧУР, ЧУРА – від санскритського сиг – курити, палити (приносити жертви Вогню – дерево, чурка); пор. також старосл, черта – риска (оберіг, межа). Див. Цур.

ЧУРИК – зменшене від Чур, Цур.

ЧУРИЛО – 1) ім'я, пов'язане з образом духа Чура – Прапредка, що символізує потужну силу Рода, оберігає від чужинських впливів; в обрядовому фольклорі ім'я Чур, Чурило видозмінилося в Джурила, Ярила, що також є символами чоловічої плідної сили; 2) згадується як ім'я богатиря в галицькому билинному циклі: стеля його замку, як склепіння неба, на якому світять Сонце, Місяць і Звізди; його волосся – золота дуга; шия, як білий сніг; очі, як у ясного сокола; брови, мов у чорного соболя. Перед ним несуть соняшника, а він їде на коні, тішачись: виробляє різні чуда лицарської доблесті (з коня на коня перескакує, з сідла у сідло перелітає). В нього закохуються не тільки : красні дівичі, але й заміжні молодичі, і навіть сама княгиня. Чурило – мабуть чи не перший в українській народній поезії образ облесливого коханця, спокусника жіноцтва, недаремно по-батькові він зветься Пленкович (від слов'янського пленять – полонити красою, спокушати; пор. ще Перелесник).

ЧУРИЛА – те саме, що й Чурило; ім'я боярина Білгородського (відоме з ПВЛ).

ЧУХОМА – від чухатись; ім'я воїна князя Данила.

Ш

ШАРКО – 1) круглий, повний, як куля (рос. шар); 2) від діалектного українського шара – фарба, краска, яскравий, червоний.

ШАЯН – західнослов'янське; варіанти Шиян, Шеян; існує назва двох гір Шиян і Шияниха.

ШЕСТАК – шостий син.

ШИЛО – шило.

ШИРЯЙ – 1) широкоплечий; 2) похідне від ширяти – швидко літати, бігати тощо; могло

означати того, хто нишпорив по всіх усядах, все бачив, знав; або ім'я вправного воїна, швидкого, рухливого.

ШИШКА – шишка; символіка: первісно – родючості, а пізніше – високої посади.

ШОСТАК – те саме, що Шестак – шостий син.

ШУБА – 1) шуба – символ багатства, або народження в пелені (сорочці); 2) на думку В. Казакова, в Московщині так називали недоношених дітей: після народження таких дітей клали в рукав шуби для нагрівання; 3) ім'я згадується в писемних джерелах у 1368 р. Нині побутує як прізвище.

ШУКЛЯ – від шукати – той, хто постійно шукає. Ім'я записане в XV ст. у Переяславі.

ШУЛЬГА – лівша.

ШУМ – див. Шумило. Згадується у веснянках, гаївках: “Ой, нумо! Нумо! Заплетімо Шума!”

ШУМИЛО – 1) шумний, крикливий; 2) народжений навесні, коли розвиваються листочки на деревах (шум –весняне буяння зелені).

ШУМИХА – те саме, що й Шумило. Це ім'я (чоловіче) згадується в писемних пам'ятках початку XVI ст.; у веснянках Шумиха – жіноча пара Шума.

Щ

ЩАДИЛО – дослівно “той, хто щадить” – береже.

ЩАСНИЧ – щасливий.

ЩАСТИСЛАВ – ім'я-новотвір: прославлений щастям.

ЩАСТИТВОР – ім'я новотвір: творець щастя.

ЩЕДР – старослов, щедрий.

ЩЕДРОСЛАВ – ім'я-новотвір: уславлений щедрістю.

ЩЕК – 1) змії; за легендами, родоначальник чехів. (ВК: дощ. 7-Г, 3, 31, 38-А); 2) від давньоруського щекотати – смішити (ущекотав – розсмішив).

ЩЕРБ – щербатий; можливо, народжений на спадаючому (старіючому) Місяці, який ще називають ущерб.

ЩЕРБАК – те саме, що й Щерб.

ЩУКА – щука. Ім'я з берестяної грамоти.

Я

ЯВІР – назва дерева, білий клен.

ЯВОЛОД – володар світу Яви, дослівно “життєвий, проявлений в світі Яви, в житті”.

ЯГНИЛО – від ягня.

ЯДРЕЙ – ядрений, здоровий, сильний. Ім'я духа плодючості (від ядро – яйце).

ЯДРИНЕЦЬ – те саме, що Ядрей.

ЯНИСЛАВ – від янь – сам і слав – славити, хвалити, тобто – самохвал.

ЯР – плодючий.

ЯРБОГ – Бог родючості; за ВК (дощ. 38-А), Ярбог “править весняним цвітінням і русаліями, і водяниками, і лісовиками, і домовиками”.

ЯРЕК – зменшене від імен з основою Яр-.

ЯРЕЦЬ – народжений навесні на свято Ярила (23 квітня).

ЯРИЛО – сила весняного Сонця. Ім'я сонячного Бога весни і любові. Ярило – весняне

сонце. Його день 23 квітня. Обряди водіння Ярила – красивого парубка у вінку з перших весняних квітів і зел – символ весняного розквіту, магія родючості.

ЯРОБОР – дослівно “яросний борець” (мужній, войовничий).

ЯРОВИТ – у балтійських слов'ян Бог весняного буяння природи; зберігся запис промови жерця храму Яровита, яку він виголосив від імені Бога, зустрівшись у лісі з селянином: “Я – Бог твій, я той, хто вдягає поля муравою і листям ліси; в моїй волі плоди нив і дерев, приплод черед і все, що служить на користь людині: все це даю тим, хто шанує мене, і відбираю в тих, хто нехтує мною”. Яровита уявляли у вигляді витязя у військових обладунках. Герборд писав, що Яровит “по латині називається Марсом”. У Волегасті було святилище Яровита, де на стіні висів священний щит мистецької роботи, покритий золотом; нікому зі смертних не дозволялося торкатися його, бо це було пов'язане з релігійним пророцтвом. Цей щит виносили тільки під час війни і несли попереду війська як священну реліквію, що приносить перемогу.

ЯРОГНІВ – гнів Ярила, тобто пристрасть, вогонь.

ЯРОЛИК – подібний ликом (лицем) до Ярила.

ЯРОМИЛ – милий Ярилу.

ЯРОМИР – родючий світ.

ЯРОМИСЛ – ім'я-новотвір: запальний, емоційно мислячий.

ЯРОПОЛК – дослівно “військо Ярила”. Відомі імена багатьох князів, наприклад, Ярополк Святославович (961-980 рр.) – князь київський (972-980 рр.), син Предслави й Святослава Хороброго.

ЯРОСВІТ – дослівно “світло Ярила”.

ЯРОСЛАВ – той, хто славить Ярила. Мотиви називання цим іменем – народження на свято Ярила, взагалі навесні, магія плодючості, життєвої сили.

ЯРУН – 1) син Ярила: символіка родючості, життєствердження; 2) писемна згадка імені боярина Київського в Літописі Руському.

ЯРЧИК – зменшене від Ярослав; похідне від Яр, Ярило.

ЯСУН – 1) можливо, від давньоукраїнського ясний, сонячний, пор. також у ВК Сонце Ясуне; 2) ім'я воеводи у ВК, дощ. 7-Д, 7-Г.

ЯХОНТ – дорогоцінний камінь, самоцвіт.

ЯЩЕР – ящер, володар підводно-підземного світу, якого вшановували новгородські слов'яни.

ЖІНОЧІ ІМЕНА

А

АЛКОНОСТ – значення неясне; напівжінка, напівптах, що зображається на слов'янських лубочних картинках. Вона має різнобарвне пір'я, дівочу голову в золотій короні з ореолом, у руках тримає райські квіти, на давніх зображеннях є й пояснювальні написи. Вона називається райською птицею за свій чарівний голос: той, хто почув спів Алконоста, забуває про все на світі. Можливо, цей образ бере свій початок з образу Матері-Слави. До неї подібна також слов'янська Жар-птиця та Птиця-Сирин російської міфології.

АПІ – ім'я скіфської Богині Матінки-Землі.

АРГА – значення неясне; вірогідно, в основі перекинуте Геродотом Яр- (Ярка);

Геродот називає двох дочок гіпербореїв, очевидно слов'янок Аргу та Опіду, які прибули колись із Скіфії на о. Делос, щоб принести дари в святиню Артеміди. Ці дари мали на меті сприяти полегшенню пологів у жінок. За часів Геродота могили цих скіфських дів знаходились за храмом Артеміди, а делоські жінки щороку на честь Арги й Опіди збирали дари Богині й співали гімни, які склав лікієць Олень.

Б

БАБА – жіночий дух різних стихій: Житня Баба (життя і родючість). Баба Простоволоска (чаклунка). Баба Залічниця (домовичка), Болотна Баба (дух болота). Баба Мара, Біла Баба (Смерть, Доля, розпорядниця часу життя), Баба Яга та ін.; первісна сутність – дух предкині, матері-родоначальниці, належної до світу Нави, часто є посередником між трьома світами (Прави, Нави і Яви). Тільки через посередництво християнського світогляду набула страшних і негативних рис. В етнічних слов'янських релігіях є культ Предків, зокрема, свята Діди й Баби, що є поминальними днями, які відзначаються кілька разів на рік.

БАЖЕНА – від бажати – бажана.

БЕРЕГІНЯ – дослівно “народжена на березі”. Назва давньослов'янської Богині, покровительки жіноцтва, що відображає загалом жіночу продукуючу сутність природи. Давнє значення слова берег- високий, тобто місце вище від самого русла ріки. Все, що пов'язане з берегом, має назву похідну від нього: бережина – берегова трава, побережняк – береговий вітер, берегуля – берегова ластівка та ін. Берегиня також тісно пов'язана з водою (жіноча сутність), березою (жіночий символ). Берегиня згадується у ВК як провісниця славних перемог руських воїнів та бояр, які боронили свою землю від ворогів “ті славні нічого не берегли, ані життя свого – так прорекла їм Берегиня” (ВК, дощ. 7- Ж).

БЕРЕЗА – священне дерево слов'ян; береза – жіночий символ, пов'язаний також з Берегинею.

БЕРЕЗИЦЯ – ім'я однієї з русалок.

БЕРИСЛАВА – див. чоловіче Берислав.

БЕСПУТА – беспутня, безталанна.

БІЛИЦЯ – білка; див. також чоловіче Білик.

БІЛОГОРА – див. чоловіче Білогор.

БІЛОСЛАВА – біла (священна) слава. На думку Ю. Козлова, Білослава – дочка славинського князя Власта, – була першою жінкою Кия (“От князя Рюрика до імператора Николая II”).

БІЛОЯРА – див. чоловіче Білояр.

БІЛОСНІЖА – білосніжна;

відомий напис на пряслиці: “Вонеси Білоснізі”.

БІЛУЦА – біла, свята, святкова; західнослов'янське.

БІЛЯНА – біла, білолиця, білокоса.

БІЛЯНКА – те саме, що Біляна.

БЛАГІНЯ – від благо – добро, щастя, радість, благополуччя.

БЛАГОВИДА – від “благий вид” – красива.

БЛАГОСЛАВА – див. чоловіче Благослав.

БЛАГОЯРА – див. чоловіче Благояр.

БОГДАНА – дана Богами.

БОГИНЯ – жіноча Божественна сутність; Богиня-Мати; подружня пара Бога-Отця; її уявляють в образах Землі-Матінки, Мокоші, Лади, Рожаниці; в релігіях давніх народів її втілення на Небі – Луна (Місяць), яка мала епітет Цариця Небесна і була первісно жіночим Божеством. Їй випікають жертвні пироги, вареники, що символізує вагітність (начинка). Див. ще Бог, Божич.

БОГОВІДА – дослівно “відаюча Богів”.

БОГОЛІПА – красива – дослівно “Богу ліпша”, Богоподібна.

БОГОЛЮБА – див. Боголюб.

БОГУМИЛА – мила Богу.

БОГУСЛАВА – народжена на славу Богам.

БОГУШКА – зменшено-пестливе від імен з коренем Бог-.

БОЖА – присвячена Богу; сербське.

БОЖЕДАНА – дана Богами.

ВОЖЕНА – Божа (чеське).

БОЖЕМИЛА – те саме, що Богумила.

БОЖЕСЛАВА – Божа слава.

БОЖЕТИХА – див. чоловіче Божетіх.

БОЖИМИРА – див. чоловіче Божимир.

БОЙНА – бойова; сербське.

БОЛЕСЛАВА – дослівно “більш славетна”. Ім'я дочки Святослава Володимирського (1196-1252 рр).

БОЛОТНИЦЯ – див. Баба (Болотна Баба).

БОРИМИРА – див. чоловіче Боримир.

БОРИСЛАВА – та, що бореться за Славу.

БОЯ – скорочення від Бойна, Бояна; сербське.

БОЯНА – бойова; див. також чоловіче Боян.

БРАНИБОРА – див. чоловіче Бранибор (пор. з легендами про войовничих жінок – амазонок).

БРАНИСЛАВА – див. чоловіче Бранислав.

БРАТІСЛАВА – 1) та, що “бере” славу; 2) та, що має славного брата.

БРАТОМИЛА – братові мила.

БРАТОСЛАВА – див. чоловіче Братослав, а також Братіслава (2).

БРЕСЛАВА – та, що “обрела” – здобула славу.

БРОНИСЛАВА – те саме, що Бранислава.

БРЯЧИСЛАВА – див. чоловіче Брячислав.

БУДАНКА – зменшене від імен на Буд-.

БУДИМИРА – див. чоловіче Будимир.

БУДИСЛАВА – дослівно “пробуджуюча славу”.

БУЄСЛАВА – буйна слава. **БУРЯ** – народжена в бурю.

В

ВАДИМИРА – див. чоловіче Вадимир.

ВАНДА – можливо, утворене від Вандала (назва річки Vandalus), або від латинського Veneda – жінка з племені венедів (слов'янка).

ВЕЛЕНА – від веліти.

ВЕЛИКА – велика.

ВЕЛИМИРА – див. чоловіче Велимир.

ВЕЛИСЛАВА – велика слава.

ВЕРБИЦЯ – ім'я однієї з русалок.

ВЕРХУ СЛАВА – дослівно “та, що знаходиться на вершині слави”.

ВЕСЕЛА – весела.

ВЕСЕЛИНА – весела, та, що веселить.

ВЕСЕЯ – 1) жінка з племені весь (угро-фінське плем'я, що мешкало поблизу Ладозького озера); 2) селянка: від слов'янського весь – село.

ВЕСНЯНА – народжена навесні.

ВЕСТА – див. Віста.

ВИДАНА – 1) видна, вродлива (з наголосом на другому складі); 2) народжена на свято Вида (Видів-день, коли показують все своє добро Світовиду, 15 червня н. ст. за язичницьким календарем); 3) та, над якою здійснено обряд “продажу” (з наголосом на першому складі, див. також чоловіче Продан).

ВИДОСАВА – видна, вродлива (південнослов'янське ім'я), можливо також пов'язане зі Світовидом літнім 15 червня).

ВИШЕНА – те саме, що Вишня (2); у ВК згадується ім'я одного з Богів – Вишень – у значенні Всевишній (дош. 15-Б); існує також народна назва знаку Зодії – Вишена (Змієносець, що припадає на період від 30 листопада до 18 грудня за астрономічним календарем).

ВИШЕСЛАВА – див. чоловіче Вишеслав.

ВИШНИЦЯ – ім'я однієї з русалок.

ВИШНЯ – 1) назва ягоди вишня; 2) жіночий рід від прикметника вишній, тобто Божественний.

ВІРА – 1) з давнього індоєвропейського *uer – справжній; слов'янське значення – вірна, правдива, незрадлива; християнські проповідники, створюючи свої міфи про “святих” Віру, Надію і Любов, переклали латинське Фіда нашим ім'ям Віра; 2) офіційне мовознавство розглядає ім'я Віра як кальку з грецького Pistis, що також непереконливо; 3) в українській, як і в інших слов'янських мовах, є багато слів з коренем вір-: віра, вірити, довіряти, вірний, довірений, повір'ята ін., що свідчить про його широкі словотворчі можливості, а отже, і слов'янське походження імені. Див. також чоловіче Вірко, а також “легенди” імен Надія, Любова.

ВІРОСЛАВА – див. чоловіче Вірослав. **ВІСТА** – вішунка: від вість – повідомлення. Пор. у римлян Богиня Веста – хранителька домашнього вогнища, у греків – Гістія (Гестія). Цій Богині присвячували головні державні святилища, вогонь яких вважався символом державної міцності й могутності. В храмах Вести служили прекрасні діви – весталки, які берегли священний Вогонь. У скіфській релігії за державний Вогонь відповідає Богиня Табіті, яка тісно пов'язана з інституцією царської влади, тобто державного керма.

ВІЩЕСЛАВА – дослівно “віща слава”.

ВЛАДА – владна; ладна – гарна.

ВЛАДИСЛАВА – див. чоловіче Владислав.

ВЛАСТА – владна. Чеська княгиня X сторіччя Власта очолювала дружину, що складалася з дівчат-воїнів.

ВЛАСТЕЛИНА – володарка; та, що має владу.

ВОГНЕДАНА – ім'я-новотвір: 1) дослівно “Вогонь і Вода”. Пор. народні пісні й легенди, де Цар-Вогонь і Цариця-Водиця (Богиня Дана) – два першопчатки буття; 2) “Вогнем дана” (Вогнебогом).

ВОГНЕДАРА – див. чоловіче Вогнедар.

ВОГНЕЛЮБА – “вогонь любити”, новотвір.

ВОГНЕСВЯТА – вогнем посвячена.

ВОГНЕСЛАВА – див. чоловіче Вогнеслав.

ВОГНЯНА – ім'я-новотвір: палка, пристрасна.

ВОДЯНИЦЯ – жінка Водяника; жіночий дух Води; Водяна Баба; іноді її ототожнюють з Русалкою. Уявляється як оголена жінка з довгими косами, які розчісує гребенем, вийшовши на берег. Якщо рибалки знайдуть гребінь на березі, то в них заплутаються сіті. На Півночі Росії зберігся фрагмент міфа про Водяничку і діда Савку, який викрадає її худобу, і з яким вона бореться, щоб повернути своїх корів. Цей сюжет вже частково християнізований, але нагадує міфи про боротьбу Велеса з Перуном за худобу, в результаті якої йде дощ.

ВОЛЕЛЮБА – див. чоловіче Волелюб.

ВОЛЕМИРА – див. чоловіче Волемир.

ВОЛОДАРА – див. чоловіче Володар.

ВОЛОДИМИРА – див. чоловіче Володимир.

ВОЛОСИНЯ – народжена під сузір'ям Волосині (Волосожар, Баби-звізди; 14 травня – 21 червня), що є жіночими родовими Божествами, які, за легендами, “рухають час”.

ВОЛОТКА – жіноче від ведет, волог – велетень.

ВОЛХВА – волхвиня, чаклунка; служителька язичницького храму; хранителька таємничих знань етнічної релігії; в народних переказах часто вживається професійна назва як власне ім'я: князь Волх(в), цариця Волховиця, баба Волхитка, баба Волховка. Етимологію див. чоловіче Волхв.

ВОЛЯ – скорочення від імен на Воле-.

ВРАТИСЛАВА – та, що повернула славу.

ВСЕВІДА – та, що все відає (знає).

ВСЕМИЛА – мила всім людям; Всемила з племені галявин дніпровських була другою жінкою Кия (за Юрієм Козловим).

ВСЕНІЖА – ніжна всім.

ВСЕСЛАВА – всім славетна; дочка Всеволода Велике Гніздо – князя Володимирського (1176 – 1212 рр).

ВТОРУША – друга дочка в родині. Зменшене Вторишка (московське).

ВУПНА – значення неясне; В. Казаков пропонує: рос. выпь – рева, плакса (назва птаха, укр. бутан, крик якого схожий на плач, ревіння); ім'я, відоме з напису на пряслиці.

ВЯЧЕСЛАВА – дослівно “славетніша”. Від давньослов'янського вятший – старший, головний, більший.

В'ЯЧЕСЛАВА – див. чоловіче В'ячеслав.

ВЯЧКА – скорочення від Вячеслава.

ВЯЩЕСЛАВА – те саме, що й Вячеслава.

Г

ГАЇНА – народжена в гаю (див. Б. Грінченко, гаїна – гай: “В зеленій гаїні, при низькій

долині, козак грає і співає о любій дівчині”).

ГАЛАНЯ – 1) галаслива, балакуча; 2) від українського діалектного гал – куля, кругляк (пор. галушка – пухкий виріб з тіста, галька – круглий камінець).

ГАМАЮН – 1) можливо, від гомоніти ; 2) віща птиця слов'ян, посланиця Богів, що співає людям божественні слави, віщує майбутнє тим, хто вміє почути її таємну мову. Вона знає все на світі: і про сотворення Світу, Неба і Землі, і про Богів Прави, духів і героїв, людей і звірів. Але вона може принести бурю і смерть, якщо летить зі сходу Сонця.

ГІПЕРОХА – ім'я гіперборейської дівчини (слов'янки), яка разом з подругою Лаодікою несла дарунки – священні предмети, загорнуті в пшеничну соломку до храму Артеміди (Рожаниці) на Делосі. Як по-слов'янськи звучали їхні імена, нині важко встановити, адже Геродот сильно перекручував наші імена на грецький лад, можливо найближче до Гіперохи – Перушка.. Це було перше таке священне посольство, яке супроводжували п'ять чоловіків для їхньої безпеки. Ці посланці не повернулися на рідну землю, вони поховані біля храму, де щороку на їхні могили молодь перед вступом у шлюб приносить в жертву пасмо свого волосся, накручене на веретено. Пізніше подібні обряди стали здійснювати таким чином: діви несуть дари тільки до кордонів своєї країни і передають їх іншим дівам, своїм сусідам, які несуть дари до своїх кордонів і передають так далі, поки дари не прибудуть на о. Делос. За прикладом слов'янок, жінки багатьох індоєвропейських народів здійснювали священні обряди із пшеничною соломкою. Обряди перенесення хліба через кордони держав відомі ще й в середині ХХ ст. (обряд для зупинення війни, записаний Андрієм Шкарбаном на Поліссі, здійснювався українськими та іншими слов'янськими дівчатами в 1943-45 рр.).

ГОДИЦЯ – 1) народжена в добру годину; 2) пригожа.

ГОДНА – 'придатна. Дружинниця чеської княгині Влади.

ГОЛИЦЯ – так називали дівчаток, що народились у чистому полі (див. Б. Грінченко: голиця – чисте поле, прочищене від дерев місце).

ГОЛУБА – голубка.

ГОРДАНА – 1) горда; 2) “згори дана”, тобто дана Богами; 3) сучасна народна етимологія пов'язує з легендарним Отцем Орієм (за ВК) і Богинею Даною.

ГОРИГЛЯДА – 1) та, що дивиться згори – переносно “гордовита”; 2) від горіти і глядіти-дивитися, тобто, “палкий погляд”.

ГОРИСЛАВА – 1) осяйна слава (та, що горить); 2) за версією Лаврентіївського літопису, це ім'я пов'язують з поняттям горе стосовно княгині Рогніди (Рогнеди). Рогніда отримала ім'я Горислава після її нещасного шлюбу з князем Володимиром (відомим пізніше як “христитель Русі” і “святий”), який приніс їй стільки горя, згвалтувавши її на очах її родини, вбивши її батька, двох її братів, та свого рідного брата Ярополка, який був нареченим Рогніди; недаремно літописець подав повідомлення, що Рогніда-Горислава намагалася вбити сонного Володимира, але він прокинувся. Князь хотів негайно вбити жінку – але син захистив матір від гніву Володимира, її було заслано в монастир.

ГОРИСЛАВА – дослівно “вгору до слави”: від українського діалектного горі – угору.

ГОСТЕНА – 1) гостя; 2) зменшене від Гостеніга.

ГОСТЕНІГА – див. чоловіче Гостеніг.

ГОРОДИСЛАВА – дослівно “городити славу” – охороняти свою славу; родове ім'я дочки Святослава Всеславовича (ІХ покоління від Рюрика), яка була віддана в монастир, де отримала християнське ім'я Євдокія).

ГРАДИСЛАВА – те саме, що Городислава.

ГРАНИСЛАВА – див. чоловіче Гранислав.

ГРЕМИСЛАВА – див. чоловіче Гремислав; ім'я дочки князя Всеволода Олександровича; ім'я дочки Ингваря Ярославовича та інших.

ГРЕЧУХА – ім'я однієї з русалок. **ГРОЗА** – гроза, грізна; народжена під час грози, західнослов'янське.

ГРУШЕНИЦЯ – ім'я однієї з русалок.

Д

ДАЛЕВИДА – ім'я-новотвір: передбачлива.

ДАЛЕСЛАВА – ім'я-новотвір: славетна далеко.

ДАНА – ім'я східнослов'янської Богині Води – втілення жіночого першопочатку буття; складає пару протилежностей з Вогнем – чоловічим першопочатком буття. Це ім'я надавали дівчаткам, що народилися біля води, або на свято, пов'язане з Богинею Даною (Водосвяття – 1 або 2 січня. Рожаниці – 8, 9 вересня, свята Мокоші, Русалії та ін.). Див. ще чоловіче Дан.

ДАНУТА – зменшене від Дана.

ДАРИНА – подарована.

ДАТКА – дана, подарована; чеське.

ДЕВАНА – Богиня гаїв і лісів (пор. з римською Діаною). Вона ж Дива, Діва, Дівія, Золота Баба; у поляків Дзеванна.

ДЕННИЦЯ – одне з імен Богині ранкової зорі; латинська назва цієї зірки Люцифер була перекручена християнством на ім'я антипода Бога; хоча ранні християни Люцифером називали й самого Христа, й Іоанна Хрестителя, й діву Маріам (Марію) – у значенні “світанкова зоря”, але згодом склався стереотип образу “ворога роду людського”, що засвідчило відверту ворожість християнства до природних етнічних релігій. Див. ще Дива.

ДЗВЕНИМИРА – та, що дзвенить усьому миру.

ДЗВЕНИСЛАВА – дослівно “слава, що дзвенить”. дзвінка, гучна слава.

ДЗВІНКА – скорочення від імен на Дзвін-.

ДЗІДЗИЛІЯ – у поляків Богиня-покровителька шлюбу, тотожна грецькій Венері; її молять про потомство. Див. ще Дідилія.

ДИВА – вранішня зоря.

ДИВОВИЦЯ – ім'я однієї з русалок.

ДІБРОВКА – народжена в діброві (священному гаю); ім'я дочки Юрія Всеволодовича, першої жінки Василька Романовича.

ДІДИЛІЯ – слов'янська Богиня жіночої плідності; її вшановують всі жінки, особливо вагітні, а також безплідні просять Богиню, щоб послала родючість. Статуя цієї Богині була прикрашена коштовностями; руки підняті вгору – одна затиснута в кулак (символ труднощів народження), а друга долоня вільно розкрита (символ благополучних пологів). За легендами, в Києві був один з найвеличніших храмів цієї Богині, їй приносили в жертву квіти, плоди (“Словарь славянской мифологии”).

ДІНОЧА – значення неясне. Ім'я відоме з напису на пряслиці “Решек Диночи”.

ДНІСТРА – від назви ріки Дністер.

ДОБРАВА – від українського діброва, російського дубрава. Ім'я моравської княжни X ст. Див. ще Дібровка, Дубровка.

ДОБРИНА – добра; південнослов'янське.

- ДОБРИНЬКА** – добра, добренька (південнослов'янське ім'я).
- ДОБРИЦЯ(А)** – добра; західнослов'янське.
- ДОБРОГНІВА** – див. чоловіче Доброгнів. **ДОБРОДІЯ** – та, що робить добро. Руська княжна XI ст. Добродія – Євпраксія.
- ДОБРОЛЮБА** – див. чоловіче Добролюб.
- ДОБРОМИЛА** – добра і мила.
- ДОБРОМИРА** – дослівно “добра до миру”.
- ДОБРОНІГА** – добра і ніжна. Ім'я дочки Рогніди і Володимира-христителя.
- ДОБРОСЛАВА** – добра слава.
- ДОБРОТА** – добра; західнослов'янське.
- ДОДОЛА** – слов'янська Богиня Літа, уособлення Дощу – небесної вологи: так у слов'ян називається дівчина, яка виконує танець дощу у весняних обрядах. Часто дівчині, яка виконує цей обряд, ім'я залишається на все життя. Богиня Додола – “наречена” Перуна, покровителька молодих дівчат, допомагає їм у забавах, іграх, піснях, таночках та ворожіннях про майбутню долю; вона знає всі дівочі таємниці й секрети. Обряди присвячені цій Богині в Україні називаються “водіння Куста”, або “Тополі”, в Росії – “Гостейки”, в Білорусі – “Куста”.
- ДОДОНА** – те саме, що й Додола.
- ДОЖНИЦЯ** – народжена на вечірній зорі (Венера).
- ДОЛЕСЛАВА** – ім'я-новотвір: та, що славить Богиню Долю; славна доля.
- ДОЛЯ** – Ім'я Богині, яка наділяє немовлят при народженні всіма добрими чи поганими якостями, пророкує їм майбутнє; Долю завжди треба умилювати принесенням їй подарунків. Дослівно доля означає “частина, частка”. Сербі називають її Стрічею (добра Доля), вона пряде рівну золоту нитку життя людини; її протилежність – Недоля (Нестріча).
- ДОЛЯНА** – зменшено-пестливе від Доля; так називають дочку Долі – переносно “улюбленицю Долі”, якій Богиня дарує тільки найкращу частку.
- ДОМАНЯ** – дослівно “домашня, хатня”; так ще називають жінку Домовика, яка допомагає господині дому. Варіанти імені Домаха, Домця та ін.
- ДОМОВІДА** – те саме, що Доманя, Доможириха.
- ДОМОЖИРИХА** – ім'я жіночого хатнього духа, відоме в деяких російських губерніях; пара Домовика.
- ДОМОСЛАВА** – та, що приносить славу своєму дому; славить свій дім.
- ДОРОГА** – 1) народжена в дорозі; 2) дорогоцінна, коштовна: дорога з наголосом на останньому складі (сербське ім'я Драґа).
- ДРАґАНА** – дорогоцінна (південнослов'янське ім'я).
- ДРАГОМИРА** – дорога миру; ім'я матері чеського князя Вячеслава.-
- ДРАГОСЛАВА** – дорога слава.
- ДРЕВА** – народжена в гаю (серед дерев); дочка Богумира, родоначальниця племені древлян (ВК, дощ. 9- А).
- ДРУЖИНА** – 1) подруга, супутниця життя; 2) військо княжих часів.
- ДУБИЦЯ** – ім'я однієї з русалок.
- ДУБРОВКА** – див. Дібровка; легенда про княгиню Дубравку розповідає про язичницький храм трьох Богів: Лада, Бода і Лелі, до яких прості люди сходилися в перший день травня, щоб помолитися і принести пожертви, і який княгиня Дубравка перетворила на християнський костюл “святої трійці”. Легенда взята з хроніки XVI ст.,

тому переписувачем, який вже міг не знати справжнього імені Божества, була допущена помилка – вірогідно, Бода замість Рода.

ДУШКА – душечка; мотиви називання цим іменем, вірогідно, спомини про душі Прародичів, які час від часу народжуються в Яві. З народними уявленнями про душу поєднується поняття вищого. Божественного начала людини, поняття святості. Загалом, у слов'ян слово душа вважалося також ніжним, пестливим (до жінки, дитини, чоловіка): “душа моя”, “душенька” тощо.

Є

ЄЛЕНЯ – олениця; південнослов'янське від єлень – олень.

ЄЛИЦЯ – ялинка; від південнослов'янського еліца – ялинка.

ЄЛОХА – вільха; російське діалектне.

ЄСЕНЯ – осіння, народжена восени; від південнослов'янського есень – осінь.

Ж

ЖАДАНА – бажана (від укр. жадати – хотіти); див. ще Ждана.

ЖАЛИЦЯ – ім'я однієї з русалок; повір'я про те, що Жалиця переслідує жницю, яка замешкалась у полі ополудні, і скаржить на свою долю; їй не можна співчувати, бо відбере силу.

ЖАРЕНИЦЯ – дух (персоніфікація) жару пічного; зафіксоване на Вологодщині (Росія).

ЖАР-ПТИЦЯ – 1) від жар – горіти, палати; 2) образ променистого Сонця, що сяє, як жар. Той, хто добуде хоч одну її пір'їну, матиме велике щастя. Жар-птиця живе в райському саду, де ростуть “молодильні яблука” – плоди вічної молодості. В цих легендах відображене вічне відродження природи навесні. Слов'янська Жар-птиця подібна до грецького Фенікса.

ЖДАНА – очікувана (від слов'ян, ждати – чекати).

ЖДИСЛАВА – та, що чекає славу.

ЖЕЛАНА – те, що й Бажана, Жадана.

ЖЕЛАНЯ – пестливе від Желана.

ЖЕЛИСЛАВА – див. чоловіче Желислав.

ЖЕЛЯ – Богиня похоронного плачу, жалю, скорботи, яка супроводжує покійного на похоронне вогнище. Звідси жальник – могила. У ВК згадується Карна (Кара, Кручина) і Жля (Жаль, Журба), дощ. 25. Пор. також назву селища Жуляни – Желяни (саме ця форма згадується у літописанні).

ЖИВА – Богиня життя, дочка Лади, яка, за уявленнями слов'ян, перевтілюється в зозулю, пророкує майбутнє. Її вшановують 2 травня, молять про довголіття та здоров'я. Поляки вважають її дочкою Трояна.

ЖИВАНА – те саме, що Жива, Живена; польське Жевонія. За Прокошем, Жевонії приносили жертви тоді, коли почули перший спів зозулі, рахуючи, скільки років життя

“накуе” зозуля. Вважають, що в зозулю перетворюється сам Володар Всесвіту і говорить людям про їхнє майбутнє. У Польщі храм на честь Живи називався Живець, а в українців живцями називаються священні джерела. Див. ще чоловіче Жив'є.

ЖИЛЕНА – живуча.

ЖИРОМИРА – див. чоловіче Жиромир.

ЖИРОСЛАВА – див. чоловіче Жирослав.

ЖИТНИЦЯ – ім'я однієї з русалок.

ЖИТОМИРА – див. чоловіче Житомир.

ЖУРАВКА – жін. рід від назви птаха журавель.

З

ЗАБАВА – та, що бавить, дає відпочинок; відома з української билини (галицького циклу) Забава Путятична, яка стала жінкою Соловія Гудимировича.

ЗАВИДА – див. чол. Завид.

ЗАГОРКА – та, що прийшла із-за гір (південнослов'янське ім'я).

ЗАМУНЬ – значення неясне; ім'я священної корови, від якої, за ВК, походять кравенці (дощ. 7-Є): “Дажбог народив нас від корови Замунь, і були ми кравенці”. “І тече вода жива до нас, і пиймо тую, бо все од Сварога до нас життям тече. І пиймо її, як джерело життя Божого на Землі. Тут бо корова Замунь іде до поля синього і почина їсти траву ту і молоко давати. І тече те молоко до хлябів, і світить уночі звіздами над нами” – дощ. 8(2).

ЗАСЛАВА – вірогідно, скорочення від Ізяслава.

ЗБИГНІВА – див. чоловіче Збигнів.

ЗБИСЛАВА – див. чоловіче Збислав.

ЗБРАСЛАВА – див. чоловіче Збраслав.

ЗВАНА – покликана.

ЗВЕНИСЛАВА – те саме, що Дзвенислава; ім'я дочки Всеволода II Ольговича князя київського (1139-1146 рр).

ЗВІЗДАНА – від звізда; сучасна народна етимологія “звіздам дана” – показана зорям.

ЗЕЛЕНА – зелена, мабуть народжена навесні, коли з'являється зелень.

ЗЕМНА – Богиня Землі у поляків. Прокопі писав, що цій Богині приносили в жертву різні плоди полів, садів і городів, а під час жнив – для неї випікали хліб.

ЗЕРНЯ – зерно; мотиви називання – народження під час посіву, символ родючості. Дітей у давніші часи ласкаво називали “зернятко моє”. Існує звичай сіяти зерно на могилі родичів – вважається, що їхні душі перевтілюються в дітей цього роду.

ЗИМА – Богиня зими; уявляється як повна білосніжна жінка в шатах із хуртовини. Буває доброю й сердитою, залежно від поведінки людей.

ЗИМАВА – 1) дослівно “дочка Зими”, народжена взимку; 2) холодна, непривітна.

ЗІРКА – 1) зірка (небесна), планета; 2) з наголосом на другому складі – ясновидиця, далекоглядна.

ЗЛАТА – золота (західнослов'янське ім'я).

ЗЛАТОЦВІТА – дослівно “золота квітка”; мотиви називання – мали на увазі колір волосся новонародженої або красиву зовнішність взагалі.

ЗЛАТОГОРКА – золота гірка; міфологічний персонаж – дочка підземного князя (за В. Казаковим).

ЗЛАТОДАРА – див. чоловіче Златодар.

ЗМІЄНОГА БОГИНЯ – за скіфською легендою, прамати скіфів-слов'ян; грецькі писемні джерела подають дуже плутані відомості про неї: вона дочка Тартара (Підземного світу) і Геї (Землі), жила в Гїлеї (на узбережжі Чорного моря), де сховала в печері коней Геракла. Побачивши таку дивну істоту, Геродот здивувався і запитав про своїх коней. Діва-Змія запропонувала взяти її за жінку, лише за такої умови вона поверне коней. Від Геракла вона народила трьох синів. Залишаючи Змієногу, Геракл передав їй свій лук, пояс і золоту чашу, що була причеплена до пояса, та наказав їй виростити синів і випробувати їх таким чином: хто зуміє підперезатися поясом Геракла та натягнути тятину його лука, тому бути царем землі. Зміг виконати це наймолодший син на ім'я Скіф. Саме від нього походить народ скіфів. Її брат – Ахіл, також у грецьких джерелах вважається скіфом (див. Ахіл). Символіка образу напівдіви-напівзмії може лише вказувати на її жіночу земно-водну сутність; зображалася як морська діва, русалка; Змієнога Богиня має ще назву Муза Борисфеніда, дочка Дніпра. Зображення Богині були поширені ще за часів Київської Русі на медальйонах, названих змієвиками, що використовувались як обереги. За легендами, що існують до нашого часу, місце печери Змієної Богині на о. Хортиця. Див. ще Геракл та Скіф.

ЗМІЯ – за давньою Вірою слов'янських народів – охоронниця домашнього майна, подвір'я, добробуту родини, первісно наділена позитивною символікою: дух родоначальниці, Предкині, господині. Збереглася засторога, що зміїв (вужів) не можна бити в себе на подвір'ї, навіть, якщо вони смокчуть молоко з корови. Щоб цього не сталося, дворовим зміям спеціально залишають на ніч молоко в мисочці. Змія в давніх релігіях пов'язана з достатком молока, сметани, масла, тобто багатством і родючістю взагалі. Є прикмета: якщо змія повзе в двір – на добро, з двору – бути біді. В деяких областях Слов'янщини змія зображається в короні; є багато легенд про змію, яка приносить багатство. У всіх віруваннях простежується зв'язок між поведінкою людини і тим, що приносить змія. Християнство намагалось знищити поняття священності змії в світогляді слов'ян, нав'язавши негативні риси цьому образу і створивши образи змієборців. Можливі мотиви називання – народження на “зміїні свята” – час сузір'я Змієносця (ЗО листопада – 18 грудня), Здвиження (14 вересня) та ін. Див. також Змії.

ЗОЛОВОЛОСКА – та, що має золоті коси; ім'я казкової красуні.

ЗОЗУЛЯ – назва пташки, що, за легендами, зберігає ключі від Вирію; мотиви називання цим ім'ям – час народження, свято Живи (що уособлює зозуля) 2 травня. Див. ще Жива.

ЗОРЕМИЛА – див. чоловіче Зоремил.

ЗОРЕСЛАВА – див. чоловіче Зореслав. Волхвиня Зореслава – духовний провідник першої в Україні Громади, яка відроджує Віру Предків, створеної на Різдво Божича в 1993 році у Києві.

ЗОРИНА – блискуча; від зорити – блискати, блищати.

ЗОРЯНА – скорочення від імен на Зоре-.

ЗОРЯ – Богиня вранішньої Зорі згадується у ВК: “Тут бо Красна Зоря іде і кошовності нанизує на прикраси свої” – дощ. 8(2).

ЗОРИНЯ – варіант імені Богині вранішньої зорі: “ти бо Зориня, Сонцю вістяща” (ВК, дощ. 7-Ж).

I

ІВИЦЯ – молода вербиця; мотиви називання – народження на свято Вербиці (неділя

перед Великоднем Дажбожим).

ІЗЯСЛАВА – див. чоловіче Ізяслав; ім'я приймачки-вихованки князя Володимира Васильковича, згадується в ПВЛ.

ІЛМЕРА – ім'я Богині Води (Матері Вод), яке по-фінськи звучить “Ілматар-Каве”; на честь цієї Богині назване Ільменське озеро (Калевала); цим ім'ям звалася сестра Славена і Руса, про що є згадка в ПВЛ. Пор. ведійське Індрані – жінка Індри-громовержця; укр. Блискавиця, Перуниця.

К

КАЗІ – казкарка; ім'я чеської княгині V-VI ст.

КАЗИМИРА – та, що повідомляє про мир (від казати).

КАЛИНА – назва куща і ягід; символ жіночості й краси.

КАНУПЕРНИЦЯ – ім'я однієї з русалок (записане Ю. Миролюбовим на Подніпров'ї); народна назва бальзамуючої рослини, можливо шавлія лучна (з лаганського саппа-ferula), яка використовується в лікуванні багатьох хвороб.

КАРИНА – 1) від карий – коричневий, темноволосий; 2) від кара – покарання; 3) войовнича (іноді словом кара називають військо).

КАРИСЛАВА – військова слава.

КАРНА – 1) скорботна; ім'я Богині скороботи (див. ще Желя, Жля); 2) карна – кара, кручина (від крушити – кришити, руйнувати; пор. старослов'янське сокрушити); вірогідно, пов'язане з втратами на полі бою; кара в деяких індоєвропейських мовах – військо.

КАТРАНИЦЯ – ім'я однієї з русалок.

КАШЕВА – від слова каша (священна їжа слов'ян), що вживається в багатьох обрядах, особливо пов'язаних з культом Предків та Рожаниць; відомий напис на пряслиці: “Верітате йу Калієві”; вірогідні мотиви називання – жінка, яка займається приготуванням священної страви, або народжена після жертвопринесень Рожаниці: “вимолена з допомогою каші” – Кашева.

КВІТКА – квітка; символ цвітіння і краси.

КИСЛИЦЯ – кисла; у значенні “плакса”;

КЛЕНА – від назви дерева клен.

КОЛЯДА – народжена на Коляду – свято зимового сонцестояння (21-22 грудня); за сучасними міфологічними уявленнями, Коляда – Богиня, яка народжує молоде Сонце-Божича. Нині існує прізвище Коляда. Див. також чоловіче Коляда.

КРАСА – вродлива.

КРАСНОМИРА – від красна – красива; вродлива миру (людям).

КРАСНОСЛАВА – див. чоловіче Краснослав.

КРАСУНЯ – вродлива, красива.

КРЕЧУНА – народжена перед Різдвом Божича; Кречун, Корочун – назва осінньо-зимового періоду, коли настають найкоротші дні в році (від осіннього рівнодення до зимового сонцестояння). Іноді Кречун, Кречуна означає “кінець” – закінчення року, а не “смерть” у буквальному значенні, і тим більше, не “Чорт”, як це подають окремі фольклористи.

КУДІЛЬНИЦЯ – жіночий дух, що живе в каменях, які в давні часи стояли на межах земельних володінь; за народними уявленнями, вона плете віночок, або пряде нитку з куделі; інша форма імені – Кадильниця, можливо, пов'язана з розпалюванням межового

Вогню; пор. Паликопа, Чур; ще одна форма імені – Удільниця – охорониця земельного наділу.

КУМА – жінка, яка побожившись, взяла відповідальність разом з рідними батьками виховувати їхню дитину; в давніші часи саме така жінка здійснювала обряд посвячення і наречення дитини. Є повідомлення, що кума – це й “купована мати”, яка замінює хворій дитині первісно обраних кумів після спеціального обряду: жінка, якій номінальне продають хвору дитину (за 2-3 коп.), від чого дитина, згідно народного повір'я, має одужати (за Б. Грінченком). Тобто обряд, подібний до того, який описаний під іменами Продан, Купленик та ін. В скіфо-сарматські часи існувало й власне ім'я Кума, відоме з напису на могилі “амазонки”, яка загинула на війні (О. Чертков).

КУПАВА – від давньоарійського кореня куп-, що первісно мало значення збудження. Так називали дівчаток, народжених на свято Купайла, день літнього сонцекресу. Купавою також називають рослину – водяну лілею. Слово купавий означає красивий, гарно, по-святковому вбраний: “На нашій вулиці все купали й молодці, а нема, нема найкулашого” – співається в одній з купальських пісень. Купава, Купавна – “жінка з гордою походою, пишно вбрана” – народне пояснення імені.

КУПАЛА – те саме, що й Купава; жіноча пара Бога Купайла. Її день святкується 21- 22 червня. Пор. з латинським Купидон, грецьким Кибела – імена Богів шлюбу і паруння.

КУПЛЕНА – див. чоловіче Купленик.

КУТИХА – жіночий дух хатнього кутка, що живе переважно в кутку під піччю; пор. назву святого кутка – Покуть, а також назву поминальної страви кутя, яка присвячується духам Предків, охоронцям дому. Пор. ще московське кутить – пити, гуляти, веселитися (поминальні обряди завжди супроводжувалися надмірним вживанням їжі та пиття).

Л

ЛАБУНЯ – від слова лабуня, лапуня (дала); пестливе ім'я.

ЛАГОДА – та, що залагоджує всякі справи, ладує, дає спокій і лад.

ЛАГУТА – від лагомина – солодощі, ласощі (див. Б. Грінченко: “всякі лагоминки – сливи вагові, родзинки, фіги та маслини”).

ЛАДА – Богиня материнства, старша Рожаниця, мати двох першопчатків життя Лелі (Води, жіночості) й Полеля (Вогню, мужності) – опікунка гармонії, ладу у Всесвіті. Чоловіча пара Лади – Ладод (Дід Ладод) згадується у ВК, як Бог, що відкрив людям через мужнього мужа Квасура секрет приготування священного напою сури, який русичі п'ють на славу Божу (ВК, дощ. 22). За легендами, у Києві стояв храм Богині Лади, де була її статуя, прикрашена коштовностями, її одяг був гаптований золотими нитками. На голові Лади був завжди свіжий трояндовий вінок, а за руку вона тримала Божественне дитя – свого крилатого сина Леля. Його крилатість – символ невловимої любові, а з його долонь сиплються іскорки – символ пристрасного вогню. (“Словарь славянской мифологии”).

ЛАДИМИРА – див. Ладомира.

ЛАДОГА – вірогідно, перекручене Лагода; від Ладод, Лада.

ЛАДОМИРА – від Лада і мир.

ЛАДОСЛАВА – та, що прославляє Богиню Ладу.

ЛАОДІКА – ім'я слов'янської дівчини, яка несла священні дари, загорнуті в солому до храму Артеміди. Можливо, перекручене Геродотом на грецький лад слов'янське Лагодіка (від лагода) або Ладодка (від народного “Око Лада” – купальське Сонце). Докладніше

про цей історичний факт див. Гіпероха.

ЛЕБІДЬ – лебідка (жіночий рід від лебідь) – в Київській Русі слово лебідь вжилося і в жіночому роді, пор. “лебідь біла”. Ім'я княжни, легендарної сестри Кия, Щека і Хорива, засновників Києва, відоме у формі Либідь; однойменна назва річки.

ЛЕДА – мати Леля і Полеля (за польським істориком Стрийковським), тотожна з Ладою.

ЛЕЛЯ – Богиня дівочої любові, молодша Рожаниця, дочка Богині Лади; таке ім'я надавалося дівчаткам, які народилися навесні (22 квітня – свято Лелі, Лельник).

ЛЕСЛАВА – улеслива; див. чоловіче Леслав.

ЛЕСЯ – зменшено-пестливе від Леслава (а не Лариса чи Олександра).

ЛЕТЕНИЦЯ – Блискавиця, жінка Бога Перуна (Перуниця); її день 22 липня; мотиви називання – народження на Перуновому тижні. Варіант імені Літавиця.

ЛИБІДЬ – 1) первісно від либкий – грузький, болотистий; з праслов'янського *lyb – вода; 2) як варіант, дибитись – посміхатися без видимої причини через переповнення щастям; ім'я легендарної княжни Київської, див. ще Лебідь.

ЛИБУША – від слов'янського люба (варіант Любуша); ім'я чеської княжни V – VI ст.

ЛІЛЕЯ – квітка лілеї; ім'я-новотвір, хоча не виключено, що від старослов'янського леліяти – ніжити, пестити, викохувати, плекати.

ЛІПА – зі старослов'янського красива; пор. ліпше-краще.

ЛІТАВИЦЯ – казкова жіноча істота, що спокушає молодих чоловіків, уявляється як вогненна літаюча змія, що перетворюється на жінку-красуню (пор. з чоловічим аналогом Літавцем, Перелесником, що спокушає жінок).

ЛІТО – Богиня літа; мотиви називання – час народження. Уявляється як молода жінка в зелених, завитих червоними квітами шатах, з дарунками (плодами, овочами) в руках.

ЛОЛА – 1) вірогідно, що Лола – це одна з форм імені Лелі; 2) в значенні “дитя”, “лялька”. Відоме пряслице з Дунайської Болгарії з написом “Лолин пряслень”.

ЛУНА – старослов'янське відблиск, промінь, світло (пор. луна – відгомін, відголосок: “пішла луна гаєм”); заміна слов'янського слова Місяць індоєвропейським *louksna сталася внаслідок віри в магичні властивості Місяця як жіночої Богині чарів, і заборони (табу) вживати без потреби первісну форму імені Богині. За Г. Дяченком, у давніх слов'ян Луна називалась “Царицею Небесною”, що також є заміником власного імені, і була покровителькою жіноцтва (пор. зв'язок жіночого організму з місячними циклами).

ЛЮБА – скорочення від Любов, Любава.

ЛЮБАВА – любима, кохана; в українському язичництві Любава – одна із назв сузір'я Тільця, яке має найбільше народних назв; народжена в період з 14 травня по 21 червня.

ЛЮБИСЛАВА – див. чоловіче Любислав.

ЛЮБИСТИЦЯ – ім'я одної з русалок.

ЛЮБКА – коханка.

ЛЮБОВ – 1) любов; походить з індоєвропейського *leubh – любити, кохати, бажати; як ім'я почало вживатися ще в давньослов'янські часи; 2) на думку офіційного мовознавства, ім'я Любов є калькою з грецького Агапія, що видається непереконливим (див. ЕСУМ, том III, ст. 321); запереченням цього є велика кількість слов'янських імен з коренем Люб-, що засвідчує цей Іменослов; ці імена аж ніяк не могли бути кальками ні з грецької, ні з латини; 3) християнські проповідники, створюючи міфи про “святих” Віру, Надію та Любов, переклали латинське Харіта нашим іменем Любов, що тим більше виглядає, як “шите білими нитками”.

ЛЮБОГНІВА – первісне значення, вірогідно, від огниво – в значенні запальна, палка, гаряча, пристрасна в любовях (коханні); менш вірогідно – від “любить гніватися”.

ЛЮБОМИЛА – любя й мила.

ЛЮБОМИРА – та, що любить мир (людей).

ЛЮБОМУДРА – та, що любить мудрість.

ЛЮБОНІГА – любя й ніжна.

ЛЮБОРАДА – дослівно “любоощам рада”.

ЛЮБУША – див. Лібуша.

ЛЮДМИЛА – людям мила.

ЛЮДОМИЛА – те саме, що й Людмила.

ЛЮДОСЛАВА – ушавлена людьми.

ЛЯЛЯ – 1) одна з форм імені Лелі; 2) лялечка, маленька дитинка; 3) ім'я дівчини, навколо якої водять весняний хоровод, танцюють і співають, а вона обдаровує подруг молоко, маслом, сиром, вінками. Обряд називається Лельником, Ляльником і відбувається 22 квітня, напередодні свята Ярила.

ЛЬОЛЯ – в “дитячій” мові – дитяча сорочечка; переносно: народжена в сорочці (щаслива).

М

МАВКА – жіночий дух рослинності, пов'язаний зі світом Нави, тобто померлих (пор. навка, нявка); в Карпатах вірять, що це душа померлої дівчини; мавки є польові, лісові, гірські; вони близькі до русалок. Леся Українка показала в образі Мавки – одвічне прагнення народу до духовної краси, гармонії Всесвіту (людини і природи). Мавки вшановуються на Русальному тижні (за астрономічним календарем – середина травня).

МАГУРА – одне з імен Матері-Слави: “се бо Магура співає пісню свою, і кличе до січі” (ВК, дощ. 6-Г); уявляється у вигляді прекрасної крилатої діви у військових обладунках, яка співає закличну пісню, вселяючи воїнам віру в перемогу над ворогом. Якщо вояк падає, вражений ворожою зброєю, Магура торкнеться до нього своїм крилом, поцілує в охолоті вуста, і дасть випити води живої із золотого кубка. Тоді відправиться душа убитого воїна до Лук Сварожих, щоб отримати нове тіло, і тут вічно пам'ятатиме він останній поцілунок Магури.

МАЗИРЯ – ласунка, солодкоїжка.

МАЇНА – дослівно “народжена в травні”; див. також Майя.

МАЙЯ – від слов'янського маяти- коливатися, розвіватися, хитатися; народжена на початку травня, коли Богиня Майя “замаює” дерева першими зеленими листочками, які хитаються під подихом весняного вітру (асоціюється з гілками верби, берези – жіночими символами).

МАЛИНКА – малинка, ягідка.

МАЛУША – 1) слов'янське маленька, крихітка; 2) ім'я матері Володимира христителя, яка за непевними джерелами, нібито була наложницею князя Святослава. В цій історичній події можна було б простежити аналогію до біблійної Естери (Есфіри), яку юдеї “підсунули” цареві, щоб скерувати його проти власного народу. Але в Київській Русі ця диверсія вдалася тільки з сином князя. Слова Рогнеди “не хочу роззуті робичича” означали, вірогідно, рабинича, адже за деякими гіпотезами, Малуша була дочкою рабина; родичі матері (Добриня – рідний брат Малуші) очевидно й розіграли біблійний

сценарій; 3) у ПВЛ слово рабинич замінено на Володимир (це вже пізніша редакція, коли літописець не вважав за потрібне передавати цей епізод дослівно, щоб не принизити князя-христителя); тут Малуша – ключниця княгині Ольги, дочка Малка Любчанина; більшість дослідників вважає, що рабинич – син рабині, однак ключниця – не рабиня, а наближена до княгині особа. Про непевність етнічного походження Малуші писав М. Грушевський: справжнє ім'я матері Володимира не Малуша, а Малфрідь (Історія України-Руси, т.1, ст. 470); 4) нарешті одна з версій, що князь Святослав не був батьком Володимира, адже тут є вікова невідповідність: за літописним датуванням нібито батько був старшим від сина всього на десять (?) років, до того ж, якщо вірити тому ж літопису, Святослав мав двох синів старших від Володимира – Ярополка і Олега. Останнім часом поширене припущення, що Святославу було не три роки, коли древляни вбили Ігоря, а двадцять п'ять, але Ольга узурпувала владу й прийняла хрищення; лише в 962 році Святослав внаслідок військового перевороту узяв владу в свої руки й поруйнував християнські церкви (про це маємо археологічні свідчення: на місці Володимирового капища знайдені залишки зруйнованої християнської церкви, яку будувала Ольга). Покищо незаперечним є лише те, що обставини “хрищення Русі” настільки перебріхані, що ще довго лишатимуться загадкою для істориків.

МАЛЯНА – утворене від мальованка – джерело, струмок, що пов'язане з місцем народження дівчинки або обрядом моління біля джерела, отже, дослівно “вимолена дитина”

МАРА – 1) дослівно “марність, даремність”; 2) привид, марево, виснаження; за Г. Дяченком, “обморок, исступление, потеря сознания”; 3) туман, темін, сновидіння; 4) у ВК згадується Морок як уособлення темної сили: “ані Мара, ні Морока не сміємо славити, ті бо діви є нашим нещастям” (ВК, дощ. 4-Г); у повір'ях XIX ст. переважає уявлення про Мару як Долю, зиму, старість, невідворотність подій. Загалом Мара – уособлення різних світлових станів світу: вона й марево (біле видіння опівдні), й морок (нічна темін); на її багатозначність вказував О. Потебня: корінь мар- позначає сонячний жар, пор. маряний-жаркий, рожевий (“вечір маряний”, “зоря маряна” – коли небо вкрите рожевими хмарками), і водночас, марати – бруднити, чорнити, фарбувати. Образ Мари багатозначний, набуває тих, чи інших якостей, залежно від ситуації й вчинків (поведінки) людини. Саме цим пояснюється вшанування Марени в купальських обрядах, а також і її спалювання (принесення в жертву) Богам.

МАРЕНА – 1) назва трави, кореневище якої використовували для фарбування у червоний колір, від марати – бруднити, фарбувати; 2) ритуальне деревце, або солом'яна лялька, що зображує Божество, яке, за обрядом, мусить відмерти, щоб дати життя новому Божеству (календарному періоду); пор. також Мара та чоловіче Марун – народжений взимку.

МАРЖАНА – жіноча водяна істота; від море.

МЕДРАДА – від мед і радіти, що переносно означало жінку, котра дає насолоду; чари на меду здійснювалися віруючими язичницями для “привороту” коханих чоловіків; іноді мати здійснювала такий обряд над новонародженою дівчинкою, щоб вона мала щастя в любовях.

МЕТЕЛИЦЯ – заметіль; народжена в заметіль, завірюху.

МЕЧИСЛАВА – та, що прославила себе мечем (як аналог до чоловічого Мечислав); 2) хоча правдоподібніше – від метати – кинути жеребок (ворожити), отже, можливе значення “ворожила (гадала) на славу”.

МИЛА – мила, миловидна, люба.

МИЛАДА – мила Ладі; мила і ладна (ладуюча).

МИЛАВА – миловида.

МИЛАНЯ – мила; див. також чоловіче Милан.

МИЛЕВА – похідне від Мила.

МИЛЕНА – дочка Мили, миленька.

МИЛИЦЯ – миленька (сербське ім'я).

МИЛОВЗОРА – мила для ока (від слов'янського взор-погляд).

МИЛОЛИКА – від “милий лик” (миловида).

МИЛОМИРА – мила і мирна; мила мирові (людям).

МИЛОНІГА – мила і ніжна.

МИЛОРАДА – аналог до чоловічого Милорад.

МИЛОСЛАВА – аналог до чоловічого Милослав.

МИЛУША – зменшене від Мила.

МИРИНА – дослівно “та, що примирює”; ім'я болгарської царівни X сторіччя.

МИРОБОГА – див. чоловіче Миробог.

МИРОЛЮБА – аналог до чоловічого Миролуб.

МИРОНІГА – аналог до чоловічого Мироніг.

МИРОСЛАВА – аналог до чоловічого Мирослав.

МЛАВА – 1) від млява – повільна; 2) або дослівно “умліваюча”.

МЛАДА – народжена на молодика (новому місяці).

МЛАДЕНА – південнослов, варіант від Млада.

МОКОША – 1) назва квітів водяних рослини (водяна лілія, лотос, латаття біле); 2) ім'я Богині – покровительки родини, материнства, здоров'я дітей, цілительки, Берегині домашнього вогнища, яка є матір'ю живучої сили природи; зображалася у вінку з колосся та пишних квітів з піднятими до сонця руками, в оточенні двох вершників на конях, іноді з півнем у руках чи над головою, поруч зображаються знаки Сварги (образ на рушниках), а також з рогом достатку в руках (образ у камені, на статуї Світовида); Мокоші приносять у жертву прядиво (вовну, нитки), бо вона Богиня-пряля, яка пряде нитку долі; в Московії вона – ще й покровителька вівчарства: “Мокуша стриже овец”; Мокошею ще в XVI ст. також називали знахарок, чаклунок; загалом Мокоша позначає водну, жіночу природу Землі; 3) мотиви називання дівчинки: народження на свята Мокоші (п'ятниця на Русальному тижні та остання п'ятниця жовтня); у Колі Сварожому Мокоша також відповідає сузір'ю Водоля.

МОЛИБОГА – аналог до чоловічого Молибог.

МОЛНЕЗАРА – аналог до чоловічого Молнезар.

МОЛОНЯ, МОЛОНІЯ – 1) від слов'янського Молонія – блискавка; 2) жіноча пара Бога Перуна; 3) народжена на свято Перуна чи Перуниці 20-27 липня, 4 вересня, або Стрітення – початок лютого, або взагалі під час грози; у ВК, дощ.7-Є збереглося слово молине – блискавка, близьке до моління (звичай молитися під час блискавки, грози).

МОРОЗНА – народжена в мороз; “холодна”.

МСТИСЛАВА – аналог до чоловічого Мстислав.

МУДРОСЛАВА – ім'я-новотвір: славна мудрістю.

М'ЯТНИЦЯ – ім'я однієї з русалок.

Н

НАВА – світ Предків (потойбіччя); коріння Роду, духовний світ (ВК, дощ. 1, 11-А, 15-А та ін.). Ця назва вживається в чоловічому й жіночому родах.

НАДІЯ – давньослов'янське ім'я: надійна, міцна, добросовісна. Християнські проповідники використали наше ім'я для своїх міфів про “святих” Віру, Надію і Любов. Насправді ім'я тієї християнки було латинське Спеса, що переклали слов'янським Надія. Див. ще чоловіче Надій.

НАЙДА – знайдена; у південних слов'ян над кволою дитиною здійснювали такий обряд: виносили на роздоріжжя і лишали там, поки не знайде хтось із сусідів і не принесе батькам (вважається, що дитина після цього набере сили і здоров'я).

НАЙДЕНА – знайдена; те саме, що й Найда.

НЕВЗОРА – непримітна, ім'я-оберіг.

НЕГОДА – народжена в непогоду; ім'я-оберіг.

НЕДА – недана; західнослов'янське ім'я-оберіг.

НЕДОЛЯ – Богиня злої долі; див. також Нестріча та її протилежність – Доля, Стріча.

НЕСЛА – московське невдача.

НЕСТРІЧА – Богиня злої долі; те саме, що Недоля.

НЕЖА – ніжність.

НІГОРАДА – ніжна і радісна; “ніжністю радуєча”.

НІГОСЛАВА – славна ніжністю.

НІЖАНА – ніжна.

НІЧНИЦЯ – уособлення злого духа безсоння, який мучить малих дітей; в Рідній Вірі є чимало молитов-оберегів для захисту сну немовлят.

НІЯ – польська Богиня підземного царства; тотожна українській Наві; її молять про добре влаштування душ померлих у духовних житлах Неба (Лук Сварожих).

НЕЖДАНА – несподівана дитина.

НЕЗВАНА – 1) та, яку не кликали; 2) не названа.

НЕКРАСА – некрасива; ім'я-оберіг.

НЕМИРА – немирна.

НЕНАГЛЯДА – та, на яку не можна надивитися, від якої не можна відвести очей (красива, гарна).

НЕНАША – чужинка; мотиви називання: обрядоберіг (подібне чоловічому Продан).

НЕСМІЯНА – серйозна, сумна, невесела; та, що не сміється; казкова царівна Несміяна – символ вередливої жінки; міфологема осінньо-зимового суму, що змінюється весняним пробудженням радості й кохання.

НЕСТРІЧА – Богиня злої долі у південних слов'ян, що пряде тонку нитку долі: “Несреча тонко пряде” – сербська приказка. Як антипод Нестрічі є Богиня Стріча (Добра Доля), свято якої на Стрітєннє (перші числа лютого). Жінки-слов'янки оберігаються від Нестрічі: “Моя Стріча Нестрічу подолала”.

НІЧКА-МАРУХА – ім'я однієї з русалок; див. Мара.

НОВОЖИВА – новонароджена для життя.

НОВОЖИЛА – новонароджена.

НОВОЖИЯ – новонароджена.

НЯНЯ – старша дівчинка, яка няньчить дітей.

О

ОБАВА – чарівниця; християнство вульгаризувало це поняття, надавши йому негативного значення: “та, що відає, як спокушати чоловіків” (Поученія проти язичництва); обавничество (від обаваніє: ворожба, наспівування, нашіптування, заговорювання, заклинання). Сучасне російське обаятельная, обворожительная – не мають негативного забарвлення, навпаки – підкреслюють чарівність і жіночність.

ОБАЯНА – від обаяніє- зачаровування, чаклунство, волхвування. Див. також Обава.

ОБИДА – птах смутку (чорний лебідь); птиця-сирена;

Обідоносиця згадується у ВК, дощ. 7-Б: “І хай не встане Обідоносиця Дажбожими внукам”.

ОВИННИЦЯ – жіночий дух овина; див. чоловіче Овинник.

ОВСЕНЯ – народжена на свято Овсяної (час перед Різдом Божича до 21 грудня або 23 квітня, що збігається зі святом Ярила); у ВК згадується Овсяна Велика і Мала (дощ. 37-А), а також назва місяця чи періоду Овсянич (дощ. 11-Б); див. також чоловіче Овсень, Овсяник.

ОВСЯНИЦЯ – ім'я однієї з русалок.

ОДОЛЯНА – 1) назва рослини одолян, корені якої використовують як оберіг, що “од оліє” (переможе) будь-якого ворога; 2) ім'я дослівно означає: “жінка, яка перемагає всіх мудрістю і чарами”.

ОЛЕЛЯ – народжена напередодні свята Лелі (“о Лелі” перед 22 квітня), коли святкується Лельник; див. ще Леля, Ляля.

ОЛЕСЯ – див. Леся.

ОЛИСАВА – 1) лисиця; 2) ім'я жінки Ізяслава Ярославовича згадується в літописах у другій половині XI ст.

ОЛЯНА – 1) вірогідно, первісний варіант Ляна – пов'язане з льоном; 2) в московських говірках “торішня”.

ОЛЬГА – 1) офіційно поширена думка, що ім'я Ольга походить від скандинавського heila – “свята”, що недостатньо переконливо; тут наклався вульгарно-християнський стереотип, пов'язаний з постаттю княгині Ольги, яку вважали “світочем християнства”, а також плутанина з її християнським ім'ям Гелена; однак, у народі склався інший образ княгині – підступної, злої жінки, яка прославилась кривавими знищеннями людей (древлян), недаремно в народному Іменослові це ім'я майже вісім століть було відсутнє, його почала надавати своїм дітям переважно християнізована верхівка уже змосковщеного суспільства в XIX ст.; 2) слов'янська етимологія залучає для пояснення слова оле! – вигук на позначення здивування або скорботи, одек – пустий; а також варіант імені Вольга – можливо від воля, волога (пор. Волга – назва річки), воліти (бажати) та ін. Існує припущення, що імена Олег і Ольга становлять пару так само, як приміром, Мирослав і Мирослава.

ОМЕЛИЦЯ – від омела – назва священної рослини, яка, за легендами, рятує від усяких хвороб, тільки треба знати, як і коли її знімати з дерева (спосіб зрізання золотим ножиком і обгортання новим білим полотном), інакше лікувальні властивості втрачаються; мотиви називання дівчаток цим іменем: індивідуальне ставлення матері до цієї рослини (приміром, якщо рослина їївилікувала від безпліддя).

ОНОГОСТА – гостя з чужого (оного – іншого) краю.

ОПІДА – ім'я однієї з гіперборейських дівчат, яка була викрадена греками як пророчиця, вішунка, і яка заснувала пророчий храм. Докладніше цю легенду див. жіноче:

Арга.

ОПОЯ – ім'я скіф'янки, жінки скіфського царя Аріопейта, матері Оріка.

ОРІМИРА – ім'я-новотвір, див. чоловіче Орімир.

ОРІСЛАВА – ім'я-новотвір, див. чоловіче Оріслав.

ОРІЯНА – жіноча пара до чоловічого Ор, Орій; дослівно “орійка, оріянська жінка”; легендарна назва Пра-України (сучасна народна етимологія: від Прабатька Орія, відомого з ВК, а також від народу оріїв, аріїв).

ОРЛИНА – жіноча пара до чоловічого Орел, Орлин.

ОРОГОСТА – аналог до чоловічого Орогость.

ОСЛОВЕНА – аналог до чоловічого Ословен.

ОСОКА – назва рослини; мотив називання – оберіг.

ОСТРОМИРА – аналог до чоловічого Остромир.

ОСЬМА – восьма дитина.

ОТАВА – зілля, що виростає знов після покосу – символ вічного кругообігу життя.

ОТАЯ – народжена чи зачата в таємниці; таємничим було народження Дажбожих отрочат (ВК, дощ. 16): за перекладом В. Шаяна, Дажбог (духовне начало) зійшов до дочок отця Русі “тая се”, а приніс отрочат Велес – Бог земного (матеріального) добробуту. Міфологема таємниці народження означала щасливу долю та святість новонародженого.

П

ПАВА – самка птаха павича; жінку порівнювали з павою, коли хотіли похвалити її ходу і гордовиту поставу.

ПАЛАЖКА – за О. Знойком, дослівно “пелазгійська жінка”, тобто жінка з племені пелазгів; ці племена, жили на теренах України за доби трипільської культури, а пізніше розселилися на значних просторах Європи (вони відомі в Італії, Греції, Малій Азії). Сучасною наукою доведено, що давні догрецькі Боги і культи мають пеласгійське походження; вони найдовше зберігалися на острові Самофракії, а згодом стали другорядними Божествами грецької релігії. Геродот з великою повагою ставився до пелазгійських (малоазійських) звичаїв, часто плутаючи їх з єгипетськими.

ПЕЛАГА – те саме, що й Палажка; див. також чол. Пелей; грецьке Pelagia – водянничка, русалка.

ПЕРВУША – перша дитина в сім'ї.

ПЕРЕГУДА – 1) від гудіти – грати на музичних інструментах, можливо переносно й “співати, перегравати” – вищий ступінь музичальності; 2) від гудити – ляяти, що менш переконливо.

ПЕРЕДСЛАВА – див. Предслава.

ПЕРЕМИЛА – див. чоловіче Перемил.

ПЕРЕНІГА – див. чоловіче Переніг.

ПЕРЕЯСЛАВА – див. чоловіче Переяслав.

ПЕРУНИЦЯ – жіноча пара Бога Перуна; згадується у ВК: “А тому, хто впав на полі при (битви), Перуниця дає воду живу відпити, а відпивши її, їде до Сварги на коні білому, і там Перуньо стрічає його і веде до блаженних своїх чертогів, і там перебуде він час і дістане нове тіло” (дош. 26); мотиви називання дівчаток цим ім'ям – народження під час блискавки чи Перунових свят (див. Молоня). Пор. також з образом Магури, Матері-Слави.

ПЄТКАНА – західнослов'янське п'ятниця.

ПЄЦА – західнослов'янське піч.

ПИРОГОСТЯ – див. чоловіче Пирогост.

ПЛАКСА – дитяче ім'я, від плакати.

ПОГОДА – у поляків Богиня ясного дня; див. також чоловіче Погода, Догода.

ПОДАГА – жіноча пара Дажбога, ім'я Богині збереглося в Вагрії в містечку Плуні (балтійські слов'яни, на кордоні Німеччини й Данії); Подагу згадує в своїй праці Гельмольд; О. Фамінцин висловив гіпотезу, що Дажбог і Подага – така ж Божественна пара, як Ладі і Лада. За іншою версією, Подага ідентична Мокоші.

ПОЛАДА – наступна за Ладією, дослівно “після Лади”; мотиви називання – дитина, яка народилась після Лади-сестри, або після Ладових свят.

ПОЛЕВА – дослівно “народжена в полі”; дочка Богумира, родоначальниця полян (ВК, дош. 9-А).

ПОЛЕЛЯ – наступна за Лелею, подібна до Лелі (див. Полада).

ПОЛОНЕЯ – дослівно “та, що полонить” – захоплює, манить красою тощо.

ПОЛУДНИЦЯ – ім'я однієї з Русалок, яка з'являється в полудень і карає тих, хто в цей час працює; мотиви називання дівчаток – народження в полудень.

ПОЛЯНА, ПОЛЯНИЦЯ – 1) народжена в полі; 2) жінка з племені полян або полька.

ПОРАДА – порадиця.

ПОТВОРА – потвориця, кудесниця. Відомий напис на Київському пряслиці: “Потворин пряслень”, знайдений в районі сучасного Софійського майдану; чарівниця, що вміє “творити” чудеса. Отже, давнє значення цього імені було позитивне.

ПОТІХА – див. чоловіче Потіха.

ПРАВА – див. у чоловічих іменах: Прав, Права.

ПРАВДИНА – від правда, ім'я-новотвір.

ПРАВДОЛЮБА – від правду любити; ім'я-цвотвір.

ПРАВОСЛАВА – див. чоловіче Православ.

ПРЕБРАНА – 1) вищий ступінь від брань – битва можливо “виборена”; 2) від брати – приймати пологи (пор. “баба-бранка” – повитуха), можливо Пребрана – сприйнята-3) Татіщев згадує ім'я дочки Михалка – великого князя Володимирського (1174 – 1175 рр).

ПРЕДИСЛАВА – те саме, що Предслава.

ПРЕДРАГА – див. чоловіче Предраг.

ПРЕДСЛАВА – дослівно “випереджаюча славу”, та, що “перед славою”; імена княгинь Предслави Ігорівни, правнучки Рюрика та Предслави Святославівни, VII покоління від Рюрика (пом. 1116 р.) та інших. У Києві досі існує вулиця Предславинська, де за княжих часів було сільце Предславине – маєтки київських княгинь на березі річки Либеді.

ПРЕКРАСА – вищий ступінь від краса – прекрасна; деякі дослідники історії вважають

що це дошлюбне ім'я княгині Ольги Псковської – жони Ігоря Рюриковича, але є версія, що навпаки, вона, за руським звичаєм, отримала це ім'я під час язичницького шлюбного обряду з Ігорем, однак цим новим іменем так ніколи і не називалась.

ПРЕЛЕСТА – чарівна, спокуслива; від слов'янського прелесть – спокуса (пор. українське чоловіче Перелесник).

ПРИБАВКА – прибуток. Так називали дівчинку, народжену в родині, в якій уже були діти.

ПРИГОДА – 1) випадковість; 2) або “пригодна”.

ПРИБИСЛАВА – див. чоловіче Прибислав; ім'я княгині Прибислави Ярославівни, IX покоління від Рюрика – дочки Ярослава Святополковича, жони Ратибора I.

ПРИБИША – зменшене від Прибислава.

ПРИГОЖА – гарна, вродлива.

ПРІЯ – Богиня, тотожна Мокоші, Дані (пор. Фрія).

ПРОВИДА – передбачлива, провидиця.

ПРОДАНА – див. чоловіче Продан.

ПРОКА – західнослов'янське ім'я, дослівно “про запас”, на майбутнє; пор. московське впрок.

ПРОМЕНЕЯ – можливо, від промінь; ім'я пелазгійської пророчиці, яка побудувала святилище в Додоні. Геродот писав, що розмовляла вона “варварською” мовою, схожою на спів голубки (такою вважали мову предків слов'ян): “Додонцям здавалося, що її мова була схожа на спів птахів. За деякий час, кажуть, що голубка почала розмовляти людським голосом, тобто, коли жінка почала висловлюватися так, що вони її розуміли”; вона вивчила еллінську мову. І загалом, греки багато чого навчилися від пелазгійських звичаїв і релігійних вірувань. Святилище в Додоні, засноване Променеєю, було найдавнішим у Греції. Тут ріс священний дуб, біля якого жерці тлумачили всякі пророцтва, прислухаючись до шелесту дубового листа. Див. ще Тімарета – також пелазгійська віщунка.

ПУТИМИРА – див. чоловіче Путимир.

ПУТИСЛАВА – див. чоловіче Путислав.

П'ЯСТА – див. чоловіче П'яст.

Р

РАДА – порадиця; радісна.

РАДКА – див. Рада; ім'я дружинниці чеської княгині Власти.

РАДМИЛА – дослівно “рада милуватися”, або “радісна і мила”.

РАДОГОЩА – див. чоловіче Радогость, Радогощ.

РАДОЙЦЯ(А) – радісна; західнослов'янська форма імені.

РАДОМИРА – дослівно “радуєча мир” (людей).

РАДОСТЬ – радість.

РАДОСВІТА – дослівно “радість світла”.

РАДОСЛАВА – див. чоловіче Радослав.

РАТИСЛАВА – “ратна слава”.

РИНДА – 1) назва царського придворного, що виконує різні дрібні царські повеління (за Г.Дяченком); 2) дослівно, готова “ринутися”, щоб виконати будь-яку забаганку свого повелителя; 3) ім'я руської княгині II століття, відоме з праці Саксона Граматика.

РІПКА – ріпа (назва рослини); ім'я жони П'яста – родоначальника польських князів П'ястів.

РОГНЕДА – 1) корінь слова Рог- походить із санскритського *guh, rohati*, що має значення “рости, родити”, тому в слов'ян *rig* означає і силу, і добробут, і гори (пагорби); 2) офіційно-мовознавче виведення етимології із скандинавського Рагнхільд, де Ратин – рада, хільд- бій, непереконаливе; пор. ім'я її батька Рогволод, що є цілком слов'янським (*rig* і володар, тобто “володар рогу достатку”); чому ж тоді Рогнеда слід виводити з іноземних (?); швидше тут маємо справу з фамільною традицією імен на Рог-: Рог + Неда (оберіг); 3) ім'я дочки Полоцького князя Рогволода, що була першою жоною Володимира-хрестителя (див. ще Горислава).

РОДИМИРА – див. чоловіче Родимир.

РОДНИКА – джерельце; західнослов'янське.

РОДОСЛАВА – дослівно “роду слава”.

РОЖАНИЦЯ – Богиня Роду в слов'ян; уявлялася як небесна Діва, хранителька живої води, наділена мудрістю пророчиця, супутниця Перуна (пор. народну назву блискавки – Родія). Рожаниця приносить на землю душі немовлят і забирає душі старих людей в потойбічний світ, отже, вона – розпорядниця людської долі. Ще за давніх часів наші літописці ототожнювали слов'янську Рожаницю з грецькою Артемідією, яка є покровителькою жінок і шлюбу: вона завідує пологами (дітонародженням), “розрішає пояс родильниці”, виконує роль баби-повитухи і годувальниці. Грецьке *Artemis*, латинське *Diana* первісно означали Богиню Луну (Місяць), що відображає зв'язок жіночого організму з місячними циклами природи. Геродот пише, що Артеміда-Рожаниця прийшла на о. Делос з Гіперборейського краю, тобто із Скіфії (України); щороку дівчата із України несли в святилище Богині дари, загорнуті в солому (див. про це: Арґа, Опіда). Мотиви називання дівчаток – народження в святкові дні (8-9 вересня та Різдвяні свята у грудні, зимове сонцестояння).

РОЖДЕНА – народжена; відтеонімне ім'я (від Богині Рожаниці).

РОЗНІГА – вища якість ніжності (префікс роз- близький за значенням до префікса пре-, тобто преніжна).

РОКСАНА – скорочення від Роксоляна; офіційна мовознавча думка, що це ім'я походить з перського Рушані – навряд чи переконлива.

РОКСОЛЯНА – дослівно “жінка з племені роксів” (роксоланів), які жили на території України, хоча досі серед вчених нема одностайності, щоб визнати їх слов'янами. ВК зберегла етнічну назву землі наших Предків Русісодувь (доц. 4-А).

РОСТИМИРА – та, що зросла на людях.

РОСТИСЛАВА – див. чоловіче Ростислав.

РОСТИЧАРА – див. чоловіче Ростичар.

РОСТУНЯ – див. чоловіче Ростун.

РУЖЕНА – рожева; пов'язане з назвою квітки: польське ружа – троянда.

РУСАВА – русява, світлокоса.

РУСАЛКА – Богиня рослинної сили і водної стихії;

Русалок є 27 (тридев'ять сестриниць) і кожна з них має своє ім'я, пов'язане з назвою рослини чи якоюсь дією її в природі (див. напр., Полудниця, М'ятниця, Пшениця, Жалиця, Краса та ін.). В цьому Іменослові подаються імена всіх русалок.

РУСАНА – від чоловічого імені Русан.

РУСЛАНА – див. чоловіче Руслан.

РУСУДАНА – похідне від Рус і Дана.

РУТА – руда, червона; рута-м'ята використовується в жіночих чарах.

С

САМОРАДА – див. чоловіче Само, Самород.

САНА – ім'я русалки.

СВА – 1) багатозначний санскритський корінь, що означає: самовиникаюче, самоіснуюче, і утворює слова на позначення понять: свій край, своя земля (рідне місце, материнське лоно), свій закон, своя віра, свобода; 2) Матір Сва відома з ВК в образі золотої небесної птиці і ототожнюється з Сонцем: “Маємо силу нашу в степах, що вишикувана Матір'ю – Сонцем нашим” (дош. 7-3); “се бо мовить Мати Сва наша про нас і славу рече нам” (дош. 23); її синоніми – Слава Суря, Мати-Птиця, Віща Птиця та ін. Вона – покровителька слов'ян, що приносить їм щастя і славу. Корінь Сва – передає загалом поняття святості, пор. слова: свято, сват, світ свадьба, свобода, Сварга, Сварог. Сварга (Свастика) – давньоарійський знак благополуччя і щастя (укр. форма слова свастя).

СВАРУША – див. чоловіче Сваруна.

СВАТАВА – та, що приносить щастя; ім'я дружинниці чеської княгині Власти.

СВІТИСЛАВА – дослівно “світла слава”.

СВІТЛА – світла.

СВІТЛАНА – від світло; див. також чол. Світлан.

СВІТОВИДА – ім'я-новотвір, див. чоловіче Світовид.

СВІТОЗАРА – див. чоловіче Світозар.

СВІТОЛИКА – див. чоловіче Світолик.

СВІТОЯРА – див. чоловіче Світояр.

СВОБОДА – свобода, воля; ім'я княгині – жінки Володимира Ігоревича, яку він привіз від половців і обвінчався з нею в 1187 р.

СВЯТИГНІВА – див. чоловіче Святигнів.

СВЯТОГОРА – див. чоловіче Святогор.

СВЯТОДАРА – див. чоловіче Святодар.

СВЯТОЛЕЛЯ – ім'я-новотвір: Свято Лелі.

СВЯТОСЛАВА – див. чоловіче Святослав.

СВЯТОХНА – святкова; народжена на святки; ім'я дочки Казимира II (початок XII ст.).

СЕЛЕНИЦЯ – сільська.

СЕЛЯНА – див. чоловіче Селян.

СЕМАШКА – сьома дитина в батьків.

СЕМИРАДА – див. чоловіче Семирад.

СЕНЯВА – ім'я однієї з русалок.

СЕРЕДОГОСТА – див. чоловіче Середогост.

СИЛИЧА – сила; ім'я з пряслиця.

СИНЬООКА – див. чоловіче Синьоок.

СІБЕРА, СІБЕРИНА – див. чоловіче Сівер. Сивер.

СІЯНА – осяйна.

СКРЕВА – 1) можливо має значення кривна – рідна; 2) ім'я родоначальниці племені кривичів (ВК, дош. 9-А).

СЛАВА – скорочення від імен на Слав-.

СЛАВИНА – дослівно “дочка Слави”, див. також чоловіче Славен, Славин.

СЛАВНА – славетна, уславлена; західнослов'янське.

СЛАВОЛЮБА – ім'я-новотвір від “любити славу”.

СЛАВОМИЛА – 1) “прославлена милістю”; 2) мила для Богині Слави.

СЛАВОМИРА – див. чоловіче Славомир.

СЛАВОНІГА – див. чоловіче Славоніг.

СЛАВУНА – славна; ім'я жони отця Богумира (ВК, дощ. 8), родоначальника слов'янських племен: “од них три роди пішли, що були слов'янами. Од них походять деревляни, кривичі і поляни. Бо перша дочка Богумирова мала ім'я Древа, друга Скрева, а третя – Полева. Сини ж Богумирові мали свої імена Сієва і молодший Рус. Звідси походять сіверяни і руси”, “А тут мати їхня, яку звали Славуну” (дощ. 9-А).

СЛАВ'ЯНА – дослівно “жінка слов'янського племені”, слов'янка.

СЛИВИЦЯ – ім'я однієї з русалок; західнослов'янське жіноче ім'я.

СМИРЕНА – смирна.

СМІЯНА – та , що сміється, весела.

СНІЖА – сніжна, народжена в снігопад.

СНІЖАНА – сніжна; народжена в снігопад.

СНОВИДА – див. чоловіче Сновид.

СОВИНА – див. чоловіче Собина.

СОБІМИЛА – самолюбна.

СОБІСЛАВА – див. чоловіче Собіслав.

СОЛОДКА – солодка.

СОНЦЕСЛАВА – ім'я-новотвір, від чол. Сонцеслав.

СОРОКА – див. чоловіче Сорока.

СПЕХА, СПЕША – див. чоловіче Спех.

СРІЧА, СТРІЧА – Богиня доброї долі; уявляється в образі вродливої молодої дівчини, яка пряде міцну нитку людської долі; мотиви називання – народження на свято Стрітення (1-2 лютого за реконструйованим язичницьким календарем), її антипод – див. Нестріча.

СТАНИМИРА – див. чоловіче Станимир.

СТАНИСЛАВА – див. чол. Станислав, Станіслав.

СТАСЯ, СТАШКА – зменшене від Станислава.

СТОРОЖИЯ – обережна, сторожка.

СТОЯНА – стійка; див. чоловічі імена на Стой-.

СТУДЕНА – від студити – холодити, морозити; народжена зимою.

СУДИМИРА – див. чоловіче Судимир.

СУДИСЛАВА – див. чоловіче Судислав.

СУДИША – зменшене від Судислава.

Т

ТАБІТА – чаклунка; можливо, близьке до Табіті.

ТАБІТІ – 1) ім'я скіфської Богині домашнього вогнища, опікунки сім'ї і державного устрою; 2) пор. південноукраїнське діалектне кабиця – пічка для приготування їжі надворі; кадити – курити пахучі трави на честь Богів, а також топити піч, враховуючи, що ім'я записане через посередництво старогрецької (Геродот). Пор. також коба –

ворожіння, чаклунство та похідне від нього кобіта (польське, старочеське, західноукраїнське) – жінка. Отже, можливе припущення, що ім'я Табіті пов'язане з жіночими чарами.

ТАЇСЛАВА – див. чоловіче Таїслав.

ТАЯ, ТАІНА – скорочення від Таїслава.

ТВОРИЛАДА – див. чоловіче Творилад.

ТВОРИМИРА – див. чоловіче Творимир, Творило.

ТВОРИСЛАВА – див. чоловіче Творислав.

ТЕПЛА – народжена в теплу пору.

ТЕРЕБИЛА – вірогідно, від давньослов'янського треба жертва Богам; мотиви називання – дитину присвячували для служби Божої, щоб вона вижила (коли дитина була квола і було мало надії на її порятунок).

ТИХА, ТИШКА – скорочення від імен на Тихо-.

ТИХОМИРА – від тиха і мирна; спокійна.

ТИХОСЛАВА – від тиха і слава – скромна.

ТИМАРЕТА – значення неясне; ім'я однієї з пророчиць храму в Додоні, яка, на думку Геродота, була пеласгійського походження. Докладніше легенду див.: Променя.

ТОЛИГНІВА – див. чоловіче Толигнів.

ТОЛИСЛАВА – див. чоловіче Толислав.

ТОМИЛА – втомлююча; від давньоруського томити, мучити, терзати (вірогідно, мали на увазі томити любощами).

ТОМИСЛАВА – див. чоловіче Томислав.

ТРИГЛАВА – давньослов'янська Богиня Землі, означає три складові частини землі: ґрунт, вода і повітря. Див. чоловіче Триглав.

ТРИМИРА – див. чоловіче Тримир.

ТРОЯНА – ім'я-новотвір, див. чоловіче Троян.

ТУГА – сум, печаль. Персоніфікація горя, близька до Карна, Жля, Обіда (кара, жалощі, збитки, втрати); див. у ВК (дощ. 7-Б,8, 25 та ін.).

УМИЛА, УМІЛА – 1) мила, приємна; 2) умілиця, та, що все вміє; 3) ім'я дочки новгородського князя Гостомисла Буригойовича, останнього князя з роду Славена. Гостомисл, залишившись без спадкоємця, загинув в боротьбі з варягами, бачив сон: з живота його дочки Умили зросло чудове дерево. Волхви пояснили йому значення сна: від сина Умили продовжиться княжіння його. Так і сталося: Умила була одружена з Годославом, князем бодричів і народила сина Рюрика, нащадка Славена, який успадкував Новгородський княжий стіл у 862 р.

У

УМИЛА, УМІЛА – 1) мила, приємна; 2) умілиця, та, що все вміє; 3) ім'я дочки новгородського князя Гостомисла Буригойовича, останнього князя з роду Славена. Гостомисл, залишившись без спадкоємця, загинув в боротьбі з варягами, бачив сон: з живота його дочки Умили зросло чудове дерево. Волхви пояснили йому значення сна: від сина Умили продовжиться княжіння його. Так і сталося: Умила була одружена з Годославом, князем бодричів і народила сина Рюрика, нащадка Славена, який успадкував Новгородський княжий стіл у 862 р.

УЛАДА – спокійна, ладуюча.

УЛИБА – усміхнена.

УНЕМИРА – див. чоловіче Унемир.

УСИНЯ – варіант Овсеня (Овсиня).

УСЛАДА – 1) дослівно, “та, що дає насолоду”; 2) жіноча пара Бога Услава.

УСМІХА – усміхнена, весела.

УТІХА – втіха.

УТРЕНЯ – вранішня зоря; народжена на світанку.

Х

ХВАЛИНА – скорочене від імені Хвалибога.

ХВАЛИБОГА – хвала Богу.

ХЛАДА – холодна, народжена в холодну пору.

ХОВАНКА – схована, збережена.

ХОРОШКА – хороша.

ХОРОШУНЯ – від Хорошка.

ХОТЕНА, ХОТЯНА – від давньоруського хоть . коханка любимиця, наложниця; бажана жінка.

ХОТИНА – те саме, що Хотена, Хотяня; сучасні мовознавці неправомірно виводять це ім'я з грецького Фотинія (від phos, photos – світло); вірогідно, це ім'я злилося із близькозвучним слов'янським.

ХОТЬКА – зменшене від Хотена.

Ц

ЦВІТА – західнослов'янське – цвіт, квітка.

ЦВІТАНА – 1) від цвісти, квітуча; 2) народжена в місяці цвітні (квітні)

ЦВІТОСЛАВА – квітуча слава; та, що славить квіти.

Ч

ЧАДОГОСТА – див. чоловіче Чадогость.

ЧАСТАВА – значення неясне; ім'я дружинниці чеської княгині Власти.

ЧАРОДІЯ – від чара і діяти – причаровувати.

ЧАРУНЯ – зменшено-пестливе від Чародія.

ЧАЯНА – 1) довго очікувана дитина, від слов'янського чаяти – очікувати, сподіватися; 2) бажана жінка.

ЧЕРНАВА – чорнява; жінка низького походження.

ЧЕСЛАВА – див. чоловіче Чеслав.

ЧЕСТА – чесна.

ЧЕСТИМИЛА – див. чоловіче Честимил.

ЧТИРАДА – див. чоловіче Чтирад.

ЧУДОДІЯ – ім'я-новотвір від чудо і діяти.

Ш

ШАДІЯ – неясне; західнослов.

ШАРКА – 1) вірогідно, від старослов'янського шара – колір, краска; 2) ім'я дружинниці чеської княгини Власти; 3) див. також чоловіче Шарко.

ШВАРНЕДЬ – від чеського шварні – вродлива, красуня.

ШОСТА – шоста в родині.

ШУМИХА – уособлення зелені; пов'язана з весняним буянням зелені, яке називається шум (Шум і Шумиха згадуються в українських веснянках та гаївках).

Щ

ЩАСТИМИРА – ім'я-новотвір:

щастя для людей); “ощасливлююча”.

ЩЕБЕТУХА – та, що любить “щебетати” – балакуча, говірлива.

ЩЕДРА – щедра (давнє); скорочення від Щедромира.

ЩЕДРОМИРА – ім'я-новотвір: щедра для миру (людей).

Ю

ЮНИЦЯ – 1) юнка; 2) з давнього індоєвропейського *juvan* – молодий новий; в язичницьких обрядах юнаки і юнки мали велике значення для почину будь-якої служби; відомі “в'юницькі” пісні на весіллях, весняних обрядах тощо.

Я

ЯВА – світ проявленого буття у світогляді слов'янських племен; світ живих людей (ВК, дощ. I та ін.).

ЯВЛИНА – та, що з'явилася на світ; похідне від Ява.

ЯГА – етимологія слова неясна; Баба-Яга – межовий образ між світами Яви і Нави (світом живих і мертвих); як порубіжна постать, вона відіграє значну роль в обрядах посвячення (вікових ініціаціях), де випробовує молодих людей на знання Звичаю, вміння досягати мети тощо; як міфологічна постать Баба-Яга за тисячу років християнізації зазнала значного ідеологічного переосмислення, тому нині важко відновити чистоту образу.

ЯДВИГА – 1) запозичене поляками з давнього німецького Гадвіг, де гаду- боротьба, віт- битва; 2) слов'янська етимологія: можливо, що від яд – їжа, друга частина – неясна; 3) ім'я польської королеви Ядвиги, жони короля Ягайла.

ЯРА – див. чоловіче Яр; княгиня з таким ім'ям згадується також в скандинавських сагах.

ЯРИНА – 1) від яр – кипуча, яра, сильна, родюча. 2) ім'я княжни, дочки Володимира-христителя, яка не хотіла христитися; вона втекла з дому, щоб зберегти Рідну Віру. Ярина збудувала Святиню Дажбога на горі поблизу річки, де ріс священний дуб, але князівські дружинники спалили святиню, а дуба зрубали. Ярина ж згоріла в храмі. Цю гору пізніше назвали Ярининою, а місце від святилища назвали Яр-пень (Яринин пеня), нині річка має назву Ірпень (за Я. Оріоном).

ЯРОМИЛА – дослівно “Ярилу мила”.

ЯРОМИРА – див. чоловіче Яромир.

ЯРОСЛАВА – див. чоловіче Ярослав.

ЯРУШКА – скорочене від імен на Яр-.

ЯСИНЯ – див. Ясна.

ЯСМИНА – від південнослов'янського жасмин.

ЯСНА – ясна; ім'я Богині згадується у ВК (дощ. 7-В) разом з Інтрою (можливо Індрою – Перуном). З контексту видно, що це образ близький до Перуниці, і супроводжує русичів у битві, оберігаючи від ворогів (дощ. 7-В, 28); вона з'являється також при народженні Дажбожих онуків (дощ. 16).

ЯСУНА – сонцесяйна; епітет Матері-Слави, Сонця у ВК (дощ. 7-Е); див. чоловіче Ясун.

{однакнопка}

Дополнительные ссылки:

[Лозко Галина. Именослов: імена слов'янські, історичні та міфологічні](#)

[Лозко Галина. Именослов: імена слов'янські, історичні та міфологічні](#)

[Рідні імена. Слов'янський іменослов](#)

[Лозко, Галина Сергеевна](#)

[Праці Галини Лозко](#)

[Волхвиня Зореслава Лозко](#)